

Torsdagen den
22 april 1971

Torsdagen den 22 april

Kl. 13.00

*Ang. Sveriges
ställning vid be-
handling inom
FN-utskott av
frågor om kemisk
krigföring*

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollen för den 14 innevarande månad.

§ 2 Ang. Sveriges ställning vid behandling inom FN-utskott av frågor om kemisk krigföring

Herr utrikesministern NILSSON erhöll ordet för att besvara herr *Måbrinks* (vpk) i kammarans protokoll för den 16 april intagna fråga, nr 196, och anförde.

Herr talman! Herr Måbrink har frågat mig om jag vill uttala mig om vilka överväganden som bör bestämma Sveriges ställning vid behandling inom FN-utskott i frågor om kemisk krigföring i kolonier eller andra länder.

Sverige var en av de drivande krafterna bakom den FN-resolution som antogs hösten 1969 och som deklarerade att *alla* kemiska och biologiska stridsmedel var förbjudna vid internationella konflikter. Innebörden därav var att bl. a. växtförstöringsmedel och tårgaser kom att klart ingå bland de förbjudna stridsmedlen. Bara Australien, USA och Portugal röstade emot resolutionen. En stor majoritet i generalförsamlingen röstade för den. Mot denna bakgrund betraktar vi naturligtvis varje användning av dessa eller andra kemiska eller biologiska stridsmedel i väpnade konflikter som är internationella eller kan jämföras med sådana som folkrättsstridiga handlingar, antingen det gäller kolonier eller andra länder. Vi är då givetvis också beredda och inställda på att inom FN-utskott handla i enlighet med denna uppfattning och fördöma varje överträdelse som visas ha ägt rum.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

Anledningen till min fråga är det ställningstagande som Sverige gjorde i FN:s kolonialkommitté, där 18 stater mot 3 – däribland Sverige – fördömde den kemiska krigföring de portugisiska fascisterna bedriver i Angola och de andra kolonierna.

I ett pressmeddelande från utrikesdepartementet daterat den 14 april 1971 sägs att ledaren för MPLA – befrielseörelsen i Angola – informerat om Portugals kemiska krigföring i kolonierna och samtidigt väddat om hjälp. I meddelandet sägs vidare att den portugisiska regeringen förnekat att kemisk krigföring förekommer. Att påstående står mot

Torsdagen den
22 april 1971

*Ang. Sveriges
ställning vid be-
handling inom
FN-utskott av
frågor om kemisk
krigföring*

påstående är anledningen till att Sverige inte kunde ta ställning.

Detta är en något krystad motivering. Det är inte obekant för den svenska regeringen vilka barbariska metoder som de portugisiska fascisterna använder mot befolkningen i Angola, Moçambique och Guinea-Bissau, mot en befolkning som kämpar för frihet och självbestämmanderätt, som kräver att råvaror och naturrikedomar skall stanna i landet och inte stjälas av fascisterna i Portugal och av andra kapitalistiska länder.

Jag vill på TV-skärmen visa på vilka grymheter som är tillåtna mot befolkningen i de portugisiska kolonierna. Bilden behöver inte kommenteras. Den talar för sig själv.

Det bör inte heller vara obekant för utrikesministern att den amerikanska ambassadören i Angolas huvudstad Luanda redan i början av 1970 anklagade Portugal för att använda kemiska stridsmedel i kolonierna.

Vidare bör inte heller den deklaration vara obekant för utrikesministern, som MPLA sände ut den 13 oktober 1970 och i vilken det påvisades att kemisk krigföring pågår. I denna deklaration definierades giftgaserna som typerna 2 och 4 D samt 2, 4 och 5 T. Dessa gaser består bl. a. av arsenik, metyl och fenol.

När dessa uppgifter blev kända hade Sveriges regering utan större ansträngningar kunnat kontrollera sanningshalten. Vad jag kan förstå är regeringen inte så intresserad av detta. I stället föredrar man olika ursäkter som samtidigt innebär ett stöd för Portugal.

Utrikesministerns stolta deklaration i utrikesdebatten om att det gäller att visa minoritetsregimerna hur isolerade de står, när de framhärdar i en politik som direkt kolliderar med grundläggande krav på mänskliga rättigheter, är tydligen ord till intet förpliktande.

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! Den bild som herr Måbrink visade är ju i och för sig inget bevis i den fråga som han hade tagit upp. Att det förekommer grymheter i kriget i de portugisiska kolonierna är allmänt bekant, men här gällde det frågan om man använder herbicider eller liknande medel. Vi har varit med om att fördöma Portugals krigföring i olika sammanhang, så i det avseendet behöver det inte råda någon som helst tvekan om den svenska ståndpunkten.

Jag vill också säga att vårt avstående naturligtvis inte berodde på någon tvekan om att en sådan användning som herr Måbrink här talar om är folkrättsstridig. Det hade i stället sin grund i den fundamentala princip, som gäller i svensk rättsordning och som också måste gälla i FN:s skilda organ, om FN skall kunna utvecklas och stärkas, nämligen att anklagelser för brott måste vara styrkta innan fördömanden uttalas. I FN:s kolonialkommitté framlades anklagelser mot Portugal för kemisk krigföring. Vi betvivlar inte att dessa anklagelser *kan* vara riktiga, men Portugal bestred dem, och någon bevisning förelades inte i kommittén innan den gick till omröstning.

Det är det som är det avgörande, herr Måbrink, och det måste gälla inte bara i svensk utan även i internationell rättsordning att man skall föreläsa bevis innan man avkunnar domen. För en rättsstat som Sverige

Torsdagen den
22 april 1971

*Ang. Sveriges
ställning vid be-
handling inom
FN-utskott av
frågor om kemisk
krigföring*

ter det sig nämligen som självklart att hålla fast vid att beslut i FN i fråga om fördömanden men också i alla andra frågor icke får fattas på grundval enbart av anklagelser från en sida.

Det riktiga och det naturliga hade i det aktuella fallet varit att en internationell undersökning först gjorts. Så skedde innan Portugal i säkerhetsrådet i höstas fördömdes för interventionen i Guinea, och då tvekade inte Sverige beträffande sin hållning. Där var vi genast klara att ta ståndpunkt.

Så skulle också kunnat ske nu. I vårt inlägg i kolonialkommittén framförde vi tanken härpå. En undersökning skulle ge Portugal tillfälle att visa att anklagelserna var grundlösa, om det förhåller sig så. Om Portugal skulle vägra att medverka till en opartisk undersökning och om övriga omständigheter som blir kända och som förebringas pekar på att anklagelserna är riktiga, kan och bör ett fördömande uttalas. Det är den svenska ståndpunkten, och den kan ingalunda användas som ett bevis för att vi skulle understödja Portugals kolonialpolitik. Den har vi fördömt i så många olika sammanhang, att det inte kan råda någon som helst tvekan om var vi står.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Utrikesministern säger att Sverige tidigare har fördömt Portugals kolonialkrig. Jag vill då påminna utrikesministern om vad som hände i november 1970, när det gällde att fördöma Portugals krig i kolonierna och klart säga ut att utländska företag inte skulle tillåtas befinna sig där. Då röstade inte Sverige heller för detta fördömande. Så det är nog inte alldeles riktigt, som utrikesministern säger, att Sverige i olika sammanhang har fördömt Portugals krigföring. Den gången fanns det väl ändå bevis för att Portugal bedriver ett kolonialkrig i Afrika. Det var väl ändå bevisat, och då borde det inte ha varit så svårt att ta ställning.

Jag vill också påminna om att 18 stater har fördömt Portugals kemiska krigföring, däribland Tanzania, Tunisien, Indien, Bulgarien och Sovjetunionen. Skulle dessa stater ha så dåligt omdöme och så dålig ansvarskänsla att de skulle bygga sitt ställningstagande på saker och ting som inte existerar? Och jag vill än en gång påminna om vad som kom fram i början av 1970. Varför undersökte inte svenska regeringen de påståenden som då framfördes? Om man gjort det, hade man kanske kunnat göra ett riktigt ställningstagande, när frågan skulle avgöras.

Det är inte obekant att svensk storfinans finns etablerad i kolonierna. Den finns i Angola, i Moçambique och i Guinea-Bissau. Vi känner till att över 100 svenska företag arbetar där nere. Är det hänsyn till dessa som gör att Sverige tar ställning på det sätt som skett? Vi vet att det säljs svenska Volvolastbilar till Portugal och att dessa sedan används i kolonierna i kriget mot befrielseströrelserna där.

Jag tror inte att det räcker enbart med vackra ord för att visa sin solidaritet med sociala befrielseströrelser. Det krävs också konkret praktisk handling. Den svenska regeringen har vid ett flertal tillfällen haft möjlighet att i handling visa sin solidaritet med befrielseströrelserna i södra Afrika, men man har svikit.

Torsdagen den
22 april 1971

*Om åtgärder mot
svältsituationen på
Kap Verdeöarna*

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! Herr Måbrink blandar ihop begreppen. Att vi har fördömt Portugals kolonialpolitik i olika sammanhang innebär inte att vi skulle tillgripa privatsanktioner från svensk sida gentemot Portugal. Vi har vid åtskilliga tillfällen understrukit att om sanktioner skall tillgripas, skall detta beslutas av säkerhetsrådet. Säkerhetsrådet har ingalunda fattat ett sådant beslut. Säkerhetsrådet har fattat beslut om sanktioner gentemot Rhodesia, och Sverige var ett av de första länder som effektivt och bestämt genomförde sådana sanktioner. Säkerhetsrådet har emellertid, som sagt, inte fattat ett sådant beslut beträffande Portugal i anledning av dess kolonialkrig. När generalförsamlingen på sin tid fattade beslutet om fördömande, lade vi ner vår röst därför att församlingen inte är rätt forum för fattande av beslut om sanktioner. Vi följde helt enkelt FN:s stadga, och som en liten stat anser vi att det är ytterligt viktigt att vi följer den stadga som gäller för Förenta nationerna.

Herr Måbrink sade att andra länder har röstat för fördömande i det här fallet utan att man tillgripit det rättsförfarande som vi anser att man skall använda även när det gäller en internationell rättsordning. Det är i och för sig, tycker jag, inget bevis för att vi skulle ha handlat oriktigt. Om man verkligen anser sig ha bevis för att det har använts herbicider, så är det ju mycket enkelt att besluta om en undersökning. Om det vid denna undersökning fastställes att sådana medel har använts och Portugal inte kan tillbakavisa påståendena, då skall fördömandet komma, precis som när man dömer inför en svensk domstol. Detta är vår rättsordning. Jag är inte alldeles övertygad om att de länder som nu har röstat för detta fördömande har samma rättsordning i detta avseende, men det behöver inte innebära att dessa länders rättsordning är förnämligare än den vi har här hemma i Sverige.

Herr talman! Allt detta i förening gör att det är möjligt att man om man igångsätter en undersökning kommer att få bevis för att Portugal använt sig av herbicider och växtförstörsmedel. I så fall är vi omedelbart beredda att delta i fördömandet av sådana krigsmetoder.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om åtgärder mot svältsituationen på Kap Verdeöarna

Herr utrikesministern NILSSON erhöll ordet för att besvara fru *Dahls* (s) i kammarens protokoll för den 16 april intagna fråga, nr 198, och anförde:

Herr talman! Fru Dahl har frågat vad regeringen ämnar göra för att inom FN medverka till åtgärder mot den svåra svältsituationen på Kap Verdeöarna.

Regeringen är medveten om de svåra förhållanden som fru Dahl åsyftar och kommer att verka för att FN vidtar åtgärder. En svårighet i sammanhanget är emellertid att det för FN:s vidkommande krävs en framställning eller i varje fall samtycke av den portugisiska regeringen, och det torde finnas små möjligheter att utverka detta. Dessutom har FN

och en rad av dess fackorgan antagit resolutioner som uppmanar regeringar och FN-systemets organisationer att avbryta bistånd till Portugal till dess den portugisiska regeringen upphör med sin nuvarande kolonialpolitik.

Kontakt förekommer fortlöpande med befrielseörelsen för Guinea-Bissau (PAIGC), som emellertid inte har möjlighet att kanalisera hjälp till befolkningen på öarna, och med några av de i sammanhanget viktigaste FN-organen. Det kan tilläggas att parallellt med dessa kontakter undersökes också vilka möjligheter Röda korsföreningarnas förbund i Genève har att agera i denna fråga.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag vill tacka utrikesministern för det svar som jag fick och som jag uppfattade som helt positivt, även om utrikesministern självklart måste understryka de praktiska svårigheter som finns när det gäller att förverkliga en sådan insats.

Den situation som råder på Kap Verdeöarna i dag är akut förvärrad, men jag tror att det är viktigt att understryka att det är en mer eller mindre permanent situation. De 250 000 människorna på Kap Verdeöarna hotas nu av en mycket svår svältkatastrof efter tre års torka som särskilt hårt drabbat den ö som är centrum för jordbruksproduktionen. PAIGC bedömer att det finns risk för att mellan 30 och 50 procent av befolkningen skulle dö av svält.

Detta är som jag sade ingenting nytt. Kap Verdeöarna är Portugals äldsta koloni och har varit under portugisisk överhöghet i 500 år. Under de senaste drygt 200 åren har 58 år varit svältår. Enbart under 1900-talet har 21 år drabbats av en svår svältsituation. Detta sammanhänger med det ekonomiska system som Portugal upprätthåller i sina kolonier i syfte dels att tjäna pengar på befolkningens arbete och dels när det gäller Kap Verdeöarna att rekrytera tvångsarbetare till jordbruksplantagerna i Angola och São Tomé. En mycket stor del av Kap Verdeöarnas befolkning emigrerar eller finns som utslitna och sjuka tvångsarbetare på dessa jordbruksplantager. Därför kan en permanent lösning av denna situation självklart inte nås annat än på politisk väg, alltså genom befrielseörelsens framgång.

Det är riktigt som utrikesministern säger, att det finns svårigheter att kanalisera ett bistånd i den nu akuta situationen, men jag vill påpeka att PAIGC i en nyligen utfärdad kommuniké har värdjat om att olika nationer och organisationer ger ett bistånd, ställer de medel till förfogande som behövs för en omedelbar insats. Man har vidare värdjat till FN:s generalsekreterare att undersöka vilka möjligheter FN har att hjälpa till i denna situation. Man har också värdjat till Portugals regering att inte motsätta sig en biståndsinsats av det här slaget.

Jag tror inte att hoppet är stort att Portugal skall medverka här, men man kan i varje fall säga så mycket som att befrielseörelsen själv inte motsätter sig en sådan lösning. Därför vill jag ställa den följdfrågan till utrikesministern, om han inte tror att det skall gå att finna vägar och om regeringen också är beredd att ställa de extra medel till förfogande, som behövs för en sådan här snabb insats.

Torsdagen den
22 april 1971

Ang. militär registrering av arbetare i s.k. kuppberedskapsplan

Herr utrikesministern NILSSON:

Herr talman! Jag vet inte om jag vågar tro, men jag vågar hoppas att det skall finnas vägar att komma den svältande befolkningen på Kap Verdeöarna till hjälp. Jag kan försäkra fru Dahl att i så fall kommer vi att ställa medel till förfogande.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. militär registrering av arbetare i s. k. kuppberedskapsplan

Herr försvarsministern ANDERSSON erhöll ordet för att besvara herr *Hagbergs* (vpk) i kammarens protokoll för den 16 april intagna fråga, nr 197, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Hagberg har frågat statsministern om han vill uttala sig om huruvida systemet med militär registrering av arbetare i s. k. kuppberedskapsplan fortfarande äger tillämpning och, om så är fallet, om han avser att ta något initiativ i syfte att sådan registrering skall upphöra.

Frågan har överlämnats till mig för att besvaras och mitt svar är att någon sådan registrering inte förekommer.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga, även om jag inte på något vis kan vara nöjd med det.

De avslöjanden, som förekommit i pressen och TV den senaste tiden om att svenska arbetare inom industrin skulle vara registrerade som säkerhetsrisker hos den militära säkerhetspolisen, har väckt stor uppmärksamhet.

Möjligheten att flera tusen arbetare med viktiga poster inom industrin riskerar avsked i ett krisläge är en mycket allvarlig sak. De som skulle vara registrerade i den här kuppberedskapsplanen är enligt uppgifterna i huvudsak vänstersympatisörer. Det är uppenbart att detta register är ett åsiktsregister som riktar sig mot en del av den svenska befolkningen.

Enligt uppgifterna i pressen skall det röra sig om tiotusentals svenska arbetare, som är registrerade och varav 2 500 är klassificerade som säkerhetsrisker. I kuppberedskapsplanen skulle 400 företag ingå, bl. a. järnbruk, metall-, tändsticks- och livsmedelsfabriker.

De här avslöjandena bekräftar bara vad många av mina äldre arbetskamrater på ett av de största järnbruken misstänkt, nämligen att de under krigsåren var iakttagna och övervakade av bl. a. företagsledningen. Även avskedanden var aktuella, då företagsledningen gjort framställning till fackföreningsledningen om sådana. Dess bättre blev det inga avskedanden, men man kan fråga sig i dag hur mycket den militära säkerhetspolisen var inkopplad.

Mot bakgrunden av det här måste man fråga sig: Finns kuppberedskapsplanen kvar? Finns uppgifterna kvar? Kan uppgifterna komma i främmande makts händer?

På frågan, om kuppberedskapsplanen fortfarande äger tillämpning, svarar försvarsministern ett klart nej. Man kanske då i stället bör fråga:

Torsdagen den
22 april 1971

*Ang. omskolnings-
kurser för ung-
domar*

Har den funnits till?

Om det kan klargöras att registreringen inte längre existerar, kan då statsrådet försäkra att inte samma sak kommer att hända som hände med SÄPO:s register efter kriget. Regeringen beslutade att registreringen skulle upphöra, men 1948 återupptogs den och man använde då de gamla registren. Det var bara att fortsätta där man hade slutat.

Herr försvarsministern ANDERSSON:

Herr talman! Det förvånar mig att herr Hagberg förklarar sig icke vara nöjd med ett svar där jag alldeles klart säger att en sådan registrering inte förekommer. Den förekommer inte av flera skäl. För det första får åsiktsregistrering icke ske i Sverige numera. För det andra finns det ingen militär säkerhetspolis och har aldrig funnits. Det finns bara *en* polis i Sverige, och det är rikspolisens. Det finns ingen militär organisation som på något sätt övervakar svenska medborgare.

Det som är avslöjat många gånger -- för tio år sedan, för tjugoo år sedan och i dag -- i artiklar i tidningarna -- och de lär nu följas av en bok, det är vad som hände under andra världskriget när ett sådant register förekom, ett register som försvann genom beslut 1946. Sedan dess har inga sådana register byggts upp.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Försvarsministern kunde inte försäkra mig om att de här registren verkligen är borta så att det inte inträffar samma sak som det hände med SÄPO-registret, som återupptogs 1948.

En annan sak som jag tycker är anmärkningsvärd är att LO:s tidning Aftonbladet påstår att registrering fortfarande pågår och att en högt uppsatt säkerhetstjänsteman håller på med de här frågorna. Då uppgift står mot uppgift blir man betänksam, och jag är inte nöjd med de motiveringar som här är framförda. Det är bakgrunden till mitt uttalande, att jag inte är nöjd med svaret. Jag vill därför ställa frågan: Är Aftonbladets uppgifter helt felaktiga i det här avseendet?

Herr försvarsministern ANDERSSON:

Herr talman! Aftonbladets uppgifter om att det förekommer en militär säkerhetspolis och militär registrering är felaktiga och saknar grund.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Ang. omskolningskurser för ungdomar

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr *Nygrens* (s) i kammarens protokoll för den 14 april intagna fråga, nr 188, och anförde:

Herr talman! Herr Nygren har frågat mig om jag med hänsyn till den ökade arbetslösheten bland ungdom överväger att medge förnyad dispens för 18–20-åringar att genomgå arbetsmarknadsstyrelsens omskolningskurser.

Sedan lång tid tillbaka kan den som genomgår utbildning vid riksyrkesskola eller som genomgår annan i arbetsmarknadskungörelsen avsedd yrkesutbildning och är ensamstående mor, handikappad eller flykting studera med stöd av utbildningsbidrag oavsett ålder. Vidare kan den som fyllt 18 år och som tidigare haft förvärvsarbete och inte får plats inom det ordinarie utbildningsväsendet eller kan omskolas på hemorten få utbildningsbidrag om vederbörande har försörjningsbörda.

Under inverkan av konjunkturförsvagningen år 1967 ökade ungdomsarbetslösheten oroväckande. Då infördes möjlighet även för ungdomar mellan 20 och 21 år, som haft stadigvarande förvärvsarbete, att bl. a. gå på skolöverstyrelsens omskolningskurser och få stöd med utbildningsbidrag.

Denna möjlighet har därefter bibehållits och 20-årsgränsen är nu den generellt giltiga för rätt till utbildningsbidrag i samband med arbetsmarknadsutbildning.

Den utbyggnad av den reguljära yrkesutbildningen som har ägt rum sedan vi förra gången hade kännning av ungdomsarbetslöshet bör enligt min mening tillsammans med de åtgärder som arbetsmarknadsstyrelsen nu sätter in innebära goda möjligheter att begränsa arbetslösheten bland ungdom. Vi kommer från regeringens sida att följa utvecklingen med största uppmärksamhet.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Den senaste arbetslöshetsräkningen vid länsarbetsnämnderna visar på en viss stabilisering av arbetslösheten för landet i dess helhet men en fortsatt ökning i Norrlandslänet. I mitten av april hade vi ytterligare 1 500 arbetslösa och nådde därmed totalt upp till 26 000 utan jobb i de nordligaste delarna av landet. Enligt samma räkning hade antalet lediga platser i Norrlandslänet minskat till cirka 6 000.

Samtidigt kan man konstatera att ungdomsarbetslösheten har fortsatt att förvärras. Sedan 1968, då man tog bort den i min fråga omnämnda rätten till dispens för Norrlandsungdom i åldrarna under 20 år för att antas som elever vid AMS:s centrala omskolningskurser, skedde en markant förbättring i arbetslöshetsläget bland de unga fram till år 1970, men då vände kurvan.

Som exempel på denna svängning i Norrlandslänet kan jag ta utvecklingen i mitt eget hemlän, Västerbotten. Där hade antalet arbetslösa ungdomar under 20 år fördubblats i februari månad i jämförelse med samma tid i fjol. Men i mars månad hade vi nära tre gånger så många arbetslösa ungdomar under 20 år som motsvarande tid 1970.

Med en sådan utveckling är det nödvändigt att speciella åtgärder vidtas för att ge ungdomarna sysselsättning eller en utbildningsmöjlighet. Länsarbetsnämnderna har kunnat konstatera att det är den ungdom som inte har fått någon yrkesutbildning – eller som fått bristfällig sådan – som löper de största riskerna att drabbas av en tilltagande arbetslöshet. Man har därför också, sedan min fråga till inrikesministern ställdes, åtminstone från en länsarbetsnämnd i Norrland hemställt till AMS om att

Torsdagen den
22 april 1971*Om skyddade verk-
städer för patienter
under psykiatrisk
vård*

få återinföra dispensrätten för arbetslösa ungdomar under 20 år så att de kan få bli elever med elevens rättigheter vid AMS:s centrala omskolningskurser. I dagarna avvaktar man med intresse besked.

Jag uppfattar statsrådets svar som rätt positivt. Men jag skulle gärna vilja fråga inrikesministern om svaret får tolkas så att, därest AMS skulle vilja tillmötesgå en begäran från en länsarbetsnämnd i norr, statsrådet anser att en sådan dispensrätt kan rymmas inom den generositet som jag tycker att statsrådets svar andas.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har sagt att vi följer utvecklingen med uppmärksamhet, och jag kan utan vidare erkänna att vi naturligtvis på intet sätt är tillfreds med den utveckling som har varit. Den framställning från Västerbotten som omnämndes har kommit in i dagarna, och vi skall gärna se vad som kan göras.

Men helt allmänt har vi den inställningen att vi kanske inte bör reagera alltför snabbt när det gäller att vidta åtgärder. Vi bör kanske ge oss något rådrom för att se hur utvecklingen går. I och för sig kan man mycket väl ändra dessa bestämmelser. Det är bara det att det blir så många ojämheter, eftersom andra ungdomar i motsvarande åldrar inte kan få de förmåner som är förenade med omskolningskurserna. De får lov att söka sig fram efter andra utbildningsvägar med det mindre utvecklade stöd som där ges.

Det finns anledning till en viss försiktighet, men jag vill gärna understryka att vi följer utvecklingen med stor uppmärksamhet och att vi med intresse skall studera den framställning som herr Nygren återoppar.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det positiva tillägget och vill bara påminna om att det nuvarande systemet, enligt vilket viss ungdom med de ordinarie studiebidragsformerna kan komma med i omskolningsverksamheten, också är orättvist. Systemet medger egentligen bara dem som kan bo kvar i föräldrahemmet och klara bostadsfrågan på det sättet att bli delaktiga av denna förmån. Men jag uppfattar statsrådets tillägg här som klart positivt, och jag avvaktar med stort intresse det besked som länsarbetsnämnden kommer att få på sin framställning.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om skyddade verkstäder för patienter under psykiatrisk vård

Herr inrikesministern HOLMQVIST erhöll ordet för att besvara herr Hedins (m) i kammarens protokoll för den 14 april intagna fråga, nr 190, och anförde:

Herr talman! Herr Hedin har frågat mig om jag avser att medverka till att särskilda verkstäder, avpassade för patienter under psykiatrisk vård, inrättas i närheten av psykiatriska sjukhus.

Inom den av arbetsmarknadsverket ledda arbetsvårdsverksamheten

Torsdagen den
22 april 1971

*Om skyddade verk-
städer för patienter
under psykiatrisk
vård*

utgör personer med psykiskt handikapp en betydande grupp. Enligt arbetsmarknadsstyrelsens ADB-statistik för år 1970 hade närmare 20 procent av de arbetsvårdssökande psykisk sjukdom som huvudhandikapp. Totalt sysselsattes samma år 13 250 personer vid skyddade verkstäder. Av dessa hade 2 481 psykisk sjukdom som huvudhandikapp.

Hinder föreligger inte för kommunal huvudman att inrätta särskilda verkstadsavdelningar för psykiskt sjuka personer enligt de råd och anvisningar som arbetsmarknadsstyrelsen lämnar i varje enskilt fall. Sådana avdelningar finns bl. a. i Säter och Karlskrona. Det bör emellertid framhållas att även för personer under psykiatrisk vård kan som regel behovet av skyddad sysselsättning bäst tillgodoses genom anställning vid verkstad för skyddad sysselsättning med blandat klientel. Enligt vad som inhämtats från länsarbetsnämnderna sysselsätts för närvarande vid sådana verkstäder 300–400 personer under psykiatrisk vård. Härtill kommer att skyddad sysselsättning i form av beredskapsarbete anordnas för 200–300 personer ur denna grupp. Jag vill i detta sammanhang betona betydelsen av att det vid de psykiatriska sjukhusen anordnas en väl differentierad arbetsterapi som förberedelse för efterföljande arbetsvårdsåtgärder inom arbetsmarknadsverkets ram.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min fråga.

Sedan lång tid har man arbetat för en långtgående integrering av den psykiatriska vården med den somatiska, och det är säkert i stort sett riktigt. Det sker ju också i fråga om resocialisering och eftervård genom att patienterna under psykiatrisk vård får anlita landstingens arbets-träningsverkstäder och skyddade verkstäder med blandat klientel. För många patienter går det mycket bra, vilket statsrådet understryker i svaret. Men för åtskilliga är organisationen i sin nuvarande vanliga utformning – bortsett från de undantag som finns – inte avpassad och lämpad för de särskilda behov som en del patienter under psykiatrisk vård har. Det gäller bl. a. en stor del av alkohol- och toxikomanklientelet liksom många asteniska och schizofrena patienter.

Allvarliga bekymmer för de här förhållandena, som framförts av en framstående specialist på området med lång och stor erfarenhet, är bakgrunden till min enkla fråga. Dessa patienter skulle alltså behöva ha särskilda skyddade verkstäder eller avdelningar, anpassade för deras förutsättningar. Sådana finns på vissa håll, men det är såvitt jag kan förstå ännu i mycket liten omfattning.

Så länge patienterna arbetar på arbetsträningsverkstäder är det kanske som regel inga stora problem, bortsett från att det tar så lång tid innan de kan få komma dit – enligt uppgift som jag har fått tar det i allmänhet mellan fyra och sex månader och ibland mycket längre tid. Men det stora problemet uppkommer när de sedan skall överföras till den skyddade verkstaden; det blir vanligen återigen en lång väntetid, på en eller flera månader, och det är naturligtvis i sig självt inte bra för deras resocialisering med den väntetiden.

I anslutning till arbetsträningsverkstaden finns det inackorderingsmög-

ligheter, men när vederbörande kommer till den skyddade verkstaden får de i princip själva svara för bostaden, och det är också ett mycket stort problem. Det skyddade arbetet är i regel alltför svårt för dessa patientkategorier. De klarar t. ex. inte arbete efter löpandebandsprincipen, allmänt stressande arbete eller arbete i åttatimmarspass, som är det vanliga. Arbetsgivarna är i regel ganska negativt inställda till kortare pass.

Jag tror alltså att det finns anledning att i betydligt större omfattning än nu sker inrätta särskilda avdelningar för dessa patientkategorier, och det är det som jag ville att statsrådet skulle medverka till. Det råder nämligen ett visst motstånd mot att inrätta sådana avdelningar.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har en annan erfarenhet i det fallet. Jag har haft tillfälle att besöka 25–30 skyddade verkstäder på olika håll i landet och ett betydande antal arbetsplatser för arkivarbetare, och jag har funnit att på många håll har man ordnat dessa frågor på ett alldeles förträffligt sätt. Redan då patienterna vistas på sjukhus beredes de i vissa fall möjligheter att komma i kontakt med den skyddade verkstaden, man har ordnat med dagliga bussturer och försöker att successivt vänja patienterna vid en miljö utanför sjukhuset. Resultaten har också varit goda, och vederbörande har efter hand själva kunnat flytta till egen bostad och i vissa fall efter en tid på verkstaden kunnat gå ut på den öppna arbetsmarknaden.

Jag har alltså inte samma intryck som herr Hedin, att det skulle finnas något motstånd mot att ta med psykiskt störda eller att inrätta särskilda avdelningar. Tvärtom har jag sett flera exempel på vilja att försöka ordna verksamheten så att man kan få med så många grupper handikappade som möjligt. Att det gäller en grupp för vilken svårigheterna har varit och är ganska betydande har således inte hindrat att man tagit itu med uppgiften med stort intresse. Jag vill understryka att jag anser detta vara mycket betydelsefullt och riktigt.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag tackar för den mycket positiva inställning som statsrådet har till dessa frågor och förstår att man kan ha olika erfarenheter från olika delar av landet. Också jag har personliga erfarenheter i detta fall, och de säger att det ofta är mycket svårt för denna klientel att inpassas i den reguljära organisationen. Såvitt jag förstår är det bara på mycket få platser som man i dag har särskilda avdelningar för denna klientel. På de orter där sådana avdelningar finns ordnar sig förhållandena säkerligen ganska väl, men i övrigt kommer väldigt många i kläm. De passar inte in i den normala organisation som vi har för närvarande.

Jag hoppas emellertid att vi skall få en förbättring till stånd och att de goda erfarenheter man enligt statsrådet har på många håll skall bli efterföljansvärda exempel på orter där det inte för närvarande fungerar så bra som det borde göra.

Överläggningen var härmed slutad.

Tordagen den
22 april 1971

Ang. remissbehandlingen av regionalpolitiska handlingsprogram (länsprogram 1970)

§ 7 Ang. remissbehandlingen av regionalpolitiska handlingsprogram (länsprogram 1970)

Herr inrikesministern HÖLMLQVIST erhöU ordet för att besvara herr Glimnérs (c) i kammarens protokoll för den 16 april intagna fråga, nr 195, och anförde:

Herr talman! Herr Glimnéér har frågat mig om jag är beredd medverka till en breddning av antalet remissinstanser beträffande Länsprogram 1970, så att lokala och regionala politiska, fackliga och näringslivsorganisationer får möjlighet att yttra sig.

Remisstiden för Länsprogram 1970 går i flertalet län ut under maj månad. Om det skall bli möjligt att under hösten 1972 för riksdagen redovisa ett handlingsprogram för hela riket, är det inte möjligt att förlänga remissförfarandet, vilket en utökning av antalet remissinstanser skulle innebära.

Jag vill emellertid erinra om att de organisationer herr Glimnéér nämner i flertalet fall har varit inkopplade på något sätt i programarbetet. De fackliga organisationerna och näringslivets organisationer finns företrädda i planeringsråden, som har deltagit i utformningen av länsprogrammen. De politiska partierna har genom sin representation i de kommunala organen en naturlig plattform för att hävda sina synpunkter på länsprogrammen i samband med kommunernas remissbehandling. Efter remissbehandlingen kommer det slutliga länsprogrammet att behandlas i den nya lekmanstyrelsen i vilken erfarenheter från bl. a. kommunal verksamhet, näringsliv och arbetsmarknad blir representerad.

Herr GLIMNÉR (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Jag beklagar att statsrådet inte anser en utvidgning av remisserna vara möjlig. Enligt anvisningarna från departementet till planeringsråden 1969 skulle ju remissen gå ut till sarnarbetsnämnderna, till kommuner som inte berörs av sammanläggning och till landstingens förvaltningsutskott. Jag har den uppfattningen att det har vuxit fram en opinion med önskemål om att få avge yttrande. Vi har i planeringsrådet i Östergötland från partidistrikt, från facklig och ekonomisk föreningsrörelse liksom från näringslivets organisationer fått framställningar om att få inkomma med yttrande. Jag vill säga statsrådet att vi inom vårt planeringsråd är ense om önskvärldheten av att vidga debatten omkring planeringsfrågorna. Det kan inte vara önskvärt att dessa frågor endast blir experternas och beslutsfattarnas angelägenheter. För vår del är vi beredda att utöver anvisningarnas remissinstanser låta partiernas distriktsorganisationer, arbetsmarknads- och näringslivsorganisationer, hyresgäströrelsen, m. fl. framlägga sina synpunkter på det preliminära förslaget.

Jag skulle, herr talman, vilja ställa frågan till statsrådet, om inte statsrådet ändå vill sanktionera ett sådant remissförfarande utöver de anvisningar som har givits från departementet.

Statsrådet sade att remisstiden i flertalet län går ut under maj månad. Det är möjligt att det är så. Men för Östergötlands del går remisstiden ut den 30 juni, och därför anser vi att en bredare remiss skall kunna medhinnas.

Men om det nu är så att man anser att remisstiden är för kort, så skulle jag också vilja ställa den frågan till statsrådet, om inte statsrådet kan länka sig en förlängning av remisstiden utöver den förlängning som har skett i och med arbetsmarknadskonflikten.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Jag beklagar att de organisationer som herr Glimnér talar om inte har förstått att i tid utnyttja de möjligheter som förelegat. I det parti som jag företräder och i de organisationer jag har kontakt med har det under den gångna vintern i åtskilliga län förekommit mycket livliga diskussioner kring de här frågorna ute i lokala organisationer, där man har redovisat önskemål och åsikter i dessa frågor. Jag beklagar att man tydligen inte i de organisationer som herr Glimnér talar om på samma sätt har utnyttjat den möjligheten.

Det är alltid lätt att föreslå att man skall förlänga remisstiden och dra ut på det hela. Det skulle jag gärna göra, om det inte vore så, att riksdagen uttalat sig för ett snabbt programarbete och menat att man utan dröjsmål bör få ett förslag till en regional riksplan. Herr Glimnér kan gå tillbaka i riksdagstrycket och själv konstatera att man från många håll uttalat att man inte är tillfreds med att det måste dröja till 1972 innan planen fastställs. Jag kan därför inte ställa i utsikt att det kan bli möjligheter till en förlängning av remisstiden.

Men alla som har synpunkter har ju möjligheter att kontakta sina representanter i de nya länsstyrelserna och anmäla sina synpunkter. Det är ju inte fråga om formella regler. Det finns inte någon anledning att tro att man inte kan få lekmanrepresentanterna att vid det slutliga ställningstagandet beakta de vettiga synpunkter som kommer in.

Det finns således inte, menar jag, anledning att fördröja detta viktiga arbete genom att nu utmäta en längre tid för remissförfarandet.

Herr GLIMNÉR (c):

Herr talman! Det sista öppnar ju ändå en dörr på glänt och ger kanske länsstyrelserna möjlighet att inhämta synpunkter från organisationerna. Enligt den erfarenhet jag har från mitt län har också organisationer som står herr statsrådet nära behov av att inkomma med yttranden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om ersättning från sjukkasse för livsviktiga näringspreparat för barn

Herr socialministern ASPLING erhöll ordet för att besvara herr *Petterssons* i Kvänum (c) i kammararens protokoll för den 15 april intagna fråga, nr 192, och anförde:

Herr talman! Herr Pettersson i Kvänum har frågat om jag är beredd att överväga att i fråga om ersättning från sjukförsäkringen jämställa vissa livsviktiga näringspreparat för barn med läkemedel.

Enligt förordningen angående kostnadsfria eller prisnedsatta läke-

*Om ersättning från
sjukkassa för livs-
viktiga närings-
preparat för barn*

Torsdagen den
22 april 1971

*Om ersättning från
sjukkassa för livs-
viktiga närings-
preparat för barn*

medel tillhandahålls vid sjukdom under vissa förutsättningar läkemedel kostnadsfritt eller till nedsatt pris. Vad som avses med läkemedel anges i läkemedelsförordningen. Standardiserade läkemedel som är avsedda att tillhandahållas i tillverkarens originalförpackning får i regel inte försälas utan att vara registrerade som farmaceutiska specialiteter. För vissa sällsynta sjukdomar, bl. a. en del ämnesomsättningssjukdomar som drabbar barn, finns inte någon passande farmaceutisk specialitet. I sådana fall kan socialstyrelsen med stöd av 13 § tillämpningskungörelsen till läkemedelsförordningen medge licensförsäljning av preparat som inte är registrerat. Medgivanden ges efter noggrann prövning i varje enskilt fall. Preparat som försäljs efter licens är att anse som läkemedel och omfattas då av läkemedelsrabatteringen. Flera sådana medgivanden har lämnats för speciella näringspreparat till barn. Under detta och föregående år har samtliga framställningar om sådan licensförsäljning utom en bifallits.

Av vad jag sagt framgår att de av herr Pettersson åberopade preparaten redan nu i stor utsträckning ersätts genom sjukförsäkringen.

Herr PETTERSSON i Kvänum (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. Jag tror att det här svaret är klargörande i långa stycken. Min fråga, huruvida statsrådet vill överväga ytterligare åtgärder för att jämställa näringspreparat med medicin, är väl inte direkt besvarad. Men jag tycker mig ändå kunna tolka svaret så att statsrådet ställer sig välvillig till ytterligare överväganden.

För mig var det överraskande att bara i ett fall sådana här framställningar inte hade tillmötesgått. Det förefaller kanske som om detta inte är hela sanningen. Tydligt har man i vissa fall inte gjort framställningar till socialstyrelsen utan vänt sig till andra organ, som kanske inte handlagt ärendena på det sätt som de borde ha gjort och haft möjlighet att göra.

Jag tror att det är angeläget att vi på detta område försöker få klara principer. Såvitt jag kan förstå har vi tydligen att se fram emot en utveckling där vetenskapen på både det medicinska och näringsfysiologiska området kommer att ge ökade möjligheter till en adekvat vård i olika sammanhang. Jag tror att man i många fall kan åstadkomma en ytterst värdefull profylax. Om barn i spädbarnsåldern som är i behov av komplettering av kosten inte får dessa olika näringspreparat, kan det i vissa fall vara livshotande eller medföra att barnen blir kroniskt sjuka och måste intas för mycket långvarig vård.

Vi har ett aktuellt fall, som jag tror att statsrådet känner till genom pressen och som väl är den direkta anledningen till min fråga. Jag hoppas att det aktuella fallet, därest det nu skulle föras fram till socialstyrelsen, får en sådan behandling som statsrådet har givit en antydning om att man tillämpar vid handläggning av dessa frågor. Både för den enskilde och för samhället är det viktigt med enhetliga bedömningsgrunder när det gäller dessa ting.

Jag tackar än en gång statsrådet för svaret.

Torsdagen den
22 april 1971

*Ang. permission-
erna inom fång-
vården*

Herr socialministern ASPLING:

Herr talman! Jag kan nämna att socialstyrelsen under 1970 och hittills i år har godkänt 14 näringspreparat för licensförsäljning. Då skall man komma ihåg att de 14 preparaten kan ha gällt exempelvis många barn. Framställning om licensförsäljning – det vill jag påpeka – görs via apoteken som bifogar skriftlig motivering från vederbörande läkare. Gränsdragningen beträffande preparat som kan betraktas såsom läkemedel kan emellertid ofta vara svår att göra. Frågan härom utreds för närvarande inom socialstyrelsen.

Herr talman! Med anledning av herr Petterssons i Kvänum inlägg beträffande, efter vad jag förstod, ett speciellt aktuellt preparat vill jag framhålla att det inte finns något hinder för en framställning om att få licensfrågan upptagen till förnyad behandling av socialstyrelsen, därest – det känner jag inte till – ett avslag skulle ha förekommit.

Herr PETTERSSON i Kvänum (c):

Herr talman! Jag är ytterst tacksam mot statsrådet, inte minst för hans senaste inlägg. Den som har tagit del av detta ärendes handläggning har kanske fått en känsla av att det har förelegat oklarhet i denna fråga. Men efter statsrådets senaste inlägg bör det inte föreligga någon som helst tveksamhet.

Det har kanske förvånat mig litet att detta preparat inte skulle vara att hänföra till de preparat som statsrådet här nämnde. Det är ju fråga om en förändring av äggvitans sammansättning. Vi vet att vi här, om spädbarnen får den lämpliga dieten, kanske har en bättre möjlighet att klara av de många gånger mycket besvärande allergier som de lider av.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. permissionerna inom fångvården

Herr justitieministern GEIJER erhöll ordet för att besvara herr *Hernelius'* (m) i kammarens protokoll för den 14 april intagna fråga, nr 189, och anförde:

Herr talman! Herr Hernelius har frågat mig om jag anser att nuvarande praxis beträffande permissioner inom fångvården är tillfredsställande med tanke på de internationellt uppmärksammade rymningar av till långvarigt frihetsstraff dömda som har förekommit på sistone.

Permissionerna utgör ett värdefullt instrument i behandlingsarbetet inom kriminalvården. Genom permissionerna bereds de intagna tillfälle att upprätthålla de sociala kontakter, främst med familj och nära anhöriga, som i de flesta fall är en förutsättning för deras rehabilitering. Permissionerna motverkar därför de skadliga följderna av anstaltsvistelsen och är ett viktigt inslag i förberedelserna för frigivningen.

Några särbestämmelser med avseende på utlännings möjlighet att få permission från fångvårdsanstalt finns inte vare sig i behandlingslagen eller i anvisningar som har utfärdats av kriminalvårdsstyrelsen. Men för alla permissioner gäller enligt behandlingslagen som en grundläggande

Torsdagen den
22 april 1971

*Ang. permission-
erna inom fång-
vården*

förutsättning att fara för missbruk ej får anses föreligga. Vid bedömningen härav tas enligt praxis hänsyn till en rad olika faktorer såsom brottets art, skötsamheten på anstalt, eventuell tidigare visad rymningsbenägenhet, uppehållsort och förhållanden i övrigt under permissionen, m. m.

När det gäller utlännings permission bedöms regelmässigt faran för missbruk mot bakgrunden av ytterligare ett antal omständigheter, t. ex. brottets samband med internationellt organiserad kriminalitet, verkan av beslut om förvisning, anknytning till personer, bosatta i Sverige, eller till svenska förhållanden i övrigt. Dessa särskilda kontroller innebär att frågor om permission av utländsk medborgare – särskilt medborgare utanför de nordiska länderna – bedöms mer restriktivt än när det gäller permission av annan intagen.

Även med tillämpning av den praxis som jag här har redovisat beviljas ett inte obetydligt antal permissioner åt utlänningar. Drygt en tiondel av de personer som årligen tas in i svensk fångvårdsanstalt är utländska medborgare. Förra året beviljades på fångvårdsanstalterna totalt 14 281 permissioner. Prövningen av permissionsärenden innebär ofta en svår och ömtålig avvägning mellan olika synpunkter och intressen. Misstag från anstaltsmyndigheternas sida lär därvid inte kunna helt undgås. Men ingenting tyder på att utländska medborgare i någon större omfattning för närvarande skulle undandra sig straffverkställigheten genom att under permission lämna landet. Jag är inte beredd att medverka till att bestämmelser införs om någon särbehandling av utländska medborgare bland de anstaltsintagna utöver den särskilda bedömningen av rymningsriskerna som redan nu sker.

Herr HERNELIUS (m).

Herr talman! Jag tackar justitieministern för det innehållsrika svaret och konstaterar att han i detta först och främst slår fast att permissionerna utgör ett värdefullt instrument i behandlingsarbetet inom kriminalvården. I detta kan jag odelat instänna.

Han fortsätter med att redogöra för de särskilda regler som gäller vid permission och konstaterar därvidlag att misstag från anstaltsmyndigheternas sida inte kan helt undgås. Det skulle jag vilja kalla ett understatement.

Vidare avslutar han sitt tal med att slå fast att han icke är beredd att medverka till bestämmelser om särbehandling av utländska medborgare bland de anstaltsintagna, utöver den särskilda bedömning av rymningsriskerna som redan nu sker. ·

Nu är det så att det inte har begärts någon särbehandling av utländska medborgare i detta sammanhang. Det finns ingenting i min frågas formulering som tyder på att jag skulle ha eftersträvat något sådant. Vad som däremot har föranlett frågan är en praxis som ibland förefaller mig mycket underlig.

Om man får tro uppgifter i pressen skulle t. ex. en ledare för en internationell liga, som efter mödosamt och långvarigt utredningsarbete till sist greps av polisen, ha dömts till över fyra års straff i oktober månad ett år. Sedan skulle han ha beviljats permission under sommaren därpå

och då skulle han också ha avvikit. Hans tre kumpaner, som var intagna på öppen anstalt, rymde – enligt samma uppgift – några månader senare. Om detta underrättades inte rikspolisstyrelsen – fortfarande enligt min källa, men dess uppgifter kanske är felaktiga. I varje fall har det sagts att rikspolisstyrelsen fick kännedom om rymningarna först via polisorganisationen i ett sydeuropeiskt land.

Jag tycker inte att en sådan praxis är tillfredsställande. Detta är inte det enda fallet, utan det finns även andra exempel. Till de siffror som justitieministern nämnde kan jag lägga att efterlysta från fängvårdsanstalt i april 1971 var icke mindre än 130 svenskar och 50 utlänningar. Det rör sig alltså om personer som hade rymt eller avvikit.

Nu är justitieministern nöjd med läget. Han är nog ensam om den belåtenheten. Jag tycker att en skärpt praxis behövs – ett ökat beaktande av rymningsriskerna vid sidan av den sedvanliga humanitära prövningen som självfallet skall kvarstå och fullföljas. Men jag tycker att justitieministerns belåtenhet är betecknande för den slapphet med vilken kriminalvården bedrivs i detta land.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Det var ju bra att herr Hernelius delar min uppfattning om betydelsen av beviljandet av permissioner. Därmed står det lika klart för herr Hernelius som det gör för mig att det här gäller svåra avvägningar, där man inte hundra procentigt kan tänka sig ett permissionsystem som inte missbrukas.

Men jag tror att herr Hernelius går litet för långt när han säger att jag är nöjd. Herr Hernelius har ställt frågan i anledning av en tidningsartikel om ett rymningsfall, som berörde flera personer, som samarbetade i en liga. Jag har naturligtvis tagit del av fakta kring dessa rymningar. I två fall rörde det sig om rymningar i samband med permission men i två fall var det fråga om rymningar från öppen anstalt – det är ju ganska lätt att rymma från en sådan.

När man studerar fallen kan man inte säga annat än att vederbörande anstaltsledning har handlat i enlighet med den praxis som tillämpas. Det inträffade får hänföras till de fall då misslyckanden sker.

Jag vill rätta till en uppgift, som fanns i den tidningsartikel vilken herr Hernelius tydligen åberopar och som har stor betydelse i det här sammanhanget. Det är den uppgift som lät litet sensationell. Först genom meddelande från Interpol skulle den svenska rikspolisstyrelsen ha fått upplysning om att rymningar hade ägt rum. Så är ingalunda fallet. Samma dag som rymningarna skedde anmäldes de rutinmässigt till vederbörande polismyndighet.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det var glädjande att det i detta fall fanns någon kommunikation mellan rikspolisstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen. Jag är glad över att den korrekta uppgiften nu kommit fram på den punkten.

Men jag är också glad över att justitieministern nu inte ville beteckna sig som riktigt nöjd med läget. Han gjorde en reservation på den punkten, och det var inte för tidigt. När en ledare för en internationell liga på detta

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

sätt avviker, sedan han efter kort fängelsestraff fått permission, har det omdöme som visats intet varit så gott eller välgrundat. När därtill hans kumpaner finns på öppen anstalt, är det inte att förvåna sig över att dessa också begagnar tillfället att ge sig i väg så fort de kan.

Jag skulle vilja fråga justitieministern om hur han tror att man känner sig inom polisen, när man efter mångårigt utredningsarbete och stor möda äntligen får fast en person och denne efter kort tid bara försvinner från sitt straff? Hur nedslående måste inte ett sådant resultat vara på polisens arbetsmoral! I sådana sammanhang finns väl faktiskt skäl att noggrant beakta rymningsrisken.

Jag skulle också vilja fråga justitieministern, som i dagarna aviserat straffskärpningar med anledning av de ytterst beklagliga händelser som inträffat i Stockholm, om han tror att effekten av en straffskärpning blir så betydelsefull, när möjligheter till permission efter relativt kort tid uppenbarligen alltjämt finns och därmed också möjlighet att undandra sig straffet.

Herr justitieministern GEIJER:

Herr talman! Jag vill inte att det skall framstå som om permission beviljats efter kort tid mer eller mindre urskillningslöst, vilket väl herr Hernelius inte heller har menat. Jag vill nämna att när man tar del av de här aktuella fallen kan man se att permissioner beviljats successivt. I vissa fall har vederbörande t. o. m. fått starta med permission under bevakning.

Den situation som förelåg när personerna i fråga rymde var att de tidigare hade haft permissioner som de hade skött. Då kan man förstå att en anstaltsledning inte har så lätt att vägra permission när det kommer fram skäl som är godtagbara. Det har i något fall varit så att en hustru till vederbörande har rest till Sverige, och i en sådan situation är det fullt i enlighet med praxis att permission beviljas.

Sedan kan jag mycket väl tänka mig att polisen finner rymningarna irriterande, eftersom de orsakar polisen mycket besvär. Men jag tror nog att den förståelse som herr Hernelius själv har givit uttryck för, en förståelse för hur viktiga permissionerna är, även finns hos polisen.

Överläggningen var härmed slutad.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöts att besvarandet av återstående på dagens föredragningslista upptagna frågor skulle uppskjutas till ett senare sammanträde.

§ 10 Föredrags och bifölls interpellationsframställningen nr 110.

§ 11 Anslag till bostadsbyggande, m. m.

Föredrags civilutskottets betänkanden:

nr 11 i anledning av motioner angående samhällets markpolitik
m. m.,

nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda

framställningar om anslag för budgetåret 1971/72 till bostadsbyggande m. m. jämte motioner och

nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959:612) jämte motion.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Civilutskottets betänkanden nr 11, 12 och 13 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden framställs under den gemensamma överläggningen.

Civilutskottets betänkande nr 11

I detta betänkande hade behandlats

motionen 1971:165 av fru Hörnlund m. fl.,

motionen 1971:1148 av herr Adolfsson m. fl., vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till lagstiftning, syftande till att ge kommunerna skyldighet att sälja mark till enskilda för bebyggelse,

motionen 1971:1160 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari såvitt nu var i fråga hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag

a. om att endast samhällsägd mark fick stadsplanläggas,

b. om ändring av förköpslagen så att samhället gavs rätt till prövning av det överenskomna markpriset vid övertagna köp, genom att särskilda markvärdesnämnder tillsattes i varje län,

motionen 1971:1166 av herr Lindkvist m. fl.

Utskottet hemställde

1. beträffande utredning m. m. om ändring i förköpslagen (1967:868) i syfte att införa prisprövning genom markvärdenämnder att riksdagen skulle avslå motionen nr 1160 såvitt nu var i fråga,

2. beträffande översyn av förköpslagen (1967:868) syftande till hembudsskyldighet att motionen nr 1166 icke föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande begäran om ändring av 9 § första och andra stycket förköpslagen (1967:868) att motionen nr 165 icke föranledde någon riksdagens åtgärd,

4. beträffande utredning om villkor för stadsplanläggning att riksdagen skulle avslå motionen nr 1160 såvitt nu var i fråga,

5. beträffande lagstiftning om skyldighet att sälja kommunägd mark att riksdagen skulle avslå motionen nr 1148.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *prisprövning genom markvärdenämnder m. m.* av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

beträffande utredning m. m. om ändring i förköpslagen (1967:868) i syfte att införa prisprövning genom markvärdenämnder, att riksdagen med bifall till motionen nr 1160 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

2. beträffande *utredning om villkor för stadsplanläggning* av herr

Nr 67

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

Engström (vpk), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,
att riksdagen med bifall till motionen nr 1160 såvitt nu var i fråga som
sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

3. beträffande *lagstiftning om skyldighet att sälja kommunägd mark*
av herrar Turesson och Adolfsson (båda m), som ansett att utskottet
under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1148 som sin mening gav
Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde.

Civilutskottets betänkande nr 12

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, bilaga 13 (punkterna D 1–8,
s. 119–130, IV:11 14, s. 133–214 i utdrag av statsrådsprotokollet över
inrikesärenden för den 4 januari 1971) föreslagit riksdagen att

1. godkänna den ändring av grunderna för förbättringslån som
förordats i statsrådsprotokollet,

2. medge att utgifterna för vinterbidrag överfördes från det på
kapitalbudgeten uppförda anslaget Räntefria lån till bostadsbyggande till
anslaget Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.,

3. medge att räntefria förbättringslån beviljades med högst
100 000 000 kronor under vart och ett av åren 1971 och 1972,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den
under 3 upptagna ramen för långivningen under år 1971,

5. för år 1971 uttala sig för den bostadsbyggnadsplan som förordats i
statsrådsprotokollet,

6. medge att ramarna för bostadslån för nybyggnad bestämdes med
utgångspunkt i följande antal lägenheter

år 1971	87 000
år 1972	87 000
år 1973	65 000
år 1974	50 000
år 1975	50 000

7. medge att Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser om projektreserv
för åren 1971–1973 i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats,

8. medge att beslut om bostadslån för nybyggnad meddelades intill
ett belopp av 1 925 000 000 kronor under år 1971,

9. medge att beslut om bostadslån för ombyggnad samt räntebärande
förbättringslån meddelades intill ett belopp av 170 000 000 kronor under
vart och ett av åren 1971 och 1972,

10. medge att förhandsbesked om bostadslån för hus som skulle
byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder meddelades
för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1972–1976,

11. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits
i statsrådsprotokollet besluta om utökning av de under 6 och 9 upptagna
ramarna för långivningen under år 1971 och de under 8 och 10 upptagna
ramarna,

12. godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats rörande avveckling
av lånefonden för maskinanskaffning inom bygnadsindustrin,

13. godkänna i statsrådsprotokollet förordade riktlinjer för främjande
av bostadsförsörjningen för ungdomar och andra personer som hade
behov av bostad av genomgångskaraktär,

14. besluta att de särskilda bestämmelserna om bostadslån till studentbostadsföretag skulle upphöra att gälla den 1 juli 1974 utom i fråga om lån som beviljats före nämnda dag,

15. besluta att gällande villkor för lån till studentbostadsföretag fr. o. m. den 1 juli 1971 inte skulle utgöra hinder för uthyrning av ifrågavarande bostäder till andra än studerande,

16. godkänna den i statsrådsprotokollet förordade ändringen av bestämmelserna om inventarielån,

17. medge att beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för allmänna samlingslokaler, meddelades intill 12 000 000 kronor under budgetåret 1971/72,

18. på driftbudgeten under elfte huvudtiteln för budgetåret 1971/72 anvisa

- a. till Bostadsstyrelsen ett förslagsanslag av 11 637 000 kronor,
- b. till Länsbostadsnämnderna ett förslagsanslag av 22 106 000 kronor,
- c. till Statens hyresråd ett förslagsanslag av 1 735 000 kronor,
- d. till Statens nämnd för samlingslokaler ett förslagsanslag av 193 000 kronor,
- e. till Räntebidrag ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor,
- f. till Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. ett förslagsanslag av 130 000 000 kronor,
- g. till Byggnadsforskning ett anslag av 4 200 000 kronor,
- h. till Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 700 000 kronor,

19. på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1971/72 anvisa

- a. till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 3 060 000 000 kronor,
- b. till Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder ett investeringsanslag av 6 900 000 kronor,
- c. till Lånefonden för kommunala markförvärv ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor,
- d. till Lånefonden för allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1971:33 av herr Torwald m. fl., motionen 1971:161 av herrar Gustavsson i Alvesta och Johansson i Växjö,

motionen 1971:162 av herr Hamrin m. fl., vari yrkats att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om

- a) en utvidgning av rätten till invalidbostadsbidrag så att den skulle komma att gälla alla som hade behov av speciella arrangemang,
- b) att nuvarande maximigräns på 15 000 kronor skulle tas bort samt
- c) att invalidbostadsbidrag kunde utgå även för fritidsboende,

motionen 1971:163 av herr Hamrin m. fl.,
motionen 1971:164 av fru Holmqvist m. fl.,
motionen 1971:226 av herr Larfors m. fl.,

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

motionen 1971:451 av herr Engström m. fl., vari föreslagits att riksdagen skulle fatta beslut om att de kommunala bostadsförmedlingarna skulle förmedla alla inom området nyproducerade och ledigblivna lägenheter samt att hos regeringen hemställa om utarbetandet av förslag till erforderlig lagtext härom, som snarast förelades riksdagen för beslut, motionen 1971:521 av herr Bohman m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle

A. besluta

1. att fastställa den övre lånegränsen för statliga lån till bostadsändamål till 90 procent av låneunderlaget, oavsett förvaltningsform,

2. att avslå Kungl. Maj:ts förslag att till lånefonden för kommunala markförvärv anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor,

3. att ränta på amorteringspliktiga tilläggs lån från 1 juli 1971 fastställdes till 6 procent, samt

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tilläggsdirektiv till den bostadspolitiska utredningen på följande punkter:

1. utreda möjligheterna att successivt öka andelen småhus i nyproduktionen så att denna andel mer än nu anpassades till konsumenternas reella efterfrågan,

2. utreda frågan om bostadspolitikens geografiska fördelning med särskild hänsyn tagen till de mindre kommunernas behov av bostadskvot,

3. utreda möjligheterna att successivt öka lånegivningen till förbättrings- och ombyggnadsverksamheten för att därigenom minska avgången i lägenhetsbeståndet och i nuvarande ansträngda samhällsekonomiska läge om möjligt minska bostadsbyggandets anspråk på krediter,

4. utreda orsakerna till och föreslå åtgärder mot den successiva minskningen av lägenhetsstorlekar i nyproduktionen,

5. analysera och pröva olika konkurrensbetingelsers inverkan på markpris, byggproduktion och hyressättning och förutsättningen för införande av starkare inslag av konkurrens i hela byggproduktionsledet,

6. utreda frågan om det statliga bostadslånstödet och den framtida kreditgivningen till bostadsbyggandet och därvid särskilt föreslå åtgärder för en avveckling av paritetslånesystemet och införande av ett nytt lånesystem,

motionen 1971:522 av herr Hedlund m. fl., vari hemställts

1. att riksdagen beslutade att det garanterade bostadsbyggnadsprogrammet för åren 1973–1975 skulle fördelas över hela landet så att samtliga kommuners behov av långsiktiga rambesked beaktades,

2. att riksdagen uttalade att vid den regionala fördelningen hänsyn skulle tagas till det förhållandet att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet var nödvändiga även på orter som statistiskt sett inte räknades som expansiva,

3. att riksdagen beslutade om decentralisering av besluten om fördelning av bostadskvoter så att all fördelning mellan kommunblock skedde på länsplanet,

4. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om åtgärder för att stimulera till en sådan ökning av småhusbyggandet att småhusandelen blev i överensstämmelse med konsumenternas krav,

5. att riksdagen beslutade att byggande av friliggande småhus med

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

statliga bostadslån skulle ske fritt utöver de av riksdagen fastställda ramarna under uppfyllande av lånevillkoren i övrigt,

6. att riksdagen beslutade medgiva att övre lånegränsen för statligt lån för småhus som beboddes av låntagaren höjdes till 95 procent och till 90 procent för enskilt ägda flerfamiljshus och godkänna vad som i motionen anförts angående kommunal borgen,

7. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning angående bostadsmiljön i enlighet med de riktlinjer som presenterats i motionen,

8. att riksdagen skulle uttala vad som i motionen anförts angående räntans betydelse för paritetsslånesystemets användning,

9. att riksdagen beslutade att räntan på nu amorteringspliktiga tillägglån skulle vara 6 procent mot nuvarande 4 procent samt att denna subventionsminskning skulle träda i kraft den 1 juli 1971,

10. att riksdagen beslutade att förbättringslån skulle kunna utgå till de låginkomstgrupper som fram till den 1 juli 1966 var berättigade till sådant lån,

11. att riksdagen i övrigt beaktade vad i motionen anförts,

motionen 1971:1149 av herr Adolfsson m. fl.,

motionen 1971:1154 av herr Gustafsson i Byske m. fl., vari hemställdes att riksdagen vid behandling av statsverkspropositionen, D 6.

1. beslutade om höjning av räntefri stående del i bostadsförbättringslån till 15 000 kronor och av invalidbostadsbidrag till 20 000 kronor, samt

2. till Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. för budgetåret 1971/72 anvisade ett förslagsanslag av 135 000 000 kronor,

motionen 1971:1157 av herr Helén m. fl., vari hemställdes att riksdagen skulle

1. för igångsättning av lägenheter godkänna följande bostadsbyggnadsplan under perioden 1971–1975 som mål och riktpunkt för det totala bostadsbyggandet:

År	Ordinarie program	Konjunkturreserv
1971	100 000	5 000
1972	103 000	5 000
1973	106 000	10 000
1974	110 000	10 000
1975	110 000	10 000

2. besluta att minimiramar och konjunkturreserver – för såväl det statsbelånade som det icke statsbelånade bostadsbyggandet åren 1971–1975 – skulle under innevarande år fördelas av bostadsmyndigheterna för följande antal lägenheter:

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

År		
1971	100 000 + konjunkturreserv	5 000
1972	100 000 + konjunkturreserv	5 000
1973	90 000 + konjunkturreserv	10 000
1974	85 000 + konjunkturreserv	10 000
1975	80 000 + konjunkturreserv	10 000

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om utökning, med anlåtande av konjunkturreserven, av de under punkt 2 föreslagna totalramarna för åren 1971 och 1972, om utvecklingen av samhällsekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig,

4. beträffande bostadsbyggandets struktur och geografiska fördelning i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala

a) att erforderliga åtgärder borde vidtas för att successivt öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen, vilket efterfrågan motiverade, med riktning tills vidare att uppnå 40 procent år 1975 samt att ökat utrymme därvid gavs för mindre och billigare småhus,

b) att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planeringsresurser borde inriktas på områden där bostadsbristen var störst eller eljest skulle bli besvärande samt att ansträngningar borde göras för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringspolitik, som gav sysselsättning utanför dessa områden,

5. i syfte att nedbringa boendekostnaderna i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att Kungl. Maj:t skulle

a) tillsätta en bostadskostnadsnämnd med uppgift att bl. a. följa produktivitets- och prisutvecklingen inom byggnadsindustrin och byggnadsmaterialindustrin, övervaka att konkurrensen upprätthölls, motverka prisöverenskommelser och monopolistiska inslag samt i övrigt verka för att rationaliseringsvinsterna kom de boende till godo,

b) besluta att, om icke särskilda skäl förelåg, anbudskonkurrens i form av öppen eller inbjuden anbudsgivning skulle gälla som villkor för statliga bostadslån till flerfamiljshus och gruppbyggen av småhus,

c) besluta att låneunderlaget för statliga bostadslån höjdes så att det sammanföll med pantvärdet,

d) besluta att låneunderlag och pantvärde för flerfamiljshus och grupper av småhus därutöver skulle kunna höjas under förutsättning att en från konkurrenssynpunkt effektiv upphandling skett för ifrågavarande projekt, dock att denna höjning för att eliminera riskerna för kostnadsstegrande effekt inte procentuellt fick överstiga den genomsnittliga överkostnad som redovisades för liknande projekt inom samma region det föregående året,

e) närmare utreda formen för ett samordnat statligt finansierings-system i form av totala årliga ramor till kommunerna inom vilka ramor statliga lån och bidrag kunde erhållas för de olika kompletteringsinvesteringar som bostadsbyggandet medförde,

6. besluta att byggandet av styckebyggda småhus inte begränsades av de årliga ramorna till kommunerna,

7. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en redogörelse över erfarenheterna av den försöksvisa användningen av kvadratmeter våningsyta som

ramterm vid fördelning av det statsbelånade bostadsbyggandet,

8. besluta att räntan på nu amorteringspliktiga tillägglån skulle fastställas till 6 procent mot nuvarande 4 procent samt att denna subventionsminskning skulle träda i kraft fr. o. m. den 1 juli 1971,

9. beträffande den statliga låneverksamheten utöver vad som föreslagits i punkterna 5 d) och e)

a) fastställa den övre lånegränsen i fråga om bostadslån till kommun eller allmännyttiga bostadsföretag till 100 procent av låneunderlaget inom 100 procent av pantvärdet, under förutsättning att kommun ställde borgen för länet i in-teckningsläget mellan 95 och 100 procent,

b) fastställa den övre lånegränsen för enskilt byggda flerfamiljshus till 92 procent av låneunderlaget inom 92 procent av pantvärdet.

c) fastställa den övre lånegränsen för servicehus byggda av enskilda bostadsföretag till 95 procent av låneunderlaget inom 95 procent av pantvärdet,

d) fastställa den övre lånegränsen för småhus till 95 procent av låneunderlaget inom 95 procent av pantvärdet,

e) besluta att inkomststrecket för förbättringslån för åldringsbostäder fr. o. m. den 1 juli 1971 höjdes till 8 000 kronor i beskattningsbar inkomst,

f) besluta att enskilda fastighetsägare fick möjlighet att göra avsättningar till reparationsfond på samma villkor som s. k. allmännyttiga företag,

10. i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) begära att servicekommittén eller eventuellt en särskild utredning fick i uppdrag att grundligt penetrera bostadsmiljöns sociala effekter och därvid anlita för ändamålet erforderlig forskningsexpertis,

b) uttala att i samband med en utökad konsumentupplysning om bostadsfrågor varudeklarationsnormer för bostäder borde utarbetas,

c) uttala att önskemålen om trafikseparering, goda kollektiva kommunikationer samt anpassning till barn och handikappade i större utsträckning borde beaktas vid planeringen av nya bostadsområden,

d) uttala sin anslutning till i motionen framförda uppfattningar beträffande närhetsservice i bostadsområden,

e) uttala att även begränsade förbättringar i äldre bostadshus borde stimuleras,

motionen 1971:1158 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari föreslagits att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet genom inrättandet av en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank,

motionen 1971:1159 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari föreslagits att riksdagen beslutade att i skrivelse till regeringen hemställa om en snabbutredning att föreläggas höstriksdagen om kraftigt ökad bostadsvolym för åren 1972–1974, som var de sista åren i 10-årsplanen, för att tillgodose en snabb förbättring av bl. a. de ensamstående och invandrarnas bostadssituation,

motionen 1971:1160 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari – såvitt nu var i fråga – yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning och förslag om att statliga lån endast

Nr 67

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

skulle kunna beviljas till sådana hus som byggdes på samhällsägda mark, motionen 1971:1161 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle besluta att till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1970/71 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 000 kronor,

motionen 1971:1162 av fru Jonäng m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att igångsättning av småhusbyggen inom det allmänna stödområdet fick ske utöver den bostadsbyggnadsplan som fastställts av riksdagen,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) uttala sig för en generösare bostadskvottilldelning i orter inom det allmänna stödområdet och inom orter som erhöll statligt stöd för näringslivets utveckling,

b) anhålla om utredning angående möjligheterna att i vad gällde dessa orter lämna bostadsbyggandet helt fritt utöver de av riksdagen fastställda planerna,

motionen 1971:1163 av herrar Karlsson i Huskvarna och Gustavsson i Nässjö, vari hemställts att riksdagen skulle besluta att invalidbostadsbidrag kunde utgå med högst 20 000 kronor per lägenhet i samband med ombyggnad av tidigare uppförd fastighet,

motionen 1971:1164 av herr Lindkvist och fru Theorin,

motionen 1971:1165 av herr Lindkvist m. fl., vari föreslagits att riksdagen hemställde hos Kungl. Maj:t om åtgärder för att höja nuvarande övre lånegräns 95 procent till 98 procent av låneunderlaget inom 98 procent av pantvärdet för lån till kooperativt bostadsföretag,

motionen 1971:1167 av herr Mellqvist m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin uppfattning uttalade önskemålet om en sådan förändring av bostadskvotens fördelning att län, som icke uppvisade lediga nybyggda bostäder, beviljades förtursrätt till bostadsbyggande framför län som enligt statistiken icke kunnat utnyttja sitt bestånd av nyproducerade bostäder,

motionen 1971:1169 av fru Mogård m. fl., vari hemställts att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla att en brett upplagd undersökning och utredning kring de faktorer som berördes i motionen verkställdes,

motionen 1971:1173 av herr Persson i Karlstad m. fl., vari föreslagits att riksdagen skulle anhålla om att Kungl. Maj:t utfärdade tilläggsdirektiv till saneringsutredningen varvid de föreslagna åtgärderna beträffande finansieringen av markförvärvslånefonden beaktades,

motionen 1971:1174 av herrar Petersson i Röstånga och Andersson i Örebro,

motionen 1971:1179 av herr Turesson m. fl., vari yrkats att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om översyn av principerna för fördelning av bostadsbyggandets låneramar i syfte att ernå en effektiv samordning mellan de lokaliseringspolitiska åtgärderna och bostadsbyggandet.

Torsdagen den
22 april 1971*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

Utskottet hemställde

1. beträffande bostadsbyggandets omfattning m. m. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna nr 522, 1157 och 1162, nämnda motioner såvitt nu var i fråga,

a. uttalade sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1971 med den omfattning och fördelning som förordats i statsrådsprotokollet,

b. medgav att ramarna för bostadslån för nybyggnad bestämdes med utgångspunkt i följande antal lägenheter

år 1971 87 000

år 1972 87 000

år 1973 65 000

år 1974 50 000

år 1975 50 000,

c. medgav att Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser om projektreserv för åren 1971–1973 i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats,

d. bemyndigade Kungl. Maj:t att under angivna förutsättningar besluta om ökning av den under b upptagna ramen för långivningen under år 1971,

2. beträffande medelsramen för nybyggnad att riksdagen

a. medgav att beslut om bostadslån för nybyggnad meddelades intill ett belopp av 1 925 000 000 kronor under år 1971,

b. bemyndigade Kungl. Maj:t att under i statsrådsprotokollet angivna förutsättningar besluta om ökning av den under a angivna ramen,

3. beträffande snabbutredning om kraftigt ökad bostadsvolym att riksdagen skulle avslå motionen nr 1159,

4. beträffande en redogörelse över erfarenheterna av ytramar att motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

5. beträffande medelsramar för ombyggnad m. m. att riksdagen

a. medgav att beslut om bostadslån för ombyggnad samt räntebärande förbättringslån meddelades intill ett belopp av 170 000 000 kronor under vart och ett av åren 1971 och 1972,

b. bemyndigade Kungl. Maj:t att under i statsrådsprotokollet angivna förutsättningar besluta om ökning av den under a angivna ramen för långivningen under år 1971,

c. skulle avslå motionen nr 1149,

6. beträffande utredning om successivt ökad långivning för ombyggnad m. m. att motionen nr 521 såvitt nu var i fråga inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

7. beträffande bostadsbyggandets regionala fördelning

a. att riksdagen skulle avslå motionerna nr 521, 522 och 1157, samtliga såvitt nu var i fråga,

b. att motionerna nr 1162, 1167 och 1179, den förstnämnda såvitt nu var i fråga, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

8. beträffande fördelningen på hustyper m. m. att riksdagen skulle avslå motionerna nr 521, 522, och 1157, samtliga såvitt nu var i fråga,

9. beträffande utredning angående orsakerna till minskningen av lägenheternas storlek m. m. att riksdagen skulle avslå motionen nr 521 såvitt nu var i fråga,

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

10. beträffande utredning om boendemiljön m. m. att motionerna nr 522, 1157 och 1169, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
11. beträffande uttalanden om vissa planeringsönskemål att motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
12. beträffande konkurrensförutsättningarna att riksdagen skulle avslå motionerna nr 521 och 1157, båda såvitt nu var i fråga,
13. beträffande varudeklarationsnormer för bostäder att motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
14. beträffande genomgångsbostäder m. m. att riksdagen
 - a. godkände i statsrådsprotokollet förordade riktlinjer för främjande av bostadsförsörjningen för ungdomar och andra personer som hade behov av bostad av genomgångskaraktär,
 - b. beslutade att de särskilda bestämmelserna om bostadslån till studentbostadsföretag skulle upphöra att gälla den 1 juli 1974 utom i fråga om lån som beviljats före nämnda dag,
 - c. beslutade att gällande villkor för lån till studentbostadsföretag fr. o. m. den 1 juli 1971 inte skulle utgöra hinder för uthyrning av ifrågavarande bostäder till andra än studerande,
 - d. godkände den i statsrådsprotokollet förordade ändringen av bestämmelserna om inventarielån,
 - e. som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
15. beträffande statlig totalfinansiering att riksdagen med avslag å motionen nr 1158 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
16. beträffande ett samordnat statligt finansieringssystem att riksdagen skulle avslå motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga,
17. beträffande utredning i syfte att avveckla paritetsslånesystemet m. m. att riksdagen skulle avslå motionen nr 521 såvitt nu var i fråga,
18. beträffande ett uttalande om räntenivån att riksdagen skulle avslå motionen nr 522 såvitt nu var i fråga,
19. beträffande låneunderlag och pantvärde att riksdagen skulle avslå motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga,
20. beträffande bostadslån för småhus och till allmännyttigt bostadsföretag att riksdagen skulle avslå motionerna nr 521, 522 och 1157, samtliga såvitt nu var i fråga,
21. beträffande bostadslån för vissa flerfamiljshus att riksdagen skulle avslå motionerna nr 521, 522 och 1157, samtliga såvitt nu var i fråga,
22. beträffande bostadslån till vissa kooperativa bostadsföretag m. m. att riksdagen
 - a. skulle avslå motionen nr 521 såvitt nu var i fråga,
 - b. i anledning av motionen nr 1165 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
23. beträffande samhällsägd mark som förutsättning för bostadslån att riksdagen skulle avslå motionen nr 1160,
24. beträffande uttalande om begränsade förbättringar i äldre bostadshus att motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
25. beträffande bostadslån för förvärv av egna hem, m. m., att riksdagen skulle avslå motionen nr 161,

26. beträffande åtgärder för att främja upprustning och ombyggnad att motionen nr 33 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

27. beträffande förbättringslån till allmännyttigt bostadsföretag att riksdagen godkände den ändring av grunderna för förbättringslån som förordats i statsrådsprotokollet,

28. beträffande förbättringslån för vissa läginkomstgrupper att riksdagen skulle avslå motionen nr 522 såvitt nu var i fråga,

29. beträffande inkomstgränsen för förbättringslån att riksdagen skulle avslå motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga,

30. beträffande högsta belopp för räntefritt stående förbättringslån att riksdagen skulle avslå motionen nr 1154 såvitt nu var i fråga,

31. beträffande vidgad rätt till invalidbostadsbidrag att motionen nr 162 såvitt nu var i fråga inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

32. beträffande invalidbostadsbidrag för fritidsboende att riksdagen skulle avslå motionen nr 162 såvitt nu var i fråga,

33. beträffande högsta belopp för invalidbostadsbidrag att riksdagen i anledning av motionerna nr 162, 1154 och 1163, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

34. beträffande vissa experter samt servicebostäder för handikappade m. m. att motionen nr 163 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

35. beträffande vinterbidrag att riksdagen medgav att utgifterna därför överfördes från det på kapitalbudgeten uppförda anslaget Räntefria lån till bostadsbyggande till ett på driftbudgeten uppfört förslagsanslag till Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m.,

36. beträffande låneramar för räntefria förbättringslån att riksdagen a. medgav att nämnda lån beviljades med högst 100 000 000 kronor under vart och ett av åren 1971 och 1972,

b. bemyndigade Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under a upptagna ramen för långivningen under år 1971,

37. beträffande anslag för förbättringslån m. m. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen nr 1154 såvitt nu var i fråga till Viss bostadsförbättringsverksamhet m. m. för budgetåret 1971/72 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 130 000 000 kronor,

38. beträffande ränta på amorteringspliktiga tillägsslån att riksdagen skulle avslå motionerna nr 521, 522 och 1157, samtliga såvitt nu var i fråga,

39. beträffande statsbidrag till teleslingor i offentliga lokaler att motionen nr 1174 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

40. beträffande anslag för markförvärvslån att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna nr 521 och 1161, den förstnämnda såvitt nu var i fråga, till Länefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1971/72 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisade ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor,

41. beträffande utredning om långivningen för kommunala markförvärv, m. m., att riksdagen i anledning av motionen nr 1173 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

42. beträffande kommunal bostadsförmedling m. m. att riksdagen

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

- a. skulle avslå motionen nr 451,
- b. skulle avslå motionen nr 226,
43. beträffande utredning om skälighetsprövning av hyra för inneboenderum att motionen nr 164 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
44. beträffande medinflytande för hyresgäster att motionen nr 1164 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,
45. beträffande avsättning till reparationsfond att riksdagen skulle avslå motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga,
46. beträffande förhandsbesked om bostadslån för hus som skulle byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder att riksdagen
 - a. medgav att sådana förhandsbesked meddelades för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1972–1976,
 - b. bemyndigade Kungl. Maj:t att under i statsrådsprotokollet angivna förutsättningar besluta om ökning av de under a angivna ramarna,
47. beträffande lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin att riksdagen godkände vad i statsrådsprotokollet förordats rörande avveckling av fonden,
48. beträffande låneram för samlingslokaler att riksdagen medgav att beslut om lån, som skulle utgå från lånefonden för allmänna samlingslokaler, meddelades intill 12 000 000 kronor under budgetåret 1971/72,
49. beträffande anslag på driftbudgeten under elfte huvudtiteln i vad de ej behandlats under 37 att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisade
 - a. till Bostadsstyrelsen ett förslagsanslag av 11 637 000 kronor,
 - b. till Länsbostadsnämnderna ett förslagsanslag av 22 106 000 kronor,
 - c. till Statens hyresråd ett förslagsanslag av 1 735 000 kronor,
 - d. till Statens nämnd för samlingslokaler ett förslagsanslag av 193 000 kronor,
 - e. till Räntebidrag ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor,
 - f. till Byggnadsforskning ett anslag av 4 200 000 kronor,
 - g. till Rekonstruktionsbidrag till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 700 000 kronor,
50. beträffande anslag på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder i vad de ej behandlats under 40 att riksdagen för budgetåret 1971/72 anvisade
 - a. till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 3 060 000 000 kronor,
 - b. till Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder ett investeringsanslag av 6 900 000 kronor,
 - c. till Lånefonden för allmänna samlingslokaler ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande bostadsbyggandets omfattning m. m.

a. av herr Grebäck, fru Olsson i Hölö och herr Åkerfeldt (samtliga c), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna 1157 och 1162 samt med bifall till motionen nr 522, nämnda motioner såvitt nu var i fråga,

a. uttalade sig för en bostadsbyggnadsplan för år 1971 med den omfattning och fördelning som reservanterna förordat,

b. medgav att ramarna för bostadslån för nybyggnad av andra hus än friliggande småhus bestämdes med utgångspunkt i följande antal lägenheter

år 1971	87 000
år 1972	87 000
år 1973	65 000
år 1974	50 000
år 1975	50 000

c. medgav att Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser om projektreserv för åren 1971–1973 i enlighet med vad i statsrådsprotokollet förordats och reservanterna yttrat,

d. bemyndigade Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som reservanterna angett besluta om ökning av den under b upptagna ramen för långivningen under år 1971,

e. som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

b. av herrar Ullsten och Strömberg (båda fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna nr 522 och 1162 samt med bifall till motionen nr 1157, nämnda motioner såvitt nu var i fråga,

a. godkände som mål och riktpunkt för det totala bostadsbyggandet åren 1971–1975 följande bostadsbyggnadsplan avseende påbörjade lägenheter

År	Ordinarie program	Konjunkturreserv
1971	100 000	5 000
1972	103 000	5 000
1973	106 000	10 000
1974	110 000	10 000
1975	110 000	10 000

b. beslutade att minimiramar och konjunkturreserver – för såväl det statsbelånade som det icke statsbelånade byggandet av andra hus än styckebyggda småhus – fick under innevarande år fördelas av bostadsmyndigheterna för följande antal lägenheter

År		
1971	100 000 + konjunkturreserv	5 000
1972	100 000 + konjunkturreserv	5 000
1973	90 000 + konjunkturreserv	10 000
1974	85 000 + konjunkturreserv	10 000
1975	80 000 + konjunkturreserv	10 000

c. bemyndigade Kungl. Maj:t att besluta om utökning, med anlitande

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

av konjunkturreserven, av de under b föreslagna totalramarna för åren 1971 och 1972 om utvecklingen av samhällsekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig,

d. som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande *snabbutredning om kraftigt ökad bostadsvolym* av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1159 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

3. beträffande *bostadsbyggandets regionala fördelning* av herr Grebäck (c), fröken Ljungberg (m), herr Wennerfors (m), fru Olsson i Hölö (c) och herr Åkerfeldt (c), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 522 och i anledning av motionerna nr 521, 1157, 1162, 1167 och 1179, de fyra förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

4. beträffand *fördelningen på hustyper m. m.* av herr Grebäck (c), fröken Ljungberg (m), herrar Ullsten (fp) och Wennerfors (m), fru Olsson i Hölö (c) samt herrar Strömberg (fp) och Åkerfeldt (c), som ansett att utskottet under 8 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna nr 522 och 1157 samt i anledning av motionen nr 521, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande *utredning angående orsakerna till minskningen av lägenheternas storlek m. m.* av fröken Ljungberg och herr Wennerfors (båda m), som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 521 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande *utredning om boendemiljön m. m.* av herr Grebäck (c), fröken Ljungberg (m), herr Wennerfors (m), fru Olsson i Hölö (c) samt herrar Strömberg (fp), Åkerfeldt (c) och Ångström (fp), som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna nr 522 och 1157 samt i anledning av motionen nr 1169, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

7. beträffande *konkurrensförutsättningarna*

a. av herrar Strömberg och Ångström (båda fp), som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1157 och i anledning av motionen nr 521, båda såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

b. av fröken Ljungberg och herr Wennerfors (båda m), som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 521 och i anledning av motionen nr 1157, båda såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

8. beträffande *statlig totalfinansiering, såvitt avser utskottets hemställan* av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 15 bort

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1158 hos Kungl. Maj:t hemställde om förslag till statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet genom inrättandet av en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank,

9. *beträffande statlig totalfinansiering, såvitt avser utskottets yttrande*

a. av herrar Bergman, Almgren, Kristiansson i Örkelljunga, Petersson i Nybro, Lindkvist, Henrikson och Högström (samtliga s), som – vid bifall till utskottets hemställan under 15 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

b. av herr Engström (vpk),

10. *beträffande ett samordnat statligt finansieringssystem* av herrar Strömberg och Ångström (båda fp), som ansett att utskottet under 16 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

11. *beträffande utredning i syfte att avveckla paritetslånesystemet m. m.* av fröken Ljungberg och herr Wennerfors (båda m), som ansett att utskottet under 17 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 521 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

12. *beträffande ett uttalande om räntenivån* av herr Grebäck (c), fru Olsson i Hölö (c) samt herrar Engström (vpk) och Åkerfeldt (c), som ansett att utskottet under 18 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 522 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

13. *beträffande låneunderlag och pantvärde* av herrar Strömberg och Ångström (båda fp), som ansett att utskottet under 19 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

14. *beträffande bostadslån för småhus och till allmännyttigt bostadsföretag*

a. av herr Grebäck, fru Olsson i Hölö och herr Åkerfeldt (samtliga c), som ansett att utskottet under 20 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna nr 522 och 1157 samt med avslag å motionen nr 521, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

b. av fröken Ljungberg och herr Wennerfors (båda m), som ansett att utskottet under 20 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 521 och med avslag å motionen nr 522 och 1157, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

15. *beträffande bostadslån för vissa flerfamiljshus*

a. av herr Grebäck (c), fröken Ljungberg (m), herr Wennerfors (m), fru Olsson i Hölö (c) och herr Åkerfeldt (c), som ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna nr 521 och 522 samt i anledning av motionen nr 1157, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

b. av herrar Strömberg och Ångström (båda fp), som ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

att riksdagen med bifall till motionen nr 1157 och i anledning av motionerna nr 521 och 522, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

16. beträffande *bostadslån till vissa kooperativa bostadsföretag m. m.*

a. av herr Grebäck och fru Olsson i Hölö (båda c), som ansett att utskottet under 22 bort hemställa,

att riksdagen

a. skulle avslå motionen nr 521 såvitt nu var i fråga,

b. lämnade motionen nr 1165 utan åtgärd,

b. av fröken Ljungberg och herr Wennerfors (båda m), som ansett att utskottet under 22 bort hemställa,

att riksdagen

a. med bifall till motionen nr 521 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

b. skulle avslå motionen nr 1165,

17. beträffande *samhällsägd mark som förutsättning för bostadslån* av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 23 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1160 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

18. beträffande *förbättringslån för vissa låginkomstgrupper* av herr Grebäck, fru Olsson i Hölö och herr Åkerfeldt (samtliga c), som ansett att utskottet under 28 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 522 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

19. beträffande *inkomstgränsen för förbättringslån* av fröken Ljungberg (m) samt herrar Wennerfors (m), Strömberg (fp) och Ångström (fp), som ansett att utskottet under 29 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1157 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

20. beträffande *högsta belopp för räntefritt stående förbättringslån* av fru Olsson i Hölö och herr Åkerfeldt (båda c), som ansett att utskottet under 30 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 1154 såvitt nu var i fråga som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

21. beträffande *anslag för förbättringslån m. m.* av fru Olsson i Hölö och herr Åkerfeldt (båda c),

22. beträffande *ränta på amorteringspliktiga tilläggsån* av herr Grebäck (c), fröken Ljungberg (m), herr Wennerfors (m), fru Olsson i Hölö (c) samt herrar Strömberg (fp), Åkerfeldt (c) och Ångström (fp), som ansett att utskottet under 38 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna nr 521, 522 och 1157, samtliga såvitt nu var i fråga, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

23. beträffande *anslag för markförvärvslån*

a. av fröken Ljungberg och herr Wennerfors (båda m), som ansett att utskottet under 40 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen nr 521 såvitt nu var i fråga skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning till Lånefonden för kommunala markförvärv samt motionen nr 1161,

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

b. av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 40 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till motionen nr 1161 och med avslag å motionen nr 521, den sistnämnda motionen såvitt nu var i fråga, till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1971/72 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisade ett investeringsanslag av 200 000 000 kronor,

24. beträffande *utredning om långivningen för kommunala markförvärv* av fröken Ljungberg och herr Wennerfors (båda m),

25. beträffande *kommunal bostadsförmedling m. m.* av herr Engström (vpk), som ansett att utskottet under 42 bort hemställa, att riksdagen

a. med bifall till motionen nr 451 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

b. beslutade lämna motionen nr 226 utan åtgärd.

Till betänkandet hade fogats särskilda yttranden

1. av fröken Ljungberg och herr Wennerfors (båda m) samt

2. beträffande bostadslån till vissa bostadskooperativa företag av herr Engström (vpk).

Civilutskottets betänkande nr 13

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1971:48 under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över civilärenden för den 5 februari 1971 velat inhämta riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (612).

I propositionen hade föreslagits sådan komplettering av gällande bestämmelser i byggnadsstadgan om handikappvänlig utformning av lokaler att dessa bestämmelser skulle komma att bli tillämpliga på arbetslokaler och även avse sådana handikappade som hade nedsatt orienteringsförmåga.

För att möjliggöra en ökad byggstandardisering hade vidare föreslagits viss ändring i byggnadsstadgans bestämmelser om minsta rumshöjd.

I motionen 1971:1241 av fru Nilsson i Sunne m. fl. hemställdes att riksdagen i sitt yttrande över förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde

att riksdagen i anledning av propositionen 1971:48 och motionen 1971:1241 som sitt yttrande gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet i betänkandet anfört.

Herr ANDERSSON i Knäred (c):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att uppehålla mig uteslutande vid civilutskottets betänkande nr 12, alltså det betänkande som i denna debatt ändå får anses som huvudbetänkandet.

Detta betänkande som rör bostadsbyggandet innehåller i sin hemställan inte mindre än 50 punkter, och reservationernas antal är också betydande.

I vårt svenska samhälle är tillgången på nästan alla varor mycket god, och konsumenten har alltså en betydande valfrihet, även om givetvis ekonomin kan utgöra en begränsande faktor. Möjligheten att i fråga om bostad välja och vraka har dock varit och är fortfarande minimal. Många får stå i bostadskön och där så småningom acceptera vad som erbjuds, även om det inte motsvarar önskemålen.

För många människor kommer näst efter bostad, kanske i åtskilliga fall före, bilen in bland de behov som man vill tillfredsställa. Det skulle utan tvivel utlösa en utomordentligt hård kritik om situationen vore densamma då det gällde att skaffa bil som då det gäller att skaffa bostad, alltså att man skulle ställa sig i kön hos en kommunal eller statlig förmedling för att så småningom få inköpa den bil man av myndigheten blivit tilldelad.

Det är alltså den situation som vi i själva verket har på bostadsfronten. Och man frågar sig: När skall vi få den situationen att bostadskonsumenten har ett tillfredsställande urval att välja bland då bostad sökes? Den dagen har framflyttats år efter år. Befolkningsomflyttningen i vårt samhälle, bristande upprustning av äldre bostäder, som undan för undan lett till rivning av dessa, en snabbt pågående hushållssprängning etc. har medverkat till detta.

Utän tvivel har även hyresregleringen i sin stelbenthet bidragit till bekymren, även om jag gärna vill understryka att många nog skyller alltför mycket av svårigheterna på bostadsfronten på den kvardröjande hyresregleringen.

På senare år har det ju på åtskilliga håll i landet visat sig att nya lägenheter, i stor utsträckning byggda av allmännyttiga eller bostadskooperativa företag, bjudits ut genom annonsering men varit svåra att placera. Det skulle kunna tyda på att balans har uppnåtts och att vi nu nått den önskvärda konsumentens marknad där åtminstone en viss valfrihet skulle föreligga. På vissa orter är det väl också på det sättet, men huvudanledningen till detta utbudande av nya bostäder är att boendekostnaderna är så höga att folk inte kan betala dem. Otvivelaktigt föreligger här ett utomordentligt stort bekymmer. För några år sedan avvecklades i princip de generella bostadssubventionerna och ersattes med möjligheten att i tiden förskjuta kapitalkostnaderna så att dessa ej skulle slå fullt ut i nyproduktionen. Genom det utomordentligt höga ränteläge som vi haft och fortfarande har fungerar inte paritetslånen på avsett sätt. Vi har visserligen fått en sänkning av diskontot med en halv procent för någon tid sedan och det har väl skett en ny sänkning i dag, också med en halv procent. Sänkningarna är naturligtvis utomordentligt glädjande, men de förslår ingalunda för att avlägsna eller i avsevärd mån minska de stora bekymmer som högräntan utgör på en rad olika områden i vårt samhälle, inte minst när det gäller kostnaderna för boendet.

Vi väntar med stort intresse på resultatet av den pågående utredningen om revision av paritetslånsystemet. Frågan är ju utomordentligt svår att lösa. Den höga räntenivån är alldeles särskilt betungande på områden där omsättningen i förhållande till kapitalinsatserna är liten. Bostadsbyggnaderna är ett sådant område.

Det måste i detta sammanhang slås fast att endast en ytterligare

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

väsentlig nedskärning av den allmänna räntenivån kan förhindra fler mycket kraftiga höjningar av boendekostnaderna.

En allvarlig tankeställare men i nuvarande läge givetvis en nödvändighet utgör det meddelande som annonsledes lämnats i tidningspressen beträffande uppgörelse om höjning av hyrorna mellan hyresgäströrelsen och de allmännyttiga bostadsföretagen.

Bostadsproduktionens utveckling innevarande år synes rätt dystert. Igångsättningarna under första kvartalet 1971 har varit avsevärt färre än under motsvarande tid förra året, trots att väderleksbetingelserna i år varit väsentligt bättre för att hålla vinterbyggen i gång. Då kapitalmarknaden för bostadsbyggandet i stort sett fungerat och arbetskraft funnits, har väl den minskade igångsättningen berott på avmattningen i konjunkturerna och på bedömningen av de bostadssökandes bristande möjligheter att betala kostnaderna i nyproduktionen.

För vår del har vi tidigare kritiserat systemet för fördelning av låneramar, framför allt begränsningen av de långsiktiga rambeskedena till att endast avse vissa större kommuner. Nu har Kommunförbundet begärt att systemet skall omprövas, och vi har också från centerpartiet i en motion ställt detta krav. Statsrådet har visserligen i propositionen i någon liten mån tillmötesgått Kommunförbundets framställning, men ingalunda i tillräcklig omfattning.

Inlemmandet av friliggande småhus i kvoten, som skedde för något år sedan, har ytterligare dragit ner småhusens andel av det samlade bostadsbyggandet, trots att konsumenternas önskemål alltmer inriktar sig på småhus. Vi anser att de friliggande småhusen på nytt skulle förläggas utanför kvoten, detta så mycket mera som fritidshus upp till en storlek av en mindre trerumsvilla får byggas helt utanför denna.

Vissertligen statsbelånas inte fritidshusen, men nog förefaller det egendomligt att den som redan har en bostad kan bygga sig ett fritidshus utanför kvoten, medan den som saknar bostad och vill bygga ett motsvarande hus för permanent boende är beroende av att komma med i kvottilldelningen, även i de fall det skulle gälla statsbelåning. Vi har åtskilliga exempel där problemen i detta hänseende har aktualiserats. Jag skulle närmast kunna hänvisa till vissa ärenden i kommuner i norra Skåne, där kommunalmän faktiskt har råkat ganska illa ut.

Jag skall härnäst gå över till att beröra en del av reservationerna i anslutning till civilutskottets betänkande nr 12 i den mån jag inte redan har berört dem.

Vi har från centern i reservationen 1 pekat på en del av de synpunkter jag redan har framfört. Vi har tryckt på nödvändigheten av att låta flera kommuner få långsiktiga planeringsbesked. Vi har vidare i reservationen framhållit att småhusen återigen bör kunna läggas utanför kvotberäkningarna. Det kanske kan invändas att detta skulle spränga de ekonomiska ramarna, men jag tror inte att så behöver bli fallet i särskilt stor utsträckning. Det skulle däremot ge möjlighet att åter bedriva byggnadsverksamhet även på mindre orter, där den för närvarande är nära nog lamslagen. Jag tror inte att de samfälliga anspråken därför skulle sättas i gungning.

I reservation nr 3 betonar vi tillsammans med moderaterna den

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

regionala fördelningen och understryker vikten av det som jag tidigare framhållit, nämligen att förutsättningarna för byggande även på mindre orter måste upprätthållas. Under senare år, då byggnationen starkare än någonsin koncentrerats till de stora och mest expansiva tätorterna, har byggandet i stället krympt ute i de mindre samhällena och ute i glesbygden, så att man där inte har haft någon som helst möjlighet att upprätthålla ens den tidigare bostadsstandarden, som har varit klart otillfredsställande.

Jag kanske skall säga några ord också om minskningen av lägenheternas storlek. Vi är på vårt håll inte reservanter där, men jag vill i alla fall framföra några synpunkter. Under de senaste åren har statistiskt sett den genomsnittliga storleken av nyproducerade lägenheter minskat. Det beror till en del på den förändrade beräkningen av kvottilldelningen till kommunerna – den sker numera i kvadratmeter i stället för som tidigare i antal lägenheter – men det beror naturligtvis också på att byggkostnaderna har stigit så starkt att man måste försöka dämpa kostnadsstegringen och därför i någon mån har skurit ner lägenheternas storlek.

Under en kort tidrymd lär väl detta inte i och för sig vålla några allvarigare bekymmer. Med den hushållssprängning som pågår blir det ett allt mindre antal boende i varje lägenhet, och den utvecklingen kommer troligen att fortsätta, varför det även i framtiden kommer att finnas ett mycket betydande behov av smålägenheter. Men om utvecklingen ytterligare accentueras, så är det klart att det är rätt allvarligt, ty här förefinnes ännu ganska mycket av trångboddhet på många håll i vårt land. Den kan visserligen ibland avhjälpas med sammanslagning av lägenheter, men i huvudsak får problemet ändå lösas genom produktion av större lägenheter. Tidigare kunde man år för år avläsa att lägenheterna blev genomsnittligt något större, men i det avscendet har det, som sagt, skett en ändring under de senaste åren. På sikt är naturligtvis utvecklingen väldigt betänklig, och den bör i varje fall uppmärksammas.

Reservationen 6 om boendemiljön skall jag gå förbi. Den kommer från vårt parti att beröras av herr Åkerfeldt.

Jag vill sedan göra några reflexioner om det krav som framställts på statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet. På den punkten är utskottet splittrat. Vi på den borgerliga sidan, som har blivit utskottsmajoritet, vill understryka att finansieringen i och för sig har klaffat under senare år. Vi finner därför inte någon anledning för utskottet att ens skriva så pass hårt som statsutskottet gjorde under tidigare år om att uppmärksamheten bör vara riktad på behovet av en statlig totalfinansiering. Vi har ansett att ställningstagandet i propositionen är tillfredsställande, och det har vi velat särskilt poängtera i utskottets skrivning.

Två reservationer föreligger, och av dessa skiljer sig den socialdemokratiska i sak inte så förfärligt mycket från vad utskottsmajoriteten uttalat. Den går ju ut på avslag på det direkt ställda kravet, men man vill i alla fall hålla frågan öppen. Det är klart att det i och för sig kan verka bestickande, men det skapar ingalunda några ökade resurser för bostadsbyggandet. Jag skulle tro att det snarare kan minska sparandet, alldeles speciellt om man skulle dra in småhusbyggandet i den statliga totalfinansieringen. Men även när det gäller det kooperativa byggandet kan det

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

vara av ett värde att man har en anknytning till det vanliga kreditväsendet. Jag tror det kan ha betydelse ur sparandesynpunkt.

Jag har tidigare berört räntans betydelse för bostadsproduktionen, och vi har från vårt håll – dit herr Engström anslutit sig – mycket starkt velat understryka att räntenivån under en lång följd av år varit och fortfarande är så hög att bostadsfinansieringen ställs inför ytterligt allvarliga problem. När vi avvecklade de generella subventionerna och ersatte dem med paritetslån och räntelån, var det i hopp om att detta skulle kunna fungera på ett tillfredsställande sätt. I själva verket gör det inte det, framför allt därför att den allmänna räntenivån ligger långt över den nivå som man förutsatte när paritetslånen infördes.

Detta betyder som vi framhåller i reservationen 12 att om man fortsätter på det sätt som nu sker, så ökar paritetslånen med en halv miljard kronor varje halvår redan omkring årsskiftet 1974–1975. Räntelånen kommer då varje halvår att uppgå till 400 miljoner kronor och anslagsbelastningen på lånefonden för bostadsbyggandet skulle vid den tiden närma sig 3,5 miljarder kronor per budgetår och sedan ytterligare stiga.

Det är givet att om staten på detta sätt skaffar sig fordringar långt över skorstenarna i fastigheter runt om i landet, så kommer statens säkerheter i själva verket att försvinna. Man kommer aldrig att kunna driva in dessa fordringar, och den finansiella situationen såväl för det allmänna som för ägarna av fastigheterna kommer att bli helt ohållbar.

Vi har här velat mycket starkt understryka behovet av räntesänkningar. Vi tror nämligen inte att den utredning beträffande paritetslånen som är på gång och som är alldeles nödvändig och väntas vara avslutad under innevarande år kan anvisa några undergörande medel för att man skall komma ifrån denna situation.

Jag skulle knappast tro att det går att återställa jämvikten genom hyreshöjningar, genom höjningar av boendekostnaderna, inom en relativt begränsad tid upp till den nivå som skulle vara erforderlig för att få balans i systemet.

Jag kommer sedan över på frågan om lånegränserna. Här har utskottsmajoriteten i fråga om det kooperativa byggandet uttalat sig till förmån för en av herr Lindkvist m. fl. väckt motion om att det kooperativa byggandet skulle kunna belånas upp till 98 procent. Vi har från vårt håll menat att den nu gällande 95-procentiga gränsen bör bibehållas. Även småhus, ägda av dem som bor i huset, skulle kunna belånas till samma gräns. Vi utgår ifrån att kollektivt ägande och enskilt ägande skulle kunna jämföras, när det gäller människor som bor i fastigheterna. Det verkar vara ett rimligt krav.

Nu säger väl intressenterna när det gäller det kooperativa byggandet att de vill ha 98-procentsgränsen för att i viss mån eliminera de överkostnader som man nu får dras med. Jag vill påpeka att om det anses att lånetaket ligger för lågt bör framstötarna göras i avsikt att lyfta lånetaket och inte att höja procentgränsen. Principen bör väl ändå vara att en kooperatör lika väl som en egnahemsägare skall göra en inte alltför blygsam insats själv. Om man så att säga skall låna till allt är man knappast vare sig egnahemsägare eller kooperatör. Vi har alltså ansett att

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

belåningen för egna hem skall höjas från 90 procent till 95 procent, medan för det kooperativa byggandet även i fortsättningen 95-procentsgränsen skulle gälla. Det senare förutsätter ju även propositionen.

När det gäller bostadslån till flerfamiljshus i privat ägo har vi den uppfattningen att man skall kunna höja den nuvarande lånegränsen 85 procent till 90 procent. Det är ett gammalt krav från vår sida, som tyvärr inte har vunnit gehör. Det är nog så att en 15-procentig egen insats verkar vara onödigt hög. Vi menar därför att lånegränsen skulle höjas till 90 procent och den egna insatsen alltså röra sig om 10 procent.

Det har under en lång följd av år funnits förbättringslån att användas för mindre upprustningar och reparationer av bostäder, från början egentligen endast avsedda för småhus men under de senare åren också använda för flerfamiljshus.

Till att börja med hade ju dessa förbättringslån den konstruktionen att folk i olika åldrar var berättigade att utnyttja dem, men de var prövade med hänsyn till inkomst och förmögenhet. För några år sedan begränsade man möjligheterna att använda förbättringslånen till att gälla endast pensionärer eller folk över 60 års ålder. Det är inget tvivel om att det för dessa kategorier äldre människor har varit och fortfarande är mycket värdefullt med dessa lån.

Jag vill gärna understryka att de kampanjer, som väl de flesta kommuner har drivit i akt och mening att upprusta lägenheter för äldre människor, har varit ytterst betydelsefulla. Här återstår ännu mycket att göra. I det hänseendet råder det väl inga delade meningar, men vi har ansett att man skulle kunna återinföra möjligheten även för låginkomsttagare i yngre åldrar att utnyttja förbättringslånen efter ungefär samma system som tillämpades tidigare. Här föreligger utan tvivel ett rätt betydande behov.

Vi har på vårt håll i reservation 20 i anslutning till en motion också begärt att högsta belopp för räntefritt stående förbättringslån skall höjas från nuvarande 12 000 till 15 000 kronor med hänsyn till penningvärdeutvecklingen. Även om det skedde en liten uppskrivning föregående år menar vi att lånebeloppet i åtskilliga fall när det gäller att upprusta äldre bostäder är otillräckligt. Det skulle därför vara önskvärt att ha möjlighet att gå något längre.

I reservation 22, som är en gemensam borgerlig reservation, har föreslagits att räntorna på de tidigare beviljade tillägglånen skulle sättas till 6 procent och på det sättet ge staten ett litet, välkommet inkomstillskott. Vi anser att de tidigare förpliktelserna mot vederbörande låntagare inte bör vara av sådan bindande natur att man inte kan höja räntan till 6 procent. Även om vi pläderar för räntesänkning sätter vi inte ambitionerna på den punkten högre – i varje fall när det gäller det närmaste budgetåret – än till att komma till 6 procent.

Herr talman! Jag skall sluta denna genomgång med att yrka bifall till reservationerna 1 a, 3, 4, 6, 12, 14 a, 15 a, 16 a, 18, 20, 21 och 22, som alla är fogade till civilutskottets betänkande nr 12.

Herr STRÖMBERG (fp):

Herr talman! Under de senaste åren har bostadsdebatten kommit

något i skuggan av andra samhällsproblem. Vi måste dock konstatera att det fortfarande finns många områden inom bostadssektorn där problemen är långt ifrån lösta.

Svårigheter hopar sig, och konsumenterna möter nya, mycket påträngande och besvärliga problem. Länge kretsade debatten kring bostadsbristen. Nu ägnar vi mer intresse åt bostadsmiljön i vidsträckt bemärkelse och åt kostnaderna för bostaden.

Få områden av samhället är så utsatta för reglering som bostadsområdet. På få områden har så många politiska löften utställts, så många löften brutits, så många förhoppningar upplösts i intet, så många människor svikits. Efter många års väntan i en lång bostadskö får unga människor en lägenhet med en sådan hyressättning att de inte har råd med hyran eller tvingas till utomordentligt drastiska åtgärder för att klara den. Samtidigt händer det att bostadsmiljön är dålig, resorna långa och tidskrävande och servicen ej utbyggd.

Konsumenterna upplever en socialdemokratisk bostadspolitik där den ena krisen avlöser den andra. Men en sak kan konsumenterna vara säkra på: lyckas den socialdemokratiska regeringen hjälpligt bemästra förhållandena på ett område, börjar det genast bli besvärligheter på ett annat. Tillåt mig exemplifiera.

Först hade vi de fruktansvärt långa köerna, och när man tyckte sig kunna skönja en ljusning där kom nästa problem. Finansministern började använda bostadsbyggandets finansieringsfrågor som ett slags dragspel med vars hjälp han skulle styra samhällsekonomin. Så protesterade väljarna, och bostadsfinansieringen började fungera. Men nya problem dök upp. Hyreskostnaderna i nyproduktionen steg så kraftigt och så snabbt att mycket stora grupper fick svårt att klara ekonomin. För att hjälpa upp situationen måste både stat och kommun gå in med bostadsbidrag.

Härtill kommer att det allt hårdare ekonomiska klimatet för kommunerna medför att följdinvesteringarna i samband med bostadsbyggandet blir allt besvärligare. Ofta har kommunalmännen bara två vägar att gå: höja kommunalskatten, som ofta redan är hög, eller acceptera en lägre grad av service — eller i bästa fall en försenad utbyggnad av servicen — i de nya bostadsområdena.

Dessa förhållanden på bostadsmarknaden måste vi bort ifrån. Folkpartiet har år efter år lämnat förslag till riksdagen för att komma till rätta med problemen. Folkpartiet har talat om ökat bostadsbyggande, mera långsiktig planering, olika åtgärder mot hyresstegringar, större hänsynstagande till olika miljöfaktorer, en aktivare kommunal markpolitik.

I några fall har vi haft glädjen att kunna konstatera att regeringen så småningom i vissa delar följt våra förslag. Så har t. ex. bostadsbyggandet under senare delen av 1960-talet uppvisat en glädjande ökning, samtidigt som man i den regionala fördelningen i allt större utsträckning följt våra intentioner.

När jag nu, herr talman, går in på de olika reservationerna, berör jag ej miljöfrågor, bostadskostnader och konkurrensfrågor. Herr Ullsten kommer i ett senare inlägg att diskutera dessa problem.

Dock tvingas jag, herr talman, att först ta upp vissa principiella frågor.

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

År efter år har folkpartiet anklagat regeringen för bristande planering i fråga om bostadsbyggandet. Vi har anfört att den svaghet eller oförmåga som finns hos socialdemokraterna när det gäller att trygga en lugn och jämn produktion är högst olycklig. Det är enligt vår uppfattning nödvändigt med jämn sysselsättning, långsiktig planering i fråga om både mark och byggande, tryggad kreditförsörjning och likvärdiga konkurrensvillkor. Härigenom kan en jämn produktion tryggas, sysselsättningen hållas uppe, möjligheterna att skapa god bostadsmiljö underlättas och, sist men inte minst, kostnaderna hållas nere.

Mot bakgrunden av vad jag nu senast sagt vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på vissa uppgifter som statistiska centralbyrån publicerade den 20 april, dvs. i förrgår. Herr Andersson i Knäred har redan kortfattat berört de här sakerna. Dessa uppgifter, som avser bostadslägenheter i flerfamiljshus, påbörjade i januari–mars 1971, anger högst egendomliga och ytterst oroande siffror. Enligt den bild som nu visas på TV-skärmen sjönk igångsättningen under årets tre första månader med 30 procent i förhållande till motsvarande tid förra året. I de tre storstäderna var minskningen 38 procent och i Storstockholm över 40 procent – detta trots att vi under dessa månader i större delen av landet hade ett för byggandet nästan helt idealiskt väder och trots att vi har haft en 25-procentig investeringsavgift som kunnat styra byggandet mot bostäder.

Vi är nu tydligen tillbaka i den situation som varit ett kännetecken för socialdemokratiskt bostadsbyggande – ryckigheten. Är vi inne i en sådan situation att man återigen tänker använda bostadsbyggandet som ett dragspel?

De här tonerna måste klinga illa för många. Hur låter det för konsumenterna som får dels längre köer, dels dyrare bostäder genom att kontinuiteten i både byggande och planering bryts? Hur låter det för alla de byggnadsarbetare som går arbetslösa? De är drygt 18 000 – siffran har jag hämtat ur Byggnadsarbetaren nr 12 av den 21 april i år. Hur skall dessa tongångar uppfattas av arbetsmarknaden över huvud? Finns det inte risk för att det blir negativa följdverkningar på en rad områden, knutna till byggnadsproduktionen?

Jag förväntar mig att herr statsrådet, som varit välvillig att komma in i kammaren, senare i debatten lämnar sin syn på orsakerna till den uppkomna situationen och också lämnar en redogörelse för hur han tänker möta dessa förhållanden.

Bostadsbristen är fortfarande ett allvarligt socialt problem. Visserligen är bostadsförmedlingarnas statistik över antalet bostadssökande inte någon absolut säker mätare på den otillfredsställda efterfrågan, men siffrorna belyser ändå situationen. Vid årsskiftet 1969–1970 var drygt 463 000 människor registrerade i bostadskön. Av dessa saknade omkring 194 000 egen, direkt förhyrd lägenhet. Särskilt besvärligt var det i Storstockholm med cirka 185 000 i bostadskön, varav 103 600 utan egen lägenhet.

Bostadsbristen är ett allvarligt socialt problem. Främst unga människor och ensamstående har många gånger en besvärlig situation. Vidare får bostadsbristen besvärande konsekvenser för rörligheten på arbetsmarknaden.

Bostadsstyrelsen för i sina petita ett ganska utförligt resonemang om bostadsbyggnadsbehovet under 1970-talet och hamnar på ett genomsnittligt behov av ca 110 000 lägenheter per år.

Under 1969 och 1970 har bostadsbyggandet minskat något. Folkpartiet anser att en ytterligare minskning inte är tillräddig. För år 1971/72 föreslår folkpartiet ett garanterat program av ungefär samma storleksordning som regeringens. Däremot har folkpartiets bostadsbyggnadsplan en högre långsiktig planeringsnivå.

Vidare föreslår vi att den särskilda ramen för det privatfinansierade bostadsbyggandet inordnas i en totalram som tilldelas kommunerna. Folkpartiet har också önskat att produktionen av styckebyggda småhus inte begränsas i de årliga ramarna för kommunerna.

Skillnaden mellan folkpartiets och regeringens förslag i fråga om den långsiktiga planeringen framgår av den bild som jag nu visar på TV-skärmen. Det är att observera att siffrorna omfattar både statsbelånat och icke statsbelånat byggande. Dessutom tillkommer i båda fallen, vilket inte finns med på bilden, en konjunkturreserv. Av tabellen framgår att folkpartiet har en betydligt högre planeringsnivå för de tre sista åren än regeringen, och det är där skillnaden ligger.

Det nuvarande ramfördelningssystemet innebär att flertalet kommuner får sina ramar mycket sent. De s. k. expansiva kommunerna får sina ramar knappt ett år före igångsättningsåret, under det att övriga kommuner får sina ramar så sent som hösten före byggåret. Kommunförbundet har i skrivelse till regeringen i november 1970 krävt ett längre tidsperspektiv och har i det fallet samma principiella uppfattning som folkpartiet. Tidigare rambesked skulle underlätta kommunernas bostadsplanering och stå i bättre samband med arbetet på att genomföra det kommunala bostadsbyggnadsprogrammet. Samtidigt skulle både byggherrar och entreprenörer få möjligheter att göra en mera långsiktig produktionsplanering. Detta sammantaget skulle ge större möjligheter att pressa produktions- och boendekostnaderna. Vi ser med oro och en viss förvåning att majoriteten inte vill tillvarata denna möjlighet att pressa ned hyrorna i nya lägenheter.

Folkpartiet har som jag sade tidigare förordat att den särskilda ramen för det privatfinansierade bostadsbyggandet inordnas i en totalram för allt bostadsbyggande. På det sättet skulle man åstadkomma en administrativ förenkling och bättre planering. Byggplaneringsutredningen har föreslagit att fördelningen av det icke statsbelånade bostadsbyggandet skall överföras från arbetsmarknadsmyndigheterna till bostadsmyndigheterna, vilket skulle möjliggöra en samordning. När en kommun erhållit en totalram för bostadsbyggandet ankommer det på kommunen att turordna de olika projekten.

I bilaga 7 till långtidsutredningen redovisas en del intressanta siffror över bostadsbyggandets regionala fördelning. Folkpartiet har den principiella uppfattningen att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planeringsresurser bör inriktas på områden där bostadsbristen är störst eller eljest besvärande. Samtidigt bör ansträngningar göras för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringspolitik.

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

Folkpartiet anser också att andelen småhus bör öka, så att den 1975 är uppe i ca 40 procent av den totala bostadsproduktionen. Självklart är detta i första hand en kommunal angelägenhet, vilket dock inte hindrar att riksdagen uttalar sig. En ökad produktion av billiga småhus skulle öka valfriheten för många konsumenter. Småhus kan nu produceras i ett sådant prisläge att boendekostnaderna inte avsevärt överstiger samma kostnader i hyreshus. Samtidigt har det visat sig möjligt att sänka insatserna. Vid en ökning av småhusproduktionen bör större hänsyn tas till behovet av billiga, mindre småhus för hushåll med bara en, två eller tre personer. Folkpartiet föreslår också förbättrade lånemöjligheter vad avser det statliga bostadslånet till småhus.

En grundförutsättning för en rationell bostadsplanering och bostadsproduktion är att lämplig mark finns i tillräcklig omfattning och i rätt tid. Ett av de främsta hindren för långsiktiga kommunala markförvärv är finansieringssvårigheter. Anslaget till lånefonden för kommunala markförvärv täcker endast en liten del av behovet. Det är därför angeläget att fonden på sikt tillförs mera medel.

Kommunernas följdinvesteringar i samband med bostadsbyggandet och den bristande samordningen av de statliga finansieringsformerna är ett besvärande problem. Det är angeläget att ett mera integrerat statligt bidrags- och lånesystem kommer till stånd så att bostadsområdena i takt med byggandet förses med bostadskomplement. Det borde också vara möjligt att i likhet med bostadslånramarna tilldela kommunerna en total årlig finansieringsram för de olika följdinvesteringarna i samband med bostadsbyggandet. Härigenom skulle vi kunna undvika halvfärdiga bostadsområden med dålig service och dålig yttre miljö. Självklart är det kommunerna som själva skall angelägenhetsgradera dessa investeringar.

Frågan om paritetslånesystemet har tagits upp också i år. Genom att räntenivån kommit att ligga avsevärt högre än beräknat har stora problem uppstått. När den nu sittande utredningen kommer fram med sitt material – och jag förutsätter att utredningen blir färdig inom en nära framtid – får vi bättre möjligheter att allsidigt belysa den uppkomna situationen och de eventuella justeringar inom systemets ram som kan bli aktuella.

Folkpartiet har i sin motion ställt förslag om länegränser och höjning av läneunderlaget för olika företagskategorier och särskilda bostadsformer. Motivet är dels att vi förordar mera likvärdiga länevillkor för olika företagskategorier, dels och främst att vi vill ha bättre villkor för de konsumenter, som skall bo i berörda fastigheter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 b, 4, 6, 7 a, 10, 13, 15 b, 19 och 22.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fröken LJUNGBERG (m):

Herr talman! Herr Strömberg började sitt anförande för en stund sedan med att beklaga att bostadsdebatten, inte minst här i riksdagen, under senare år har kommit så i skuggan, och att så är fallet kan man nog

konstatera. Den har kommit i skuggan i förhållande till andra frågor av stor samhällsekonomisk betydelse. Jag vill gärna instämma i herr Strömbergs beklagande. Men jag tolkar kanske inte orsakerna på riktigt samma sätt som herr Strömberg.

Det är ju på det sättet att bostadspolitiken har blivit en strävan att fullända något som är ett socialistiskt system. Det kännetecknas av regleringar, ett fullföljande av regleringssystemet, av centraldirigeringar, en låsning som gör att vi här år för år får lov att upprepa ungefär samma sak. Har man en annan grunduppfattning om vad bostadspolitiken borde vara, innebär det naturligtvis att man – i detta fall moderata samlingspartiet -- ständigt och jämt kommer att stå i motsatsställning till regeringen just i fråga om de bostadspolitiska grundvalarna.

Jag har funderat litet grand – ganska mycket, för resten, genom åren – över hur det har kommit att bli så att just detta område avgränsats på det sätt som har skett, hur vi har kommit att få ett system med krisregleringar bevarade från efterkrigstiden o. d.

Häromdagen fick jag tag i en bok av professor Johan Åkerman – ekonomen. Han skildrar där den internationella politiken och samhälls-ekonomien efter andra världskriget och gör några roliga och innehålls- mättade formuleringar. Han menar att tiden efter 1945 i industriländerna över huvud taget i allmänhet bäst karakteriseras av paradoxer. Jag tyckte att detta var intressant, ty jag kunde därmed konstatera att den utveckling vi har här i landet på det bostadspolitiska området i viss mån inte är så olikartad den i en del andra länder; det skulle då vara en felbedömning att vår situation skulle bero på att vi här har ett direkt socialistiskt system.

Åter till Johan Åkermans paradoxer:

Dessa 30 år har karakteriserats av

mer planering – och större ovisshet,

mer omsorg om penningvärdet – men mer ihållande inflation med risk för valutakriser,

mer radikalt ingripande socialpolitik och högre progressiva skatter – men skärpta krav på inkomstutjämning,

större maktkoncentration inom regeringarna – men också inom storföretagen och arbetstagarorganisationerna.

Vi känner igen bilden även för vårt lands del, och jag tror att vi där hittar också vår egen bostadspolitiska situation, som ännu 35 år efter krigsslutet domineras av ett regleringssystem.

Denna situation kan nog också beskrivas med Åkermanska paradoxer, som jag skulle vilja formulera så här:

en snart 30-årig prisreglering – och hyreskostnader som upplevs som orimliga av hyresgästerna,

en prioriterad bostadsproduktion – och en minskande konkurrens inom produktionsledet,

ett bostadslånesystem utan subventioner – och en ökande låntagarnas skuld till staten.

När det gäller den sista paradoxen tänker jag på en av de senaste utväxterna i det här systemet, det s. k. paritetslånesystemet – det som skulle ersätta bostadssubventionerna med ett annat finansieringssystem.

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

Jag ber inom parentes att få gratulera inrikesministern till diskontosänkningen i dag; den gör i alla fall skuldsättningen för paritetslånen litet rimligare i fortsättningen – det går litet lättare att hantera den.

Man kunde naturligtvis fortsätta med denna beskrivning, men det är ju litet lättvindigt. Jag skall hellre börja mitt lilla anförande i dag, som kommer att handla om civilutskottets betänkande nr 12, med några positiva synpunkter.

Vi har haft en mycket omfattande bostadsproduktion, en produktion som givit människorna bättre bostäder. Jag är inte så säker på att man skall hysa några stora farhågor inför de siffror, som herr Strömberg tog fram och som skulle tyda på att en minskning av produktionen har inträtt. Det är möjligt att det helt enkelt kan förekomma en del räknefel i sammanhanget beroende på en del besvärligheter som man haft på den kommunala sidan och som även statistikerna haft i början av detta år. Det är inte alldeles omöjligt. Men tillsammans taget har det varit en stor bostadsproduktion och den har kulminerat under 1960-talet.

Vi kan också konstatera att städernas slumkvarter i stor utsträckning har kunnat saneras. Hela den allmänna ekonomiska tillväxten har gett människorna möjlighet att ha dubbla bostäder i en utsträckning som man ännu för 30 år sedan inte vågade hoppas på. Resurserna har helt enkelt räckt till för människorna att bygga ett fritidshus eller till att på något sätt omvandla eller reparera hus i glesorterna, där utglesningen annars skulle ha medfört att många bostäder kommit att stå tomma. Detta är utomordentligt bra, och det tycker jag nog att man skall tacksamt erkänna. Men därmed har jag inte sagt att den förtjänsten, vare sig helt eller delat, faller just på regeringens bostadspolitik med dess regleringskaraktär.

Från moderata samlingspartiets sida har vi år efter år talat för en marknadsanpassad bostadspolitik. Vi har gjort det därför att vi menar att en sådan politik skulle öppna vägen för en prispressande konkurrens, som skulle komma konsumenterna till godo, dels i form av ökad valfrihet och större möjlighet att byta bostadsmiljö när man så behöver, dels i form av pressade produktions- och därmed hyreskostnader.

Det finns i denna konkurrensbrist, som tillhör de allvarligaste konsekvenserna av det nuvarande systemet, stora olägenheter. Vi har den uppfattningen att konkurrensen behövs här både i produktionsledet och i förvaltningsledet, i fråga om bostadsproduktion och bostadsförvaltning. Det pågår en utveckling mot färre och färre stora enheter som man nog skall se upp med, ty om den utvecklingen går i monopolistisk riktning är den av ondo. Därför kräver vi nu som vi tidigare har gjort en fri konkurrens, och en fri konkurrens mellan byggherrar på lika villkor.

Fortfarande, menar vi, finns det anledning att varna för – detta har herr Andersson i Knäred varit inne på, så jag skall bara nämna det som hastigast – en sådan förändring av bostadsmarknadens struktur att småhusandelen minskar. Vi har i vår tid blivit mer och mer uppmärksamma på betydelsen av en god miljö, och människor har blivit mer och mer intresserade av att de bostadspolitiska miljöfrågorna i vid bemärkelse skall beaktas från det allra tidigaste planeringsstadiet.

Bostaden och dess miljö måste på något sätt bli konkurrenskraftiga

storheter inför konsumenten i förhållande till både bilar och utlandsresor. Boendet är av så grundläggande betydelse också för arbetstrivseln, för familjelivet och för den nödvändiga avstressningen att man verkligen kan säga att bostadsfrågan är en fråga av grundläggande social betydelse.

Därför är det riktigt, menar vi också, att sociala åtgärder av typen bostadsbidrag sätts in för att motverka en sådan stegring av boendekostnaderna som vi upplever i dag, en sådan stegring att många människor utan bidraget måste avstå från en god bostad. Men det är ett memento att behovet av bidrag ökar så enormt snabbt. Här är det möjligt att andra åtgärder på det samhällsekonomiska området måste sättas in.

En social bostadspolitik behöver emellertid inte vara detsamma som en i detalj reglerad bostadspolitik.

Den kritik som vi riktar mot det bostadspolitiska systemet har vi kortfattat givit uttryck åt i det särskilda yttrande nr 1 som är knutet till civilutskottets betänkande nr 12. Även om det således är systemet som sådant som vi vill förändra, finns det naturligtvis anledning att inom systemets ram begära korrigeringar av detaljer, som vi anser att det skulle vara värdefullt att få korrigerade.

Inrikesministern tillsatte vid förra årets slut en utredning, som skall pröva de bostadspolitiska målen och bostadspolitikens utformning under det närmaste decenniet, räknat från 1974/75. Vår partimotion från moderata samlingspartiet har fördenskull fått den utformningen att vi har begärt att våra synpunkter och våra krav skulle få underställas den nya s. k. boendeutredningen och bli föremål för dess allvarliga analys och prövning. Majoriteten i utskottet har tyvärr avstyrkt den begäran. Men jag har ändå anledning att här uttrycka den förhoppningen att enskilda ledamöter i utredningen skall inse betydelsen av att de frågorna blir genomlysta. Därför skall jag i korthet nämna vad det rör sig om.

Det gäller bl. a. möjligheterna att öka andelen småhus i nyproduktionen och att öka långivningen till ombyggnadsverksamhet för att minska den stora avgången i lägenhetsbeståndet. Det är klart att avgången i lägenhetsbeståndet har olika orsaker, men effekten av den kan vi konstatera – nämligen kontoriseringsen i städernas centrala delar, och över huvud taget benägenheten att i de större tätorterna tillskapa nya sovstäder samt att merkantilisera och kommersialisera städernas egentliga centrala delar. Det är för dyrt med bostäder där. Vi måste kunna få någon sådan planering att vi kan få igen ett slags blandning av det affärsmässiga livet och boendelivet även i de centrala delarna av städerna – annars dör städerna, i varje fall under kvällstid, med alla de olägenheter vi vet att det för med sig.

Vi har också i detta sammanhang begärt att utredningen skulle få behandla frågan om möjligheterna att på något sätt undersöka olika konkurrensbetingelsers inverkan på markpris, byggproduktion och hyresättning. Vi vill även att utredningen tar ställning till det statliga bostadslånestödets framtida utformning och möjligheterna att få en ersättning för det nuvarande paritetslånesystemet, som redan har uppvisat sina stora olägenheter. Vi tar vidare upp frågan om åtgärder mot den successiva minskningen av lägenhetsstorlekarna i nyproduktionen.

Jag tänkte beröra den senaste frågan litet närmare, eftersom vi inte

gjort det så mycket tidigare. Herr Andersson i Knäred har varit inne på detta också och jag skall därför begränsa mig till att säga följande: Den i och för sig kloka förändring som vidtogs för några år sedan, nämligen att man grundar kvottilldelningen på kvadratmeter lägenhetsyta i stället för på antalet lägenheter, har börjat visa sina avsigidor. Trångboddhetsnormen har visserligen kunnat följas upp – om man räknar antalet boende per rum, köket oräknat, har trångboddheten minskat. Jag delar egentligen också den uppfattning som kommit till uttryck här i riksdagen flera gånger, jag tror senast vid förra årets riksdag, att "det är mer angeläget att öka antalet rum än golvytan per rum". Men om nu en i och för sig förklarlig strävan från kommunernas sida att få in ett så stort antal lägenheter som möjligt på sin kvadratmeterkvot leder till en alltför snabb minskning av den genomsnittliga lägenhetsytan, då bör det väl åtminstone observeras och motåtgärder – om så visar sig behövt – sättas in i tid. Det är ju i alla fall inte dockskåpslägenheter som tillgodoser växande familjers behov. Och 5 kvadratmeters minskning av den genomsnittliga bostadslägenhetsytan på de senaste fem åren är så pass mycket att det kanske bör observeras.

Herr talman! Jag har nu berört åtminstone en del av det som återfinns i de mångtaliga reservationer som är knutna till civilutskottets betänkande nr 12. Då mina partikamrater i utskottet kommer att ta upp några av reservationerna från vår sida till särskild behandling här, nöjer jag mig med att med hänvisning till vad jag nu har sagt få yrka bifall till följande reservationer: 3 t. o. m. 6, 7 b, 11, 14 b, 15 a, 16 b, 19, 22, 23 a och 24.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! I en av vänsterpartiet kommunisternas partimotioner rörande bostadsfrågan utmynnar argumenteringen för ett ökat bostadsbyggande i yrkandet att riksdagen bör hemställa om en snabbutredning att föreläggas höstriksdagen om kraftigt ökad bostadsvolym för åren 1972–1974, som är de sista åren i tioårsplanen, för att tillgodose en snabb förbättring av bl. a. de ensamstående och invandrarnas bostads-situation. Utskottet säger att dessas bostadsbehov har liksom andras lagts till grund för avvägningarna. Med andra ord inryms de i det förslag regeringen lagt beträffande bostadsbyggandets omfattning. Naturligtvis skulle vi i vår motion ha använt detta synsätt och påyrkat en generell uppräknning av planen för bostadsbyggandet.

När vi nu har hänvisat till behovet av bostäder för ungdomen och över huvud taget de ensamstående och invandrarna, har det skett för att peka på obestridligt angelägna behov för dessa grupper. Ett tillgodoseende av de behoven vid fastställandet av ramen för bostadsbyggandet som helhet kan onekligen ske betydligt lättare vid ett bifall till vårt förslag. Avsläs det däremot drabbar det inte bara de nämnda grupperna av bostadsbehövande. Det drabbar de bostadsbehövande över huvud taget.

Låt mig, herr talman, hänvisa till några reaktioner på fackligt håll. Byggnadsarbetareförbundets största avdelning, Byggettan, antog vid sitt novembermöte i fjol ett uttalande, där man kraftigt kritiserade de då föreliggande bedömningarna, enligt vilka regeringsförslaget om bostadsbyggandets omfattning väntades bli utarbetade. När sedan regeringsför-

slaget lagts, kommenterade bl. a. tidningen Metallarbetaren i nr 9 för i år: "Är det riktigt att bostäderna skall komma i kläm för att industribyggen skall släppas fram? Det är skräp att vi i vår blandekonomi inte klarar produktionsavvägningen bättre. Allt finns i överflöd men inte det vi bäst behöver – bostäder." Resultatet har blivit arbetslöshet bland byggnadsarbetare, försämrad ekonomi för tusentals familjer, skattebortfall och miljoner utbetalade i arbetslöshetsunderstöd. Jag tycker att det är varken rim eller reson i vad som skett. Bara i Storstockholm har igångsättningen sjunkit under tiden januari–mars från 4 195 lägenheter förra året till 2 471 i år, samtidigt som vi har den största arbetslösheten på många år i Storstockholmsområdet.

Men det handlar inte enbart om problem med bostadsbyggandets omfattning. Det är också fråga om bostadsbyggnads- och boendekostnaderna. Det jag avser hänger i mycket hög grad samman med de markpolitiska problemen. Jag syftar på yrkandet i vår motion nr 1160 om bl. a. att statliga lån endast skall beviljas till sådana hus som byggs på samhällsägda mark. Det torde inte vara obekant att det oskicket förekommer att bostadsbyggnadsbolag uppför bostäder där hyressättningen är grundad på statliga lån, men när husen är färdiga en omplacering sker till privata långgivare. Hyresgästerna ställs oftast i besvärliga situationer med kraftigt uppräknade och retroaktiva hyror.

Det är dock inte främst detta som varit vägledande för motionskravet. Avgörande är att vi äntligen måste skapa effektiva medel mot markspekulation och över huvud taget mot privatkapitalistiskt agerande inom bostadssektorn.

Jag är naturligtvis inte alls överraskad av att man på den borgerliga kanten ryggat tillbaka och kanske rent av chockas av detta resonemang och dessa krav. De utgör ändå ingredienser i en social, ja, t. o. m. socialistiskt inriktad byggnads- och bostadspolitik, som vi borde ha i detta land. Men, fröken Ljungberg, vi har ingen socialistiskt inriktad bostadspolitik i detta land. Trots socialdemokratiskt regeringsinnehav och stark ställning i övrigt förs en politik av det välbekanta märket blandekonomi, som ingenting har att göra med en socialistiskt inriktad bostadspolitik. Regeringspartiet ensamt har inte majoritet i riksdagen. Men det borde finnas en majoritet för åtgärder av detta slag. Läs och ta del av utskottets utlåtande! De åtgärder jag anser att det borde finnas majoritet för avstyrks.

Låt mig med dessa ord hänvisa till Riksbyggens nya bostadspolitiska program. Efter att ha anfört synpunkter på problemet om finansiering av kommunala markförvärv säger man i programmet: "Riksbyggen anser därför att statsmakterna borde överväga att endast ge statliga bostadslån till produktion av flerfamiljhus som uppförs på kommunalägd mark."

Riksbyggens ledning är ju företrädd här i kammaren av flera betydelsefulla representanter. Det är rätt märkligt att de i sin grupp inte har kunnat göra sitt inflytande gällande, så att intentionerna från det bostadspolitiska programmet också satt sina spår i utskottsbetänkandets skrivning.

I nära anslutning till detta krav står ett annat motionskrav, att endast samhällsägda mark får stadsplaneläggas. Jag noterar att Riksbyggens

bostadspolitiska program också är inne på denna tankegång. Man säger att kommunerna bör äga all den mark som behövs för samhällsbyggande. Om detta, som vi föreslår, stadfästs i bestämmelser av förordat slag, tas ett verksamt steg för en markpolitik som starkt bidrar till att motverka spekulering och sänka bostadsbyggnadskostnaderna.

Byggnadsarbetareförbundets tidning Byggnadsarbetaren har upprepade gånger anfört exempel på fall där kommunerna i brist på resurser nödgats avstå från markförvärv som de annars skulle ha gjort. Bankägda storbolag har ryckt in och köpt marken och tilltvingat sig rätten att bygga. Då är det inte tal om någon konkurrens, fröken Ljungberg, då är det bara monopol. Jag skall inte uppta tiden med att referera sådana exempel. Alla i den här kammaren – även om det inte är så många inne nu – vet att de finns, men varför gör man ingenting effektivt åt detta? Jag kommer då in på en annan del av problemkomplexet. Det gäller förmedlingen av bostäder.

Från vårt partis sida har tidigare upprepade initiativ tagits i syfte att förverkliga det gamla bostadspolitiska kravet om obligatorisk bostadsförmedling. Också här kan man tala om de obotfärdigas förhinder. Det är svårt att övervaka en sådan lag, har det bl. a. sagts. Som om vi inte skulle ha lagar och förbud i en mängd fall, där det tycks vara mycket svårt att klara kontrollen och efterlevnaden men där vi likväl anser det självklart att vi har vissa bestämmelser och förbud.

Vi åberopar i vår motion fjolårets beslut i riksdagen om straffskärpning för dem som i förvärvssyfte driver arbetsförmedling. Detta anses stötande för rättskänslan och åtgärden sålunda berättigad att vidta. Vi stödde från vårt håll förslaget och medverkade till den straffskärpningen. Men vad är det som säger att svartabörshandel och pengar under bordet som florerar i fråga om förhyrning av lägenheter, varvid man går förbi tusentals människor i bostadskön, människor utan medel att på ett sådant sätt skaffa sig en bostad, skulle vara mindre angeläget att beivra? Frågan är berättigad att ställa.

Ett grundläggande krav i en socialt inriktad bostadspolitik är att alla skall ha tillgång till en god bostad till överkomligt pris. Bostaden skall vara en primär social rättighet. Utifrån de utgångspunkterna har vi ställt våra förslag när det gäller att utforma en bostadspolitik som skall nå upp till dessa målsättningar. Och detta är den avgörande skillnaden mellan oss och de borgerliga partierna, som hävdar – precis som fröken Ljungberg nyss har gjort – att det är de s. k. marknadsekonomiska krafterna som skall styra bostadsförsörjningen.

Samtidigt måste vi tyvärr konstatera att regeringens bostadspolitik i alltför hög grad har präglats av eftergifter för dem som hävdar att man genom marknadshyror skall uppnå balans på bostadsmarknaden.

Vi är självfallet inte motståndare till att man inför bidragsregler som skall möjliggöra för betalningssvaga grupper att hyra en god bostad, men vi menar att problemet med de höga hyrorna i nyproduktionen kan man aldrig lösa med socialpolitik utan man måste i stället angripa det nuvarande spekulationsmaskineriet. Man måste bryta med den nuvarande affärs- och profitinställningen på bostads- och byggnadsområdet.

De faktorer som huvudsakligen bidrar till kostnadsfördyringen i

nyproduktionen är framför allt högräntepolitiken där vi anser att räntan bör sänkas ytterligare även om vi har kommit en liten bit på väg i dag när diskontot har sänkts med en halv procent. Det är markspekulationen. Det är monopoliseringen av byggnadsmaterialindustrin och det är frånvaron av ett rationellt finansieringssystem. Därför är det just på dessa områden som avgörande förändringar måste ske om man skall kunna pressa produktionskostnaderna och komma fram till rimliga boendekostnader för bostadskonsumenter.

I dag upplever vi mycket starka koncentrationstendenser inom byggnadssektorn med sammanflätning av stora privatbyggmästare, byggnadsmaterialproducenter och affärsbanker, som genom stora markförvärv sluter hela produktionskedjan och gör den s. k. fria konkurrensen obefintlig. Det borde ni borgerliga reservanter tänka på när ni så vackert talar om att utreda konkurrensbetingelserna som en förutsättning för att sänka boendekostnaderna. Jag har hittills aldrig hört några företrädare för de borgerliga partierna oroas över den koncentration av kapital och produktionsresurser som sker och som ofta framför allt kombineras med stora markförvärv, särskilt i expansionskommunerna.

Vad som är verkligen oroande enligt vår uppfattning är att denna utveckling har inneburit att den tidigare expansionen av kooperativa och allmännyttiga företag på de privata byggherrarnas bekostnad har avstannat. Denna oro borde rimligen avsätta några spår i form av förslag från regeringen och de socialdemokratiska ledamöterna. I stället har man från det hållet sedan 1966–1967 som svar på åtgärder inom de områden som jag här har nämnt nöjt sig med att hänvisa till de i och för sig riktiga men otillräckliga förslag som genomfördes dessa år bl. a. beträffande den kommunala förköpsrätten, inrättande av markförvärvsfonden osv. När det gäller inrättande av ett rationellt finansieringssystem med statlig totalfinansiering begränsar man sig till att upprepa år efter år vad dåvarande departementschefen sade och vad man har sagt i utlåtanden fr. o. m. 1967, nämligen ”att bostadsbyggandets kreditförsörjning skulle få sin bästa lösning om staten helt tog ansvar för finansieringen genom att tillhandahålla hela den för bostadsbyggandet erforderliga krediten. De fördelar som från bostadssektorns synpunkt är förenade med en sådan finansieringsordning synes utskottet så påtagliga att de bör avstå endast av mycket tungt vägande skäl.”

Jag har tillåtit mig att även i år läsa in detta uttalande i protokollet för att det inte skall glömmas bort. Nu säger herr Andersson i Knäred att den socialdemokratiska reservationen i sak inte skiljer sig så mycket från utskottsmajoritetens uppfattning. Jag vill ställa frågan till de socialdemokratiska reservanterna: Bedömer också ni frågan så att det inte längre är så stora skillnader?

Jag menar att det inte räcker med att år efter år enbart hänvisa till denna principiella inställning. Något konkret måste också komma ut härav. Eller är det möjligen så att den nuvarande departementschefen inte betraktar den här frågan som så viktig? Jag tycker att det vore välgörande med ett klart besked från inrikesministern på denna punkt, inte minst efter det uttalande i Veckans Affärer som han gjorde förra året, där han på frågan: ”Vill ni ha en statlig byggbank?” svarade: ”Finansieringen av

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

bostadsbyggandet är en fråga om resursfördelning, i vilken institutionsproblematiken spelar en underordnad roll, inte alls så central som många tycks tro. Vi har klarat oss hyggligt med den struktur kapitalmarknaden har.”

Att inrikesministern springer ifrån ett beslut från den senaste socialdemokratiska partikongressen må väl andra diskutera med honom, men min fråga gäller: Delar han sin företrädares synpunkter eller gör han det inte när det gäller formerna för kreditgivningen till byggandet? Till dess att det kommer ett klart besked på denna punkt vill jag karakterisera departementschefens målsättning när det gäller denna fråga som reträtt från tidigare målsättningar som man har givit uttryck för. Uttalanden i statsverkspropositionen om att bättre informationer till kreditgivarna om den planerade igångsättningen kan medverka till att uppkommande kreditproblem kan lösas snabbare tycker jag också tyder på att man är på reträtt.

När det gäller markpolitiken har vi i våra motioner hävdade, att om de privata spekulationsintressena skall kunna hållas undan från bostadsbyggandets område, krävs det att kommunerna ges möjlighet att föra en sådan markpolitik, att de får tillfälle att behålla och förvärva mark för den nödvändiga samhällsbyggnaden. Det är därför nödvändigt att kommunerna äger all den mark som åtgår för det byggandet.

När de olika tekniska instrumenten ställdes till kommunernas förordande 1966-1967 betecknade vi från vårt håll de förslagen som åtgärder i rätt riktning – men otillräckliga. I dag framstår denna otillräcklighet ännu tydligare än den gjorde då. Menar man från regeringens sida allvar med att kommunerna skall bedriva en aktiv markpolitik och att de allmännyttiga företagen i framtiden skall ha en dominerande ställning inom nyproduktionen av bostäder, måste också kommunerna ges reella ekonomiska resurser att förvärva och äga den för samhällsbyggnaden nödvändiga marken. För kommunerna inte det sätts konkurrensen ur spel genom de omfattande markförvärv, som stora företagsgrupper med bankintressen i bakgrunden gör.

Vi uppfattade beslutet att inrätta en länefond för kommunala markförvärv som ett klart åtagande från statens sida. Därför framstår den av regeringen föreslagna höjningen med 20 miljoner kronor till 50 miljoner kronor till marklånefonden som en löjligt liten summa, för att låna ett uttryck från tidningen Arbetet i höstas.

Vid den saneringskonferens som hölls i Malmö i oktober framhölls att en ökning av marklånefonden till 200 miljoner kronor är ett minimum för att kommunerna skall kunna tillgodose sitt kapitalbehov och ha en chans att motverka den privata spekuleringen. Vi har också i vår motion erinrat om att den utredning som föreslog inrättandet av marklånefonden beräknade att kommunernas behov av sådana lån 1974 skulle vara 220 miljoner kronor, ett belopp som uppenbarligen inte var tilltaget i underkant. Det bestyrks av att det den 1 mars förra året förelåg ansökningar från kommunerna om lån på sammanlagt 224 miljoner kronor. Att moderata samlingspartiet i en partimotion yrkar avslag på anslaget till marklånefonden är i och för sig helt följdriktigt, eftersom man på det hållet vill slå vakt om de nuvarande markspekulanternas

intressen och förhindra att kommunerna ges möjlighet att föra en aktiv markpolitik. Mera anmärkningsvärt tycker jag det är att utskottsmajoriteten, inklusive de socialdemokratiska ledamöterna, har en så torftig motivering för att yrka avslag på förslaget om uppräkningsanslaget till vad bostadsstyrelsen begärt. Egentligen finns det inte någon motivering, och jag tycker att avslagsyrkandet rimmar illa med vad som från socialdemokratiskt håll i andra sammanhang anförs om den kommunala markberedskapen. Genom att avslå denna begäran bidrar man också till att försvåra möjligheterna att pressa byggnads- och boendekostnaderna.

Jag har sagt i tidigare bostadsdebatter att det ingalunda saknats uppslag och goda idéer från vårt håll, från Riksbyggen, från Byggnadsarbetareförbundet, från SABO och från andra håll när det gäller att främja en socialt inriktad bostadspolitik. Men tyvärr tvingas man konstatera att regeringen och socialdemokraterna i utskottet hittills inte tagit särdeles mycket intryck av förslagen. Därför blir resultatet till intet förpliktande fraser, som enbart används i olika högtidliga sammanhang.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 1 och 2 vid civilutskottets betänkande nr 11 samt till reservationerna 2, 8, 9 b, 17, 23 b och 25 vid samma utskotts betänkande nr 12.

Herr tredje vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag skulle kunna vara så uppriktig och rationell som herr Werner var och läsa in vad jag tidigare sagt. Han gjorde det i ett speciellt avsnitt, och det var ju mycket praktiskt. De andra talarna har återropat sig själva i något omskrivna ordalag eller citerat partivänner som talat tidigare i dessa frågor. Det visar sig när man går igenom handlingarna att såväl motioner och reservationer som utskottets avslagsyrkanden på motioner är nästan exakta upprepningar av de senare årens uttalanden. Frågekomplexet är också detsamma. Det är en nästan plågsam upprepning. Trots att det hela i huvudutlåtandet utmynnar i 50 punkter och 32 reservationer – ett 25-tal motioner ligger med i handlingen – så är det precis det gamla vanliga.

Det har använts en och en halv timme för att tala om det. Jag borde alltså tala i en och en halv timme emot dem som har kritiserat utskottsmajoriteten, men jag förmodar att jag inte kommer att göra det.

Herr Werner ställde mot slutet av sitt anförande en direkt fråga. Han ville höra om jag anser att herr Andersson i Knäred bedömde utskotts-betänkandet rätt, när han sade att det inte skiljer så mycket mellan socialdemokrater och borgerliga i den här frågan. Då måste jag säga att det framgår av mängden reservationer att vi skiljer oss rätt väsentligt. Det framgår av texterna att vi gör det, även om man använder samma ord, honnörsord, värdeladdade ord som ger goda associationer men som täcker inställningar som är något annorlunda än våra. Där finns det alltså en verklig skillnad.

Om jag nu skall försöka vara litet värdslös i mina formuleringar, vilket jag naturligtvis inte alltid är, skulle jag kunna säga att det är mycket stor

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

likhet mellan herr Werners och min ståndpunkt beträffande målsättningen i denna fråga. I den praktiska utformningen har herr Werner en benägenhet att trassla till det för sig alldeles i onödan, men det är en annan historia. Där är det alltså större likhet i målsättningen än åt det andra hållet. Jag tror att det bör vara ett något så när tillfredsställande besked på denna punkt.

Jag kan tyvärr inte granska talare efter talare. Det vore litet plågsamt för dem som skall lyssna. Det är nämligen så att en del av dem har använt sig av samma material. Det har varit aktuella händelser som man tagit upp för att krydda sina anföranden med. De flesta har fastnat för den notis som stod i gårdagens tidningar och som förmedlade en uppgift från statistiska centralbyrån. Endast fröken Ljungberg var – höll jag på att säga – moderat nog, eller försiktig nog, att tänka sig att uppgiften kanske inte alldeles var en återspeglings av verkligheten. Det är ju på det sättet att centralbyrån här har fungerat som ett slags dataanläggning – tagit emot uppgifter och summerat och adderat i och för sig korrekt, men byrån har inte sorterat undan ingångsmaterialet, analyserat eller tittat på det. Där har vi den stora felkällan.

Jag har försökt att på den korta tid som stått till buds i detta sammanhang göra vissa små undersökningar, och det är alldeles uppenbart att det finns felaktigheter som egentligen är rätt besvärande för det samtal som man borde föra kring detta.

Det är på det sättet att tolv län har en ökad bostadsproduktion första kvartalet i år jämfört med första kvartalet förra året. Men den uppgiften står inte. Det står en uppgift om attorstäderna minskat, en siffra som är mycket svår att veta något om förrän man får årets slut bakom sig, så att man kan se den totala produktionen. Man har ju bestämt sig för att ge igångsättningstillstånd i mindre omfattning iorstäderna för att kunna öka på andra håll. Hur slutomgången kommer att bli kan ingen svara på ännu.

Bl. a. har herr Alvar Anderssons eget län fått nästan en fördubblad produktion första kvartalet jämfört med första kvartalet förra året. Det talar inte herr Alvar Andersson om, men det var han kanske inte medveten om. Men det hade han varit om han hade undersökt tidningsuppgiftens sanningshalt.

Hela detta material har många brister. Centralbyrån har bl. a. gjort en omläggning av beräkningsgrunderna för statistiken. Förr räknade man med igångsättning från att man började med markarbetet, men nu räknar man med igångsättning från att man börjar med byggnaden. Det är en väsentlig sak som har förändrat siffrorna. Det är i princip samma beräkningsgrund för 1970 och 1971, men vi vet att svårigheterna för uppgiftsgivaren att fullfölja sådana intentioner är stora. Dessutom råder den komplikationen första kvartalet i år att vi hade en konflikt som dels sinkade byggnadslångivningen och dels sinkade rapporteringen till de centrala myndigheterna om igångsättningen. Det finns alltså en rad förklaringar till den mycket egendomliga slutsumma som basunerades ut i tidningarna i går för att centralbyrån fungerat som en dataanläggning utan att sortera materialet eller kommentera det eller ge någon förklaring.

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

I varje fall fanns det från tidningarnas sida inte något intresse att ifrågasätta att dessa uppgifter icke återspeglade verkligheten. Det hade kanske inte blivit så spännande då som det nu blev. Jag tror att det bör sägas i sammanhanget.

En annan fråga som har tagits upp i diskussionen av herr Andersson i Knäred och herr Strömberg och som jag tror att man bör säga några ord om är önskemålet som förts fram om ett friare bostadsbyggande när det gäller småhusen. Folkpartiet talar om friliggande småhus och centerpartiet om styckebyggda småhus. Det rör sig här om mittensamverkan; nyanserna är kanske litet svårförståeliga men de finns ju faktiskt. Centerpartiet skulle väl i varje fall vara något försiktigare med att kräva att småhusen skall få byggas utan någon som helst rambegränsning. De som vill bygga ett styckebyggt småhus skall alltså få statliga lån utanför ramen.

Det låter bra, men vad kommer att hända? Jo, vi kommer att få en ytterligare belastning på de tidigare framför allt av centern så ofta påtalade överhettade regionerna Storstockholm, Storgöteborg och Stormalmö. Det är där som viljan att bygga friliggande eller styckebyggda småhus är stor. Den finns dokumenterad i andra sammanhang. Det finns de som begär att få bygga utan att söka statliga lån, och det gäller såväl flerfamiljshus som småhus. Siffermaterial fanns tillgängligt vid utskottets behandling av frågan, och jag vill minnas att det rörde sig om tal på 3,8 miljarder kronor för bostadshus över huvud taget som man är villig att bygga utan statliga lån. Av detta var inte mindre än – om jag nu minns rätt, jag skall inte bläddra i min tjocka bok – 2,4 miljarder avsedda för småhusen. I den gruppering som finns i statistiken på storstadsregionerna i relation till andra regioner i landet är storstadsregionerna helt dominerande. Nästan allt ligger i storstadsområdena. Där kan det vara lukrativt att bygga med hänsyn till de regler som gäller för sådan här bebyggelse, skatteavdrag och vad det kan vara.

Hur kan centerpartiet, som ju pläderar för att man skall försöka få en annan fördelning på byggandet, vara intresserat av att släppa loss byggeriet av småhus i dessa regioner, vilket blir följderna, eftersom det inte finns några som helst restriktioner i yrkandet, även om det finns en nyansskillnad i reservationen gentemot motionen? Nyansskillnaden ger en antydning om vad vi kanske kan vänta oss vid nästa års riksdag, nämligen ett klarare yrkande i motionerna där man begränsar frisläppandet till områden utanför storstadsregionerna. Nu uttalar man bara en önskan utan att följa upp den med ett formellt yrkande. Det är en sådan där liten sak som bör noteras. Man får söka rätt på de små kryddor som kan finnas i den här anrättningen, som vi är vana vid att konsumera.

Det har påpekats i diskussionen av fröken Ljungberg att vi skiljer oss åt i de grundläggande värderingarna. Det är väl alldeles klart att moderata samlingspartiet i det här avseendet är det parti som klart deklarerar en mot socialdemokratin avvikande mening i sin syn på bostadsfrågan. Det har i olika sammanhang formulerats olika, ibland rårare, ibland mildare, ibland litet mera parfymrat, men i botten har funnits en klar bestämd mening att samhället bör ta bort sin hand från bostadsbyggeriet när det gäller produktion och förvaltning av bostadshus. Samhället bör begränsa

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

sig till att stödja konsumentens konsumtionskraft, men från produktion och förvaltning skall det ta bort sin hand. Då får vi, säger man, en produktion som svarar mot konsumenternas intressen, då får vi de lägenheter som konsumenterna vill ha.

Jag tror inte att moderata samlingspartiet är villigt att så förstärka betalningsförmågan att alla får samma efterfrågekraft på bostadsmarknaden. Den totala jämlikheten i fråga om konsumtionskraft är man inte beredd att skapa. Vi kommer alltså att få en produktion styrd av de andra värderingarna, de rent kommersiella, och inte av de sociala värderingarna, om vi släpper loss och samhällets hand tas bort.

Vi har historiska jämförelser att göra. Det kan sägas att det gäller så gamla saker att ingen nu kan rätt beskriva dem, men vi vet att vi hade en övergångstid, då det fanns både en spekulationsmässig och en icke spekulationsmässig byggnadsverksamhet samtidigt. När den kooperativa rörelsen grydde här i landet och även kommuner började bygga fick vi ju en produktion som klart utskiljde vilka värderingar som styrde framställningen av lägenheterna – det gällde såväl planlösning och utrustning som miljö och prissättning. Där har vi alltså en jämförelse mellan en kommersiell värdering och en social värdering av bostadsproduktionen. Och jämför vi med andra länder, där samhället har tagit bort sin hand från bostadsproduktionen, kan vi finna att där blir en produktion som inte heller moderata samlingspartiet säger sig vilja ha. De moderata hävdar att de vill ha någonting annat, men jag är inte övertygad om att de själva tror på att vad de säger kan bli verklighet. Även om de är helt övertygade om att de har rätt i princip, har kanske deras fantasi inte satt sig i rörelse för att omvandla teorin till praktik.

Herr Strömberg gav en beskrivning av konventionellt snitt av det elände som råder på bostadsmarknaden, och man fick en föreställning om att vi har fått det sämre och sämre i fråga om boendet här i landet. Alla vet att det är precis tvärtom. Det finns mängder av statistik som redovisar det, det finns mängder av iakttagelser att göra i våra samhällen. Bilden är alltså klar: samhällets ingripande på bostadsförsörjningens område har inneburit en stor social revolution. Samhällets ingripande i många led – produktion, förvaltning, planering, finansiering och subventionering direkt till konsumenten – har betytt kolossalt mycket för att förändra bostadssituationen för det svenska folket.

Detta innebär inte att vi är nöjda och tycker att allt är bra. Tvärtom, med de ökade boendevärdena, som allt fler har fått del av, har kravet stärkts ännu mer och spritts till fler grupper i samhället. Man anser att samhället bör vidta kraftiga åtgärder för att ytterligare vidga den grupp människor som kan komma i åtnjutande av en modern, välplanerad bostad.

När folkpartiet agerar i de här frågorna sker det på det vanliga sättet. Man kommer med en massa drömmar och önskingar, men konkreta förslag till praktiska arrangemang som skulle förändra situationen, det har man inte. Att säga att man vill bygga mer, att man vill sänka kostnaderna, att man vill göra det och det, är enkelt, men hur skall det göras? Det enda folkpartiet har att föreslå är en förbättring av finansieringsvillkoren för de privata byggmästarna. Man påpekade i förra

årets debatt att man ville höja lånegränsen från 90 till 92 procent. Det är det enda som folkpartiet bjuder till att ge. Men det var inte byggmästarna det var synd om, utan det var ju de bostadssökande. Hur man skall kunna förändra bostadssituationen genom att höja lånegränsen för de privata byggmästarna från 90 till 92 procent är för mig helt oförklarligt.

Herr Werner i Tyresö tog upp en rad frågor, bl. a. markfrågorna, och kritiserade att vi inte hade biträtt ökning av anslagen till marklånefonden. Han kritiserade rent generellt sättet att behandla markpolitiken. Jag sade förut att det inte fanns – såvitt jag kan upptäcka i varje fall – någon skillnad i värderingen av de mål som vi vill uppnå med samhällets markpolitik – mellan den som herr Werner pläderar för och den som jag pläderar för. Det är bara det att herr Werner hittar andra vägar att söka sig fram på, vägar som jag inte tror är så resultatrika. Vi skall inte blunda för att vi sedan 1967 har fått en rätt kraftigt förändrad markpolitik med marklånefonden, med förköpslagen, med förändringar i expropriationslagen, med möjligheter att återbelåna tomträtt. Vid årets riksdag väntar vi ytterligare förbättringar i expropriationslagen som kommer att betyda rätt mycket för att förändra samhällets möjligheter att styra markens användning och dess pris. Att då hänga upp sig på formaliteter tycker jag inte är praktisk politik.

Herr Werner valde exemplet att det finns enskilda byggmästare som kan bygga därför att de har mark och därför att de kan låna pengar hos staten men som avstår från detta och finansierar sina hus med privata medel – och så tar de ut oskäligen hyror. Det är en teckning av verkligheten som måste vara felaktig. Jag tror nog att herr Werner är underkunnig om de lagar som gäller beträffande hyrors fastställande här i landet. Vi har ju nu en hyreslag som gör det möjligt att pröva hyran i nyproduktionen. Den hyressättningen är, som vi vet, fri för alla kategorier. Man kan sätta vilken hyra man vill, om man kan få någon hyresgäst till lägenheten. Vill inte hyresgästen betala hyran, äger han att få hyrans skälighet prövad. Då sätts hyran efter bruksvärdet, byggt på jämförelser med andra bostäder i lägenhetens närhet. Det har sagts ifrån att de spekulationsfria lägenheterna, som finns i de allmännyttiga bostadsföretagen, skall vara ett jämförelsematerial.

Vi har ju inte minst i Stockholm exempel på tvistigheter, och vi har kunnat läsa i fackpressen hur upprörd man är inom entreprenörbranschen över den här lagens ingrepp i hyressättningen i nyproduktionen. Det är ur samhällets synpunkt helt ointressant vad vederbörande betalar för marken och tar ut av sina byggnadskostnader, när vi den vägen kan få ett grepp om hyresnivån i det enskilda huset, bedömd efter lägenhetens bruksvärde. Det är ju det som är det intressanta för hyresgästen, och då är den bild som herr Werner tecknade kanske inte den alldeles riktiga.

Jag är klar över att mycket skulle kunna tas upp. Frågan om totalfinansiering har berörts därför att den tekniska situationen därvidlag har blivit den att de borgerliga har kommit i majoritet och socialdemokraterna har en reservation, nr 9 a, till betänkandet nr 12, som gäller motiveringen under punkten 15. Detta har föranlett en extra krumelur i den här frågan, som ju är en gammal fråga. Vi har tyckt oss ha anledning att inte ändra vår värdering i fråga om den ur bostadsbyggandets

synpunkt fördelaktigaste formen för finansiering. Men vi har inte ansett oss nu böra driva frågan så långt med hänsyn till att det har fungerat under den nu löpande perioden. På den punkten har vi i förhållande till såväl de borgerliga som kommunisterna en avvikande mening, och det har alltså resulterat i denna reservation.

Även om frestelsen är stor, när man står inför detta massmöte, att utlägga texten i den här frågan, herr talman, skall jag avstå från det och bara be att få yrka bifall till utskottets hemställan i betänkandena nr 11, 12 och 13 samt, som sagt, till reservationen 9 a beträffande motiveringen under punkten 15 i betänkandet nr 12.

Fröken LJUNGBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman klagade över att bostadsdebatten är den gamla vanliga, och det är den ju faktiskt – det håller jag med honom om. Men har inte herr Bergman någon gång haft anledning att då fråga sig, varför man från oppositionens sida funnit anledning att upprepa detta mångfaldiga reservationsskrivande? Det är väl så, som herr Werner i Tyresö var inne på, att det här handlar om en blandekonomi, och därför att det ännu är ett system i socialistisk riktning men med bibehållen karaktär av blandekonomi, så finner i varje fall jag att det finns anledning att fortfarande peka på en del orimligheter, en del olyckliga konsekvenser, som man i blandekonomins sammanhang skulle kunna råda bot på.

Det är fel, herr Bergman, att jag på något sätt påstått att vi anser att samhället helt skall ta sin hand från bostadspolitiken. Det har vi nog aldrig sagt. Vi anser att både de kommunala och de kooperativa bostadsföretagen har sin mycket stora betydelse, därför att de tillsammans med de enskilda företagen ändå får fram just den nyttiga konkurrens som vi tror på i det här sammanhanget. Och vi menar att om det enskilda byggandet helt skulle tvingas bort – vilket man litet grand är på väg mot – vore det fara å färde, för att inte tala om att man skulle göra sig urarva allt det kapital, den kunnighet osv. som också finns där. Jag är alldeles övertygad om att herr Bergman inte skulle finna det riktigt, inte skulle anse att det vore nyttigt för vår bostadspolitik, om en enda organisation – låt oss säga SABO – blev ensamt dominerande på hela bostadsmarknaden.

Herr ANDERSSON i Knäred (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är givet att det kan vara svårt att variera ett tema som i stort sett är detsamma. Förslagen i bostadspropositionen skiljer sig ju inte särskilt mycket från år till år. Om vi har haft anmärkningar och inte fått yrkandena tillgodosedda är det rätt naturligt att vi återkommer.

Därför tycker jag kanske att herr Bergmans klagomål är något obefogade. Jag skulle ju då med minst lika stor rätt kunna konstatera att åtminstone så långt tillbaka jag kan minnas när det gäller bostadsdebatterna i riksdagen – och det är rätt lång tid – har herr Bergman för det mesta deltagit i dessa debatter och varje gång inlett sina anföranden på precis samma sätt. Det kanske skulle vara trevligt med litet variation där också.

Herr Bergman sade, med anknytning till herr Werners i Tyresö

yttrande, att jag skulle ha sagt att skillnaderna var mycket små mellan regeringspartiets uppfattning och de borgerliga partiernas uppfattning. Det var i själva verket beträffande ett enda avsnitt som jag påpekade det, och det var just det avsnitt – totalfinansieringen – där socialdemokraterna framträder som reservanter och går emot en kommunistisk motion som vi också i vår skrivning yrkat avslag på. Vi har emellertid där bildat utskottsmajoritet. Den socialdemokratiska skrivningen har väl tillkommit för att man skall ha något litet att peka på, medan man egentligen inte vill ha någon ändring i ett system som den mesta tiden har fungerat ganska bra. Klart torde vara att man inte får fram mera pengar genom en statlig totalfinansiering.

Vad igångsättningen angår kanske man skall tro mera på herr Bergman än på statistiska centralbyrån. Jag är fullt medveten om att man skall ta igångsättningsstatistiken med en nypa salt. Vi har tidigare haft perioder med mycket hög igångsättning, statistiskt bevisad sista kvartalet, därför att man mellan jul och nyår satte upp bodar på några stora arbetsplatser. Men tendensen är i alla fall mycket påtaglig, och det var den vi närmast ville peka på.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var ju glädjande att herr Bergman åtminstone på en punkt kunde ge ett konkret besked, nämligen om målsättningen. Där sade herr Bergman att de båda partier han och jag representerar är överens när det gäller synen på totalfinansieringen. Men är det då för mycket att till herr Bergman eller till inrikesministern ställa frågan: När blir det några konkreta resultat? Det är ju rätt många år sedan vi började tala om totalfinansiering. Det är en fråga som dyker upp med jämna mellanrum, men då lugnas vi ner med tal om att nu är frågan löst med de privata bankerna – och så uppstår det problem med ryckigheter i kreditförsörjningen igen. Jag ställde en konkret fråga till inrikesministern också, nämligen om han delar sin företrädares syn på totalfinansieringens positiva sidor.

Sedan sade herr Bergman att jag hänger upp mig på enskilda fall. Nej, herr Bergman, det gör jag inte. Vad jag talade om var ett konkret fall som har redovisats i hyresgästernas tidning *Vår Bostad* för något år sedan. Efter denna debatt står jag gärna till tjänst med uppgifter om det, om herr Bergman är intresserad.

Vidare sade herr Bergman att vi har fått olika instrument. Ja, det sade jag också. Vi har fått olika tekniska instrument när det gäller markpolitiken. Men kommunerna har ingalunda fått de ekonomiska resurserna att på ett riktigt och verksamt sätt använda de instrumenten. Det är möjligt att herr Bergman är nöjd; jag är däremot inte nöjd. Och det är en oförnöjsamhet som jag delar med ganska många socialdemokrater, vilka i olika sammanhang har fört fram samma frågor som jag har gjort här i dag.

Herr STRÖMBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! De ytterst allvarliga siffror över igångsättningen av bostadsbyggandet som nyss visades på TV-skärmen försöker herr Bergman nu gå förbi genom att tala om att statistiska centralbyrån har missat

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

en del. All right, siffrorna kan vara svårtolkade. Men när minskningen är 41 procent i Storstockholm, 38 procent i storstäderna och 30 procent i hela riket, så finns det marginaler för vissa fel, och siffrorna är ändå ytterst allvarliga, vad herr Bergman än säger. De är mycket allvarliga för dem som drabbas av byggarbetslöshet, för dem som får dyrare hyror och för de kommuner vilkas planering blir rubbad.

Under de tre senaste åren har vi här i landet påbörjat ca en femtedel av det totala antalet lägenheter under första kvartalet. Siffrorna återfinns i propositionen. Om den trenden står sig i år, hamnar vi ungefär på nivån 60 000. Så allvarligt är det, herr Bergman!

Sedan sade herr Bergman också att de förbättrade finansieringsvillkoren gynnar byggmästarna. Jag bemötte den saken i mitt förra anförande, men herr Bergman sade som han gjorde ändå, och han hade precis samma replik förra året. De förbättrade lånemöjligheterna för det privata byggandet ger först och främst förbättringar för de konsumenter som skall bo i de uppförda husen. Folkpartiet har presenterat en lång rad förslag om bostadskostnadsnämnd, förbättrade finansieringsvillkor m. m. -- alltså just sådana konkreta förslag som herr Bergman efterlyste -- och de frågorna kommer herr Ullsten i ett senare inlägg att återkomma till och redogöra för.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Ljungberg frågade om jag inte hade haft några funderingar kring de många reservationer som återkommer varje år. Jo, det är ju det man har. Man funderar mycket över dem varje gång, och man upptäcker att de är likadana varje gång. Ståndpunkterna är alltså låsta, både oppositionens och våra; vi har inte ändrat åsikter. Det är alltså det funderingarna leder fram till men fröken Ljungberg vill att vi skall fundera så att vi kommer till fröken Ljungbergs uppfattning, men det vägrar jag att göra. Det är kanske det som är besvärande.

När jag sade att de moderata vill att samhället skall ta sin hand från bostadsförsörjningen så använde jag ett symbolspråk. Jag är på det klara med att ni inte vill att man skall ta bort t. ex. byggnadslagstiftningen. Naturligtvis inte. Men det väsentliga är ju kapitalförsörjningen. Vid tidigare riksdagar har ni framställt klara yrkanden som syftat till att bostadsbyggandets kapitalförsörjning skall ske på den öppna marknaden i konkurrens med andra ändamål. Det är att ta bort sin hand från det som är mest väsentligt. Jag skulle kunna ta fler exempel på det, men jag tycker att det här räcker. Jag trodde inte att det var generande för en moderat att höra att man tolkar partiets politiska ideologi på det enkla sättet, som i varje fall för dem som läst litet grand politisk historia måste framstå som en formulering som var vanlig tidigare.

Om herr Alvar Andersson i Knäred har känt sig stött av min formulering när jag sade att vi håller på och upprepar oss, så vill jag bara försäkra att -- och det hade han hört om han hade lyssnat noga -- den värderingen gällde mig själv också. Jag sade att jag skulle önska att jag kunde vara lika ärlig som herr Werner och säga att jag läste innantill och jag sade att såväl motioner som reservationer och utskottets avslagsyrkanden på motionerna är desamma nu som förr. Det var en allmän

karaktistik av vårt dilemma, när vi år efter år måste uttala oss som vi gör. Vi kunde ju finna någon annan form för det, men det orkar vi tydligen inte göra. Det var bara det dilemman jag beskrev, inte herr Alvar Andersson. Han är i det avseendet likadan som vi andra.

Jag har inte sagt att man skall tro på mig och inte på centralbyrån. Jag tror definitivt att man skall tro på centralbyrån. Den har adderat rätt. Men centralbyrån har inte i och för sig haft anledning att undersöka grundmaterialets innehåll; man har skickat ut frågeformulär, fått dem tillbaka och adderat resultaten. Men där ligger alltså felet. Herr Alvar Andersson var tydligen inte medveten om att hans eget län fått en nästan fördubblad bostadsproduktion; det kunde ju ha varit en upplysning. Tolv andra län har också fått en ökad bostadsproduktion.

Herr Strömberg ifrågasatte riktigheten av de upplysningar som jag har försökt få in från olika instanser. I min egen stad, Göteborg, igångsattes första kvartalet förra året — man är litet olaglig där nere, eftersom det är så långt ifrån Kanslihuset — 1 000 lägenheter mer än man skulle få. Utgångspunkten var alltså 1 000 lägenheter för mycket.

Det var ytterligare två talare jag skulle ha bemött, men tiden räcker inte till det.

Herr ANDERSSON i Knäred (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå att herr Bergman tvunget skall dra fram enskilda län ur statistiken för igångsättningen under första kvartalet för att bevisa att igångsättningen är större. Det intressanta är ju hur stor den är för hela landet; man får vara fullt på det klara med att det statistiskt naturligtvis kan vara mycket varierande för olika län när det gäller en så kort tidrymd som ett kvartal. Men när statistiken för hela landet sammanlagt tyder på en så avsevärd nedgång trots de gynnsamma naturliga byggförutsättningarna innevarande år, är det väl rätt naturligt att man känner oro. Att det var en betydande igångsättning i mitt eget län på grund av den mycket stora industriuppbyggnaden i vissa områden av länet var jag fullt på det klara med.

Det var en sak jag inte hann med i mitt förra inlägg. Herr Bergman talde om våra förslag till frisläppande av småhusen. Det har varit mycket markant att det privatfinansierade byggandet, som i mycket stor utsträckning utgörs av småhusbyggande och som sköts av länsarbetsnämnderna, alltså arbetsmarknadsorganen, i huvudsak dirigeras till storstadsområdena. Vi har för vår del betonat såväl i motionen som i reservationen att vi närmast syftar på landsbygdens och de mindre tätorternas behov. Om man skulle vara allvarligt bekymrad över att ett generellt frisläppande av småhusen skulle leda till att de tre storstadsregionerna huvudsakligen skulle göra anspråk på småhusbyggandet, finns ju alla möjligheter för de handläggande myndigheterna att avgränsa dessa områden. Regeringen har onekligen betydande fullmakter att vidta åtgärder på bostadsbyggandets område och skulle kunna handha den uppgiften.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Alvar Andersson i Knäred och jag skall nu utreda

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

bl. a. möjligheterna att förändra kvotreglerna. Det är skönt att han nu har upptäckt att motionen var slarvigt skriven på så sätt, att man kunde öppna slussarna för en kolossal produktion av småhus i storstadsområdena. Det var det som jag påpekade.

Till herr Strömberg vill jag säga att jag med förtjusning skall läsa protokollet för att se om han har anfört några synpunkter som ger en förklaring till att produktionen ökas och villkoren för de boende förbättras om man ökar låncgränsen till 92 procent för de privata byggmästarna. Jag hörde inte att herr Strömberg sade det, men gjorde han det skall jag ta upp en allvarlig diskussion med honom. Jag är bara nyfiken, om det kan ha den betydelse som han gjorde gällande.

Till herr Werner vill jag säga att detta med totalfinansiering är en värdering ur bostadsbyggandets egen synpunkt. Den saken är alldeles klar. Men bostadsbyggandet är en del av samhällsverksamheten och dess finansiering är en del av verksamheten på kapitalmarknaden i stort. De ingrepp som en totalfinansiering av bostadsbyggandet medför på kapitalmarknaden får också beaktas när man bedömer de fördelar som står att vinna. Vi har ju i dagens läge uppnått gynnsamma finansieringsvillkor över den privata marknaden. Man måste anlägga en helhetssyn på frågan.

Jag känner mycket väl igen exemplet från Vår Bostad, eftersom jag läser den tidningen, medlem som jag är i hyresgäströrelsen. Men det var för ett år sedan. Det var ett gammalt projekt, och det var alltså historiska ting som herr Werner talade om. Jag talar om förhållandena i dag och i framtiden. Det var de gamla reglerna som gav ett så egendomligt utslag. De nya reglerna ger den av mig beskrivna effekten.

Herr GREBÄCK (c):

Herr talman! Jag kan försäkra att jag känner stor respekt inför de föregående talarna i denna debatt. De är veteraner, på något undantag när, som väl känner till vad de själva och motståndarna brukar säga i debatten. När man är nykommen i civilutskottet för att handlägga dessa frågor blir man kanske en aning chockerad över den materia som utskottet har att hantera. Jag skulle gärna vilja uttala en förhoppning att det skall lyckas för herr Bergman som ordförande i boendeutredningen att städa upp en hel del och åtminstone genomföra den rationaliseringen att de 50 punkter som hemställen upptar kan begränsas till åtminstone hälften när utredningen en gång blir klar.

Herr Bergman kommenterade i sitt anförande den av honom och utskottets övriga socialdemokratiska ledamöter avgivna med nr 9 a betecknade reservationen beträffande statlig totalfinansiering av byggandet. Herr Alvar Andersson har varit inne på denna fråga, men jag skall litet närmare motivera hur utskottet har sett på yttrandet i detta stycke. Socialdemokraterna i utskottet menar att yttrandet i fråga om hur finansieringen skall ske borde ha en annan formulering än den som utskottet har stannat för. Jag skall därför helt kort ange några skäl för utskottets ställningstagande under denna punkt.

I statsverkspropositionen redovisar departementschefen hur bostadsbyggandets kreditförsörjning har förlöpt under de fyra år som den mellan delegationen för bostadsfinansiering och kreditinstituten träffade över-

enskommelsen om krediter till det statligt belånade bostadsbyggandet har fungerat. Åren 1967 och 1968 kunde överenskommelserna fullföljas utan problem. Under 1969 och 1970 försvårades kreditsituationen. En särskild expertgrupp tillsattes under 1970 för att kontinuerligt följa utvecklingen. Genom samverkan av denna expertgrupp kunde projekten undan för undan finansieras utan större förseningar av byggstarterna, och i mitten av november hade alla projekt fått sin kreditfråga ordnad.

Departementschefen framhåller vidare att genom en bättre information till kreditgivarna om den planerade igångsättningen bör det bli möjligt att ännu snabbare lösa uppkommande kreditproblem. Denna uppfattning delas av utskottet. De socialdemokratiska reservanternas vidhåller däremot den av statsutskottet redan vid 1967 och 1968 års riksdagar uttalade uppfattningen att fördelarna med en statlig totalfinansiering är så påtagliga att de borde avstås endast av mycket tungt vägande skäl.

Vid 1969 och 1970 års riksdagar vidhöll statsutskottet samma uppfattning. Trots att överenskommelser med kreditgivarna om det beslutade samarbetet mellan Postbanken och Kreditbanken väsentligt förbättrat förutsättningarna för en rationell kreditförsörjning till bostadsbyggandet vidhåller, som framgår av reservationen och som herr Bergman har understrukit i debatten i dag, utskottets socialdemokrater samma principiella inställning i fråga om statlig totalfinansiering till byggandet som den som senast 1970 års riksdag har anslutit sig till. Trots detta principiella ställningstagande anser sig reservanternas inte kunna tillstyrka bifall till den av vänsterpartiet kommunisterna i motion 1158 gjorda hemställan till Kungl. Maj:t om förslag till statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet genom inrättande av en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank.

Motiveringen är, om jag har förstått yttrandet rätt, att erfarenheterna från långivningen i nuvarande former är så pass goda att reservanternas inte har funnit denna hemställan så där särskilt brådskande och aktuell så att den bör stödjas genom ett bifallsyrkande. Utskottet däremot har dragit den slutsatsen av vad departementschefen anför i statsverkspropositionen att överenskommelserna med kreditinstituten har lett till att uppkomna svårigheter undanröjts och att alla projekt fått sin kreditfråga ordnad. Utskottet delar också departementschefens uppfattning att ökade informationsinsatser bör leda till att uppkommande kreditproblem kan lösas snabbare i fortsättningen än förut. "Med hänsyn härtill", framhåller utskottet, "finns det inte skäl att ytterligare överväga frågan om en statlig totalfinansiering av byggandet genom en bostads- och samhällsbyggnadsbank. Vad utskottet sålunda anför bör ges Kungl. Maj:t till känna." Med den motiveringen avstyrker utskottet den av vänsterpartiet kommunisterna framförda motionen 1158.

På denna punkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan. I övrigt ber jag att få instämma i de av herr Andersson i Knäred framförda bifallsyrkandena.

Sedan jag har framställt dessa yrkanden skulle jag vilja ta upp samhällets markpolitik till en kort diskussion. Jag gör det med anledning av herr Werners i Tyresö inlägg i den frågan. Herr Werner trodde att de

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

borgerliga ledamöterna hade blivit chockade av de motioner som vänsterpartiet kommunisterna väckt när det gäller markpolitiken. Nej, det kan jag försäkra herr Werner att vi ingalunda har blivit. Det är helt konsekvent av kommunisterna att lägga fram dessa motioner -- som är helt i överensstämmelse med er ideologi. Vi skulle ha blivit chockade om ni hade väckt en motion som hade tagit avstånd från en socialisering av marken, men vi blir det inte av att ni föreslår en sådan sak -- det kan jag försäkra!

Det är ganska utmärkande för det sätt på vilket vi för debatten om markpolitiken i detta samhälle att man i rubriken till betänkandet nr 11 använder orden "samhällets markpolitik". Jag vill inte klandra utskottet för att man har använt de orden i rubriken i och för sig, därför att det vi i dagligt tal menar med samhällets markpolitik är den markpolitik som berör tätorterna i vårt land. Det är egentligen där vi kan tala om att samhället bedriver någon markpolitik över huvud taget. Men jag anser att det är utomordentligt angeläget att vi kommer fram till en annan syn på markpolitiken. Vi bör gå in för en markhushållningspolitik, som skall syfta till att vi på effektivast och rationellast möjliga sätt skall använda våra markresurser för olika samhällsbehov. Jag är helt på det klara med, i det fallet, att det i många sammanhang kan vara riktigt att samhället äger mark för att tillgodose angelägna samhällsbehov.

Jag har dock en mycket pragmatisk inställning till dessa problem. Jag tror att det som är huvudsaken ur samhällsekonomisk synpunkt är det rationella och effektiva utnyttjandet av marken -- och det finns inte någon generell bedömning av hur man skall komma fram till en sådan användning. Jag tror inte på en totalsocialisering av mark över huvud taget, utan jag tror att man i fortsättningen får ta hänsyn till samhällets behov liksom till de enskilda människornas behov från fall till fall. Samhällets behov av att äga mark är inte detsamma i glesbygderna som det är i tätorterna.

Jag har sagt detta mer i förbigående. Det finns kanske inte något direkt samband med det betänkande vi nu behandlar. Markpolitiken diskuteras i betänkandet närmast i anslutning till bostadsbyggandet, men jag tror att markpolitiken måste inordnas i ett större sammanhang och bedömas ur helhetssynpunkt på ett helt annat sätt i framtiden. Vi skall väl få möjligheter därtill när vi får den fysiska riksplaneringen presenterad för oss någon gång i höst. Då får vi även se resultatet av regionalplaneringen på olika håll. Jag tror att man då på ett effektivare sätt skall kunna angripa markpolitiken.

Därifrån kommer jag osökt in på ett annat område, frågan om hur vi skall kunna bemästra den s. k. oförtjänta markvärdestegring, som även herr Werner i Tyresö talade om. Enligt min bedömning sker detta effektivast genom en planlagstiftning för styrning av markens användning i samhället. Jag skall inte närmare gå in på denna fråga, eftersom det säkerligen blir tillfälle att diskutera den i andra sammanhang.

Jag skulle sedan vilja ställa ytterligare en fråga till herr Werner. Det som från herr Werners synpunkt tycks vara det viktiga är vilka som bygger husen. Han har en förutfattad mening därvidlag. Om det är de allmännyttiga företagen, samhället, som bygger är allt gott och väl. Men

det är väl inte detta som är intressant från den enskilde bostadskonsummentens synpunkt. Vad som intresserar dem är vilka som bygger billigast.

Hur kommer man då fram till det billigaste byggandet? Det kan väl endast ske om man förmår att upprätthålla en rimlig konkurrens på detta område. Så länge man inte lägger fram bevis för att den ena eller andra kategorin av byggherrar bygger billigare och bättre än den andra är det ett slag i luften. Man borde med hjälp av siffror fordra ett underlag för hur det förhåller sig. Om vi skall få ett effektivt byggande, måste man upphålla konkurrens i samhället mellan kooperativt, samhälleligt och enskilt byggande.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Grebäck säger att han har en pragmatisk syn på frågan om marken, och jag betvivlar inte detta. Jag har aldrig trott att jag skulle kunna chocka herr Grebäck med våra motioner. Det påståendet kan jag ta tillbaka.

Om kommunerna skall kunna driva en aktiv markpolitik – härvidlag tror jag att vi är överens med socialdemokraterna – och skall man dra in den oförtjänta markvärdestegringen, måste man ge kommunerna ekonomiska resurser att behålla och äga mark och också kunna köpa mark. Vi har där uppfattningen att kommunerna bör ha en markreserv motsvarande en tioårsperiod.

Herr Grebäck var inne på frågan om konkurrensen. Frågan om marken är avgörande när det gäller konkurrensen inom byggnadsindustrin, eftersom markförvärv innebär att man skaffar sig monopol när det gäller att bygga. Det kan ändå inte vara herr Grebäck obekant att så sker speciellt i Storstockholmsområdet. Vi vet att framför allt sedan mitten på 1960-talet har det direkta bankinflytandet ökat mycket snabbt. Svenska handelsbanken har exempelvis genom AB Industrivärden köpt upp en rad stora byggnadsfirmor. Skandinaviska bankens inflytande har ökat väsentligt genom byggnadsfirman Ohlsson & Skarnes uppgång i Skånska cementgjuteriet. Samma företagsgrupper med olika bankintressen i bakgrunden köper sedan upp marken och låter sitt byggande företag bygga, varvid byggnadsmaterialet naturligtvis kommer från samma företagsgrupps materialföretag. Jag har tillåtit mig att säga – detsamma har jag sagt i någon tidigare debatt – att det behövs ingen speciellt utvecklad fantasi för att förstå att konkurrensen mellan byggande företag och mellan materialproducerande företag i de flesta av dessa fall blir helt obefintlig. Det är den koncentration av kapital och produktionsresurser som sker och som framför allt kombineras med omfattande markförvärv som vi tycker är oroande, eftersom den ger det privata näringslivet ett helt dominerande inflytande på bostadspolitiken.

Herr GREBÄCK (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag erkänner gärna att det är angeläget att kommunerna förfogar över tillräckligt med mark för byggandet, men jag efterlyser ett faktiskt underlag i arealsiffror hur stor bristen för kommunerna egentligen är. Man talar så mycket om att det är brist på mark, att kommunernas markbehov måste tillgodoses för en tid av tio år osv. Har

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

Stockholms stad, som äger hela Södertörn och köpt in hela socknar norr om Stockholm, brist på mark? Har Västerås stad, som har 40 000 tunnland samhällsägd mark, brist på mark?

Jag tycker det ligger oerhörda överdrifter i detta tal om att det skulle råda katastrofal brist på mark för kommunerna. Det kan i så fall endast gälla ett fåtal.

Det är alltid så i dessa debatter att tätortsinstressena dominerar. Man går ut ifrån deras specifika förhållanden och gör dem allmängiltiga, att gälla hela landet. Jag tror inte de är allmängiltiga. Däremot tror jag visst att det finns nyckelområden där det är angeläget för kommunerna att äga mark, men jag vill också säga att kommunerna har maktresurser, genom lagar av olika slag, att skaffa sig den marken. Jag tror inte det är så illa ställt som det påstås i fråga om samhällets behov av att äga mark.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Herr Bergman började sitt anförande för en tid sedan med att dels — visserligen vänskapligt — kritisera sina föregångare i talarstolen för att de upprepade vad de själva eller deras partivänner sagt i bostadsdebatten förra året, dels komma med den förutsägelsen att han själv kanske också skulle komma att upprepa sig. Om den inledningen kan sägas att den dels innehöll ett riktigt påstående och dels en riktig förutsägelse.

Till de upprepningar som herr Bergman gjorde för egen del hörde påståendet att det enda som skilde folkpartiets bostadspolitik ifrån den socialdemokratiska skulle vara att vi för vår del vill ge bättre villkor för de privata byggarna. Påståendet är väl av den karaktären att vi kanske inte behöver gå in på det så mycket i sak. För övrigt har herr Strömberg redan bemött det. Jag skulle bara vilja säga att det tillhör den typ av upprepningar som jag tycker man skulle undvika i denna sorts debatter. Däremot kan det finnas skäl att upprepa en del annat som sagts, därför att det handlar om krav som fortfarande inte är tillgodosedda, om missförhållanden som fortfarande är aktuella.

Självklart är inte det enda som skiljer oss från socialdemokraterna att vi kräver ett annat läneunderlag för enskilt byggda flerfamiljshus. Jag skall bara ta några slumpvis utvalda exempel av de krav vi har i år och har haft i flera år och som jag tycker är just av den typen att de måste upprepas. Vi har sagt nu, som under de närmast föregående 15–20 åren, att man måste bygga mera. Vi har fortfarande bostadsbrist och måste därför kräva att det byggs mer.

Vi har sagt att vi vill ha flera småhus och kommer att fortsätta att säga detta så länge bostadskonsumenter efterfrågar fler småhus.

Vi har sagt i år att vi vill utreda bostadsmiljön, och vi kommer att fortsätta att säga det även nästa år om man inte då är i gäng med den typ av utredning vi har krävt. Vi har sagt att vi måste förbättra konkurrensen när det gäller byggandet och byggmaterialindustrin, och vi kommer att fortsätta att kräva det eftersom vi menar att det fortfarande råder missförhållande där och att en bättre kontroll skulle kunna leda till lägre priser.

Vi har sagt att vi vill ha en samordnad lånegivning så att kommunerna

kan bygga sina bostadsområden färdiga med bostäder, följdinvesteringar och bostadskomplement. Vi kommer att fortsätta att säga detta eftersom det handlar om en angelägen sak.

Vi har sagt att vi vill ha en utjämning av lånebestämmelserna mellan s. k. allmännyttiga företag och enskilda företag för att på det viset öka konkurrensen. Och det har samband med vårt krav på fri anbudsgivning.

Vi har sagt att vi, för att ta det sista exemplet, vill höja inkomstgränsen för förbättringslån för pensionärer därför att kostnaderna har stigit och det här rör sig om ett socialt angeläget behov.

Detta är upprepningar, herr Bergman, men det är sådant som vi måste upprepa till dess vi har nått ännu bättre resultat än vi kunnat konstatera hittills på de här punkterna. Ty det bör också sägas att på flera områden har vi fått gehör för våra synpunkter.

Men om herr Bergman med sitt inlägg ville ha sagt att han för sin del tycker att bostadsdebatten borde kunna handla inte bara om alla de teknikaliteter som kanske varit övervägande i denna och tidigare debatter, så tycker jag att han har rätt. Det vore bra om vi kunde få debatten att mera handla om boendets förutsättningar, de boendes situation i mera allmänna termer.

Jag tycker också att jag har anledning att ge herr Bergman rätt när han i en i och för sig onödig polemik sade att det är fel att utmåla bostadssituationen i dag som sämre än tidigare. Visst är den bättre, men det är tillräckligt mycket som ännu inte är bra. Hyreskostnaderna i många av de nya husen är i dag högre än vad många hushåll har råd att betala. Inte minst de unga människorna som hyresregleringen tvingar in i den dyra nyproduktionen har fortfarande svårt att få sina bostadsbehov tillgodosedda. Många människor är trångbodda. Många bor i bristfälligt utrustade lägenheter. Rapporter från en del av våra nyskapade bostadsmiljöer är alarmerande. Socialhjälsbehovet stiger snabbt i inflyttningskommunerna. Barn och vuxna har svårt att känna någon trivsel i halvfärdiga bostadsområden därför att samhällsservice av skilda slag, kommunikationer, barntillsyn, fritidsaktiviteter kommer för sent eller försummas. Familjer med ekonomiska och andra svårigheter sammanförs till utvalda hus eller kvarter och skapar en föga önskvärd bostadssegregation.

Vi har också bostadsbristen, som herr Strömberg ganska utförligt uppehöll sig vid. Och jag vill gärna understryka vad herr Andersson i Knäred sade, nämligen att vi skall inte låta lura oss av det faktum att det i dag för vissa av bostadsföretagen och även för bostadsförmedlingen är svårt att hyra ut en del lägenheter. Det är tyvärr bara symtom på att byggnadskostnaderna är så höga att familjer som i och för sig behöver lägenheter ändå tvingas säga nej.

Av en skrift, som heter En ny bostadspolitik och som Hyresgästernas riksförbund har gett ut, framgår att av landets ca 1 miljon barnfamiljer är – om man håller sig till den gamla trångboddhetsnormen, dvs. mer än två boende per rum, köket oräknat – omkring 11 procent trångbodda. Håller man sig till de nya normerna, vilka ju som mål har högst två personer per rum, köket och ytterligare ett rum (vardagsrummet) oräknat, är närmare 600 000 av barnfamiljerna trångbodda.

Dessa siffror och vetskapen om antalet bostadslösa gör ju att vi inte rimligen kan slå av på takten i bostadsbyggandet, vilket alldeles oberoende av om det råkar finnas enskildheter i dessa siffror från SCB som är felaktiga, faktiskt håller på att ske.

Men tyvärr är problemet nu inte så enkelt att det bara är en fråga om att bygga mer. Vi måste också bygga billigare. Annars förvärrar vi det läge som vi hamnat i, där de vi främst vill hjälpa till en acceptabel bostadsstandard i dag - barnfamiljerna och de ensamstående, dvs. de relativt inkomstsvagaste - inte har råd att flytta in i de nya hus som vi bygger.

Vi har länge haft den målsättningen att inte mer än 20 procent av industriarbetarens lön skall behöva gå till hyran. År 1960 var 20 procent av en industriarbetarlön ca 2 500 kronor, men medelkostnaden för en tvårummare var då 3 300 och för en trerummare 3 800 kronor. År 1968 borde en industriarbetarfamilj med den här målsättningen inte behöva betala mera än ungefär 4 400 kronor för sin bostad, men då låg medelhyran för en tvårummare på ungefär 5 000 kronor, på vissa orter en bra bit däröver, samt för en trerummare ett stycke över 6 000 kronor.

För att ha råd till den bostad som både uppfyller målsättningens utrymmesnormer och kravet på att hyran inte skall utgöra mer än en femtedel av inkomsten skulle en tvåbarnsfamilj 1968 ha behövt tjäna mellan ca 31 000 och 35 000 kronor. Ändå vet vi att genomsnittsförtjänsten för industriarbetaren det året bara var runt 22 000 kronor.

Man har delvis försökt möta de här problemen för barnfamiljernas del med de nya bostadstilläggen. Ca 40 procent av alla barnfamiljer är i dag berättigade till bostadstillägg. Men då måste vi ha klart för oss att den högsta inkomst en tvåbarnsfamilj med *en* inkomstagare får ha för att komma i fråga är ca 28 000 kronor, och då utgår bidraget ändå bara med ungefär 265 kronor per år.

För att klara läginkomstgruppernas bostadsutgifter har vi därtill de kommunala bostadstilläggen. Men det är ändå så, att situationen med de höga hyrorna har lett till att socialhjälsbehovet har stigit på ett oroväckande sätt, framför allt inom storstädernas ytterområden. Här skulle man verkligen behöva mer exakta undersökningar, som visar vilken roll bostads- eller hyreskostnaderna spelar i bakgrunden till det ökade socialhjälsbehovet.

Stockholms förortskommuners samarbetsnämnd - jag är ledsn att jag uppehåller mig så mycket vid Storstockholm, men det är därifrån siffror är lättast att få fram - har gjort ett försök till bedömning och kommer fram till att socialhjälskostnaderna i ett undersökt område med i huvudsak äldre bebyggelse var ungefär 58 kronor per invånare, varav 35 procent var hjälp med hyran, medan man inom ett annat jämförbart område med företrädesvis ny bebyggelse hade en socialhjälskostnad på så mycket som 81 kronor per invånare, varav 55 procent gick till hjälp att klara hyran. Det är för övrigt intressant att notera att man i denna undersökning redovisar ett index för socialhjälskostnaderna, som praktiskt taget helt följer stegringen för byggnadskostnaderna, dvs. med en ökning från 1961 till 1969 på i runt tal 65 procent.

Vi vill inte påstå att vi har någon snabbt verkande patentmedicin mot

de ökande hyreskostnaderna, men vi vill peka på några åtgärder som vi tycker bör provas.

Bl. a. har vi, vilket jag nämnde också tidigare, pekat på att det behövs en bättre konkurrens på byggområdet för att pressa kostnaderna. Ett dominerande kommunalt innehav av exploateringsbar mark är en viktig faktor för effektiv byggkonkurrens, som förutom själva byggandet givetvis kan innefatta projekteringen och ibland även en del av planläggningen. Kommunerna har under senare år också fått förbättrade medel att driva en aktiv markpolitik. Man har fått markförvärvslånen, förköpsrätten och en del reformer inom expropriationslagstiftningen, och det är bra att man nu ökar på den statliga markförvärvsfonden med 20 miljoner kronor.

Men vi har en känsla av att kommunerna skulle kunna utnyttja det kommunala markinnehavet på ett effektivare sätt, om man gick in för en bostadspolitisk styrning genom krav på anbudskonkurrens, angivande av maximigränser för bostadskostnader och riktlinjer för lägenhetsfördelningen för dem som bygger på kommunens mark.

Man är i dag på många håll mån om att få en rättvis fördelning mellan företag som hör till olika kategorier vad gäller ägandet. Enligt vår mening borde dock huvudprincipen vara fri anbudsgivning, och när någon vill gå ifrån den principen bör detta också särskilt motiveras. Den här ändringen innebär att de byggherrar som inte vill använda eller av någon anledning inte anser sig kunna använda anbudsförfarandet skall bevisa att de ändå fått den billigaste möjliga entreprenaden. Som en konsekvens av konkurrenskravet i den statliga bostadslångivningen till flerfamiljshus och gruppbebyggelse av småhus är det självklart att alla anbudshandlingar och skälen för anbudens antagande måste redovisas.

Beträffande enskilt byggda flerfamiljshus föreslår vi, som man varit inne på i debatten flera gånger redan, en höjning av lånegränsen från 85 till 92 procent. Det är inte, som herr Bergman tror, för de privata byggarnas blå ögons skull, utan det är just för att även den vägen åstadkomma effektivare konkurrens.

I vår partimotion tar vi också upp tanken på inrättandet av en bostadskostnadsnämnd. Vi tror att det är mycket viktigt att få ett instrument för att följa kostnadsutvecklingen på byggområdet. Ett sådant här organ skulle dessutom ha till uppgift att övervaka att konkurrensen upprätthålles och att föreslå lämpliga stimulansåtgärder. Nämnden skulle motverka prisöverenskommelser och monopolistiska inslag och över huvud taget verka för att rationaliseringsvinsterna kommer bostadskonsumenter till godo. Nämnden skall naturligtvis anmäla till näringsfrihetsrådet vad den uppdagar i fråga om brott mot en sund konkurrensutveckling. Den skall också – och det är kanske en lika viktig uppgift – i rapporter till statsmakterna ge rekommendationer om åtgärder som är ägnade att främja en effektiv konkurrens.

Bristen på goda bostäder och de höga kostnaderna är två av de svåra problemen inom bostadspolitiken i dag. Ett annat är miljön. Professor Johannes Olivegren vid Chalmers i Göteborg skrev för en tid sedan en tänkvärd artikel i Svenska Dagbladets serie "Neuros", där han påpekade att vi samtidigt som vi är fullt på det klara med att förgiftat vatten och

Nr 67

Torsdagen den
22 april 1971

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

förgiftad luft inte är de bästa fysiska betingelserna för mänskligt liv så är vi väldigt litet observanta när det gäller den mentala förgiftningsrisken. Den risken är onekligen ganska stor med vår nuvarande bostadsplanering. Medan förr samhällena växte upp successivt kring människornas behov, bygger vi i dag vad Olivegren kallar "husmagasin", uppställningsplatser för hus utan någon mänskligt sett meningsfull placering.

Jag tror att han har ganska rätt. Mycket av den vantrivsel som människorna i sovstäderna känner är ett resultat av att vi inte har kunnat ersätta den gamla naturliga anpassningsprocessen med någonting som gör att även de nya och färdigskraddade bostadsområdena blir vad Olivegren kallar "en kostym som man klär på sig kring sitt sociala levnadsmönster". Det nya blir effektivt från de ekonomiska och tekniska synpunkter som dominerar den moderna bostadsplaneringen, men det blir ofta tråkigt, anonymt, enahanda och ibland nedbrytande från de mänskliga synpunkter som borde få spela en större roll.

Det här är i varje fall vad *jag* tror, vad många andra tror och vad som verkar vara ganska lätt att bevisa med hänvisning till de många och ofta allvarliga symtom på social missanpassning som är medaljens baksida i många av de nya bostadsområden som vi strävat att göra till miljömönster, till luftiga och rena alternativ till gårdagens asfaltslum och landsbygdsmissär.

Men vi vet ändå förhållandevis litet om de socialpsykologiska effekterna av vårt byggande. Den centrala aspekten på bostadsplaneringen är trots den mängd av utredningar som finns på det området inte föremål för någon undersökning.

Det är därför vi kräver att en sådan utredning skall göras, vare sig den nu görs av den sittande serviceutredningen eller man tycker att vi bör ha en särskild utredningsgrupp för den uppgiften.

En del vet vi redan i dag, även utan nya utredningar. Vi inser t. ex. riskerna med den bostadssegregation, som vi ser allt tydligare tecken på. Orsaken är bl. a. en relativt stor ensidighet i de nya bostäderna, när det gäller lägenhetsstorlekar. En större blandning av lägenheter med olika rumsantal och därmed olika priser är en av lösningarna. Vi vet att vantrivseln i de nya bostadsområdena är störst i början och ofta beror på att de s. k. bostadskomplementen -- butiker, barnhem, lekskolor, kommunikationer, skolor etc. -- inte kan byggas i takt med att de nya samhällena blir inflyttningsklara. Vi har -- som herr Strömberg var inne på tidigare i debatten -- krävt bättre möjligheter för kommunerna att rätta till detta genom att få lånegarantier även för dessa serviceanordningar jämsides med bostadslånen, givetvis efter de prioriteringar som kommunen själv vill göra.

Över huvud taget är en bättre boendeservice i vid mening ett centralt problem när det gäller att få ett bostadsområde att fungera och bli trivsamt att bo i. Det var för att se över en del av de problemen som regeringen 1967 tillsatte den s. k. serviceutredningen. I dess betänkande "Boendeservice 2" finns också en rad bra uppslag bl. a. just när det gäller att genom en samordnad statsbidrags- och lånegivning för bostäder, skolor, lekskolor och barnstugor underlätta den kommunala planeringen på det här området. En proposition med utgångspunkt från denna

*Anslag till
bostadsbyggande,
m. m.*

utredning var också utlovad till den här riksdagen, men har av någon anledning uteblivit. Det är svårt att förstå varför man dröjt, ty det rör sig här om åtgärder som inte kostar så mycket pengar men som skulle kunna ha en betydande effekt när det gäller att åstadkomma en bättre bostadsmiljö.

En sista punkt, herr talman, som jag vill ta upp när det gäller åtgärder för en bättre bostadsmiljö är bostadskonsumenternas möjligheter till inflytande på planeringen. Jag tror att vi här har att göra med en av de grundläggande orsakerna till den bristande trivseln i många av våra till synes exemplariskt välplanerade bostadsområden; det är vi politiker och våra experter som bestämmer, de människor vi bygger för presenteras färdig "hembygd" i ekonomiförpackning. Inga förändringar vare sig i stort eller smått kan egentligen göras.

Här handlar det om att bredda debatten på alla stadier: när det gäller de allmänna målsättningarna för stadsplanering och bostadsbyggande, när det gäller utformningen av konkreta stadsplaner, när det gäller miljön kring det egna huset, när det gäller bostadslägenhetens eller egnahemmets utseende och fastighetens skötsel.

Att få flera med i den process där de nya samhällena skapas eller de gamla omskapas är ett ganska allmänt krav men ändå inte alltid så lätt att genomföra. Hur skall vi få en bred debatt kring allmänna men med nödvändighet ganska teoretiska målsättningsresonemang? Det kan vi kanske aldrig räkna med. Vad vi kan räkna på den nivån av diskussionen är mindre teknokratvälde, mera politisk styrning, än vi har i dag. Det måste också vara angeläget att vi låter dessa diskussioner mynna ut i alternativa förslag till konkreta planlösningar och att sådana förslag till utformning av bostadsområden presenteras i god tid före det beslutet skall fattas och i sådan form att de blir begripliga också för dem som inte är plantekniker och som inte har byggnadsnämndsledamotens vana att läsa ritningar och betrakta modeller.

Även om vi eftersträvar att bygga samhällena färdigt i den mening att de som flyttar in får tillgång till en rimlig samhällsservice, är det samtidigt viktigt att vi kan erbjuda en miljö där möjligheterna till individuell anpassning finns och att vi hittar former för debatt och beslut om denna miljö, former som gör att den vanliga bostadskonsumenten har en reell chans att delta. De spontant framvuxna byalag som vi har sett exempel på både i denna stad och på andra håll är, tycker jag, ett uttryck för att behovet finns och att debatten kommer i gång när någon tar ett initiativ. Bostadskooperationen har en viktig uppgift att fylla här och fyller den delvis mycket bra, hyresgäströrelsen likaså. De av oss föreslagna stads- eller kommunalråden är tänkta bl. a. just som ram för en närdeмократisk debatt om den egna bostadsmiljöns utformning. En debatt som det är viktigt att initiera både här i riksdagen och ute i samhället.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall dels till alla reservationer där folkpartister är reserveranter, dels till utskottets hemställan i punkten 16.

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande dessa betänkan den samt

§ 12 Interpellation nr 111 ang. viss utrustning av militära flygplatser som används i den reguljära civila luftfarten

Ordet lämnades på begäran till

Herr KARLSSON i Ronneby (s), som yttrade:

Herr talman! 1963 års luftfartsutredning (Statens offentliga utredningar 1966:34) fastställde riktlinjerna för luftfartsinvesteringar t. o. m. budgetåret 1974/75.

Enligt dessa långsiktiga riktlinjer skulle berörda flygvapenflygplatser, i avvaktan på anskaffning av ILS (Instrument Landing System) för precisionsinflygning i dåligt väder, betjänas med befintlig precisionsradar PAR (Precision Approach Radar).

Erfarenheterna har givit vid handen att de förutsättningar, som töreläg när PAR-lösningen accepterades under en övergångstid, inte uppfyllts. PAR-lösningen har ej medfört förväntad eller godtagbar effektivitet med åtföljande negativa konsekvenser för punktlighet och regularitet i trafiken.

PAR-systemet förutsätter en specialutbildad trafikledare i radarposition, samtidigt som en annan trafikledare tjänstgör som torntrafikledare. Bristen på trafikledare har varit och är en faktor i orsakssammanhanget när det gäller utebliven PAR i vädersituationer, där det icke varit möjligt för piloterna att landa enbart med hjälp av grundläggande instrumentinflygningsmetod. En annan orsak till den mindre goda PAR-regulariteten har varit kraven på dess tekniska översyn. Det militära PAR-systemet är ej heller helt anpassat till civila normer, vilket reducerar dess värde för trafikflyget.

Totalt sett har således PAR-metoden icke givit ett förväntat resultat. Denna metod för precisionslandning framstår alltmer även som omodern för civilt flyg. Punktlighet och regularitet i reguljärt flyg styrs i första hand av de åtgärder som får vidtagas för att tillgodose flygsäkerheten.

Tillbud till olyckor har förekommit som med stor sannolikhet kunnat undvikas om ILS varit installerad i stället för PAR-systemet.

Då inga åtgärder för att öka regulariteten, punktligheten och flygsäkerheten får eftersättas, bör i den reguljära civila luftfarten PAR snarast utbytas mot ILS.

Den civila flygtrafiken på de militära flygplatserna är av betydande omfattning, och luftfartsverket bör kunna få en godtagbar förräntning på kapitalkostnaderna för installation av ILS.

Med hänvisning till här redovisad motivering anhöller jag om kammarens tillstånd att till herr kommunikationsministern få framställa följande interpellation:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att påskynda utrustningen av de militära flygplatser som används för det reguljära civila flyget med ILS?

Till riksdagens kammare

För deltagande i den delegation till förbundsdagen i Bonn, som utsetts av talmanskonferensen, anhåller vi om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 3–5 maj 1971.

Stockholm den 22 april 1971

Doris Håvik

Lennart Pettersson

Astrid Bergegren

Thorbjörn Fälldin

Sigfrid Löfgren

Bo Turesson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 14 Anmälades och bordlades följande motioner:

Nr 1400 av herr *Henmark m. fl.*

Nr 1401 av herr *Molin*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 52 angående utbildning av bibliotekspersonal m. m.

Nr 1402 av herr *Sundvksit m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34 om studie- och yrkesorientering i grundskola och gymnasieskola

Nr 1403 av herr *Henmark m. fl.*

avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61 med förslag till livsmedelslag m. m.

§ 15 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen av

Nr 202 Herr *Turesson* (m) till herr utbildningsministern angående tillgodoräkandet av praktikarbete vid tillträde till vissa utbildningar:

Är herr statsrådet redo att ta initiativ till sådana åtgärder att reglerna för tillträdesansökan till vissa utbildningar, exempelvis förskollärarytutbildning, blir så utformade att det blir möjligt för de inträdessökande att för behörighet åberopa även sådant praktikarbete som fullgörs under tiden mellan ansökningstidens utgång och utbildningens början, i de fall denna mellanperiod är särskilt lång?

Nr 203 Herr *Stjernström* (c) till herr justitieministern om bättre skyddsutrustning för polispersonal:

Är statsrådet beredd vidtaga åtgärder för att förbättra polisens skyddsutrustning och i så fall vilka?

Nr 204 Herr *Ekinge* (fp) till herr kommunikationsministern angående

Nr 67

Torsdagen den
22 april 1971

vägtrafiken i Södermanland:

Vilka åtgärder är kommunikationsministern beredd vidtaga för att lätta de svåra trafikproblemen på i första hand Europaväg 3 och Europaväg 4 genom de delar av Södermanland som gränsar till Stockholms län?

Nr 205 Herr *Rydén* (fp) till herr kommunikationsministern angående aviserad omorganisation av statens järnvägar:

Betyder uteblivandet av den till vårriksdagen aviserade propositionen om SJ:s omorganisation, att frågan nu icke längre är aktuell?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 17.07.

In fidem

LARS MÜNTZING/

Solveig Gemert